

**GEÇ MODERN DÖNEMDE DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE
GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ: ALTERNATİF BİR BAKIŞ**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET ATILGAN
103612003

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı

Doç. Dr. Semra Somersan

İstanbul, 2007

**GEÇ MODERN DÖNEMDE DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GÜVENLİĞİN
ÖZEL TEDARİKİ: ALTERNATİF BİR BAKIŞ**

**THE PROVISION OF PRIVATE SECURITY IN THE WORLD AND IN
TURKEY IN THE LATE MODERN ERA: AN ALTERNATIVE APPROACH**

MEHMET ATILGAN
103612003

Doç. Dr. Semra Somersan (İMZASI) :
Prof. Dr. Cemal Bali Akal (İMZASI) :
Öğr. Gör. Galma Jahic (İMZASI) :

Tezin Onaylandığı Tarih :

Toplam Sayfa Sayısı: 155

Anahtar Kelimeler: (Türkçe)

Anahtar Kelimeler: (İngilizce)

- 1) Özel güvenlik
- 2) Neo-liberalizm
- 3) Yönetimsellik
- 4) Tahakküm
- 5) Hukuk

- 1) Private security
- 2) Neo-liberalism
- 3) Governmentality
- 4) Power
- 5) Law

ÖZET

Başlık: GEÇ MODERN DÖNEMDE DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ: ALTERNATİF BİR BAKIŞ

Bu çalışmada geç modern dönemde giderek yaygınlaşan bir siyaset pratiği haline gelen güvenliğin özel tedariki tarihsel, siyasal ve hukuki boyutlarıyla incelenmekte, güvenliğı sağlayan tek ya da ana örgütlenme olarak devlete gereğinden fazla önem veren geleneksel Batı siyaset düşüncesine alternatif bir bakış açısı geliştirmeye çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda güvenliğin özel ya da devlet-dışı tedarikinin tarih boyunca karmaşık ve çok yönlü iktidar ilişkilerinin vazgeçilmez bir boyutu olduğunu ve kamusal-özel ayırımına indirgenemeyeceğı öne sürülürken, geleneksel devlet tanımları da sorgulanmaktadır. Foucault'nun yönetimsellik kavramından yola çıkılarak, geç modern dönemde güvenliğin özel tedarikinin, hayatın bütün alanlarını kontrol etmeyi ve tahakkümü yaymayı amaçlayan neo-liberal yönetimselliğın devlet formunun harekete geçirdiğı yönetim taktiklerinin çok yönlü bir bileşimi olarak görülmesi savunulmaktadır. Bu bağlamda dünyanın birçok ülkesindeki özel güvenlik uygulamaları ana hatlarıyla ele alınırken, hukuk mekanizmalarının fiziksel güç ya da şiddetin kontrolsüz ve aşırı bir biçimde uygulanmasına karşı bir önlem olmaktan ziyade, söz konusu yönetim taktikleri ya da iktidar stratejilerinin bir parçası olarak işlediğini göstermesi açısından Türkiye'deki özel güvenlik mevzuatı ayrıntılı bir biçimde incelenmektedir.

ABSTRACT

Title: THE PROVISION OF PRIVATE SECURITY IN THE WORLD AND IN TURKEY IN THE LATE MODERN ERA: AN ALTERNATIVE APPROACH

This study analyses the historical, political and legal dimensions of the provision of private security which as a political practice has become more common in the late modern era. It aims at developing an alternative perspective on the issue of private security, critical of the traditional Western political theory that places much emphasis on the state as the sole or the main provider of security. To this end, it challenges the conventional definitions of the state in showing that the private or non-state provision of security is indeed an indispensable part of the complex power relations in the course of history, irreducible to a strict public-private divide. It follows Foucault's concept of governmentality in arguing that private security practices should be regarded as a combination of the tactics of neo-liberal governmentality as a new form of state that aims at controlling and dominating all aspects life. It examines the private security practices in different parts of the world and focuses particularly on the Turkish law on private security to portray how legal mechanisms act more as part of these tactics of power and less as a safeguard against excessive and uncontrolled use of physical force.

TEŐEKKÖRLER

Bu çalışmanın bütőn aőamalarında benden değerli yardımlarını esirgemeyen tez danıőmanım Doç. Dr. Semra Somersan'a, katkıları için jüri üyeleri, değerli hocalarım Prof. Dr. Cemal Bali Akal'a ve Öğr. Gör. Galma Jahic'e, yazım aşamasında bana her anlamda verdikleri destek ve sonsuz sabırları için annem Serpil Atılğan'a ve Berna Özdemir'e, çalıőmayla ilgili yorum ve eleőtirilerini benimle paylaşan ve yardımlarıyla yazımına katkıda bulunan arkadaşlarım Umut Yıldırım, Kerem Kabadayı, Ulus Atayurt, Gökhan Birdal, Olgu Aytaç ve Erdeniz Erol'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Hayatın erken tükettiği Ulus Baker ve Kaan Ergin'in anılarına.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. TARİH BOYUNCA SİYASET TEORİ VE PRATİĞİNDE GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ.....	2
3. GEÇ MODERN DÖNEMDE DÜNYADA GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ.....	21
3.1 ABD.....	21
3.2 Avrupa Birliği.....	22
3.3 İngiltere.....	23
3.4 Polonya.....	26
3.5 Güney Afrika Cumhuriyeti.....	28
4. GEÇ MODERN DÖNEMDE TÜRKİYE'DE GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ.....	31
4.1 Türkiye'de Özel Güvenlik ile İlgili Hukuki Düzenlemeler.....	31
a. Güvenlik Örgütlenmesinin Yasal Kategorizasyonu ve Özel Güvenlik.....	34
b. Farklı Özel Güvenlik Yapılanmaları ve Uygulamadaki Farklılıklar.....	41
c. Özel Güvenlik Faaliyet İzin Prosedürü.....	47
d. Özel Güvenlik Şirketleri.....	49
e. Özel Güvenlik Görevlilerinde Aranılan Şartlar.....	51
f. Özel Güvenlik Görevlilerinin Eğitimi.....	53
g. Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri.....	54
i. Durdurma Yetkisi.....	57
ii. Kimlik Sorma Yetkisi.....	59
iii. Yakalama Yetkisi.....	60
iv. Arama Yetkisi.....	66
1. Önleme Araması.....	67
2. Adli Arama.....	74
v. El Koyma Yetkisi.....	76
1. Önleme Amaçlı El Koyma.....	77
2. Adli Amaçlı El Koyma.....	77
vi. Zor Kullanma Yetkisi.....	78
1. Türk Medeni Kanunu'nun 981. Maddesine Göre Zor Kullanma.....	78
2. Borçlar Kanunu'nun 52. Maddesine Göre Zor Kullanma	79

3. Türk Ceza Kanununun 49. Maddesinin 1. Fıkrasının (1) Numaralı Bendine Göre Zor Kullanma.....	79
4. Türk Ceza Kanunu'nun 49. Maddesinin 1. Fıkrasının (2) Numaralı Bendine Göre Zor Kullanma.....	81
vii. Silah Bulundurma ve Taşıma Yetkisi.....	82
h. Özel Güvenlik Görevlilerinin Görev Alanları.....	83
i. Özel Güvenlik Görevlileri ve Emir ve Komuta İlişkileri.....	83
j. Özel Güvenlik Faaliyetlerinin Denetimi.....	85
k. Özel Güvenlik Görevlileri ve Adli Yargılama.....	89
4.2 Türkiye'de Uygulamada Özel Güvenlik.....	92
5. SONUÇ.....	111
EKLER.....	122
KAYNAKÇA.....	148

1. GİRİŞ

1970’li yılların sonundan itibaren dünya genelinde özel güvenlik şirketlerinin sayısında kayda değer bir artış, etki alanlarında da önemli bir genişleme olmuştur. Bu durum şüphesiz Batı’da 16. yüzyıldan başlayarak hakim olan modernist paradigma ve bu paradigmanın uygulamadaki tipik siyasi örgütlenmesi olarak zamanla ortaya çıkan ‘ulus-devlet’ merkezli sistemlerin, 20. yüzyılın son çeyreğinde girdiği dönüşüm sürecinin bir sonucudur. Dünya ekonomisinin hızla küreselleşmesi ve neo-liberalizmin yükselişiyle birlikte güvenlik, doğasını bireysel girişim ve ihtiyatlılık gibi prensiplerin belirlediği, piyasa değeri olan bir metaya dönüşmeye başlamıştır. Neredeyse yüz yıldan beri büyük ölçüde piyasa dışı olarak algılanan güvenlik alanı, refah toplumunda devletin yurttaşlarına karşı üstlendiği birer sosyal hizmet olarak tasarlanan sağlık ve eğitim gibi, 21. yüzyılın başında artan bir biçimde piyasa ilişkilerine dahil olmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya genelinde hakim olan ve yaygın bir biçimde refah devleti olarak bilinen Keynesci siyaset pratiğinde devletin resmi aygıtları tarafından tedarik edilen bireylerin can ve mal güvenliği, artan bir biçimde ‘kendi kendilerinin polisi’ haline gelen bireylerce sağlanmaktadır (Yıldırım, 2004, 56). Yurttaşlıktan ziyade ‘müşteri’ niteliğiyle öne çıkan girişken, ‘ihtiyatlı’ ve ‘sorumlu’ bireyler, neo-liberalizmin devlet formunu düzenleyen piyasa ilişkilerine dahil edilen ve kapsamını insan gücünden gözetim kameralarına kadar genişletmenin mümkün olduğu ‘özel güvenlik’ teknolojilerinden giderek daha çok yararlanmaktadırlar (O’Malley, 1996, 201-2).

Öte yandan güvenliğin son 30 yılda hızlı ve yoğun bir biçimde özelleşmesinin, geleneksel Batı siyasal düşüncesinde yaygınlıkla ‘devletin küçülmesi’ ya da etkinliğinin azalması gibi kavramlarla ifade edilen süreçlerin bir parçası olduğunu söylemek, çok daha karmaşık yönleri olan bir siyaset sorununu fazlasıyla basite indirgemek olacaktır. Bu çalışmada geç modern dönemde dünyada ve Türkiye’de güvenliğin özel tedariki, yaygın olarak iddia edildiği üzere sözde ‘devletin geri çekilmesi’ ya da ‘ekonomünün

siyaseti yutması' süreçlerinin vazgeçilmez bir aracı olarak değil, Michel Foucault'nun eleştirel iktidar analizi çerçevesinde 1970'li yılların sonlarına doğru geliştirdiği 'yönetimsellik' kavramı ve bu kavramın daha güncel yorumları ışığında, hayatın bütün alanlarını kontrol etmeyi ve tahakkümü yaymayı amaçlayan neo-liberal yönetimselliğin devlet formunun harekete geçirdiği yönetim teknolojilerinin çok yönlü bir bileşimi olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda güvenliğin özel tedariki, tarihsel, siyasal ve hukuki boyutlarıyla incelenecek, geç modern dönemde giderek yaygınlaşan bir siyaset pratiği haline gelen özel güvenliği konu eden geleneksel indirgemeci yaklaşımlara alternatif bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılacaktır. İlk bölümde güvenliğin özel ya da devlet-dışı yollarla tedarikinin son 30 yılda ortaya çıkmış, yeni bir olgu olmadığını, tarih boyunca özel ya da devlet-dışı oluşumların şiddet kullanımı ve güvenlik tedarikinde aktif rol oynadığı çok sayıda örneğe rastlamanın mümkün olduğunun altı çizilerek, Weber'e göre 'şiddet hakkı'nın tek kaynağı olan ve geleneksel Batı siyasal düşüncesi çerçevesinde genel olarak toplumsal hayata dışsal bir yapı olarak soyutlanan devlet anlayışı sorgulanacaktır. İkinci bölümde 1970'li yılların sonlarından günümüze uzanan dönemde güvenliğin özel tedarikinin farklı coğrafyalarda nasıl algılandığı, özel güvenlik sektörünün gelişiminin hangi düzeylerde olduğu ve güvenliğin tedariki bağlamında devlet ve özel sektör ilişkileri ile özel güvenlikle ilgili yasal düzenlemeler ana hatlarıyla ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise Türkiye'de güvenliğin özel tedarikini düzenleyen hukuki mevzuat ve özel güvenlik faaliyetleri ayrıntılı bir biçimde incelenecek, yasalar ve uygulamadaki sorunlara karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri eleştirel bir biçimde değerlendirilecektir.

2. TARİH BOYUNCA SİYASET TEORİ VE PRATİĞİNDE GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ

Güvenlik, modern dönem boyunca yalnızca ve yalnızca toplumsal hayata dışsal bir yapı olarak soyutlanan devletin, bireylerin yararı için üstlendiği bir hizmet olarak algılanmıştır. Thomas Hobbes 1651'de yayınlanan ve geleneksel batı siyasal

düşüncesinin temel taşlarından biri olarak kabul edilen önemli eseri *Leviathan*'da buyruğu altındakilerin güvenliğinin sağlanmasının devlet örgütlenmesinin en önemli görevi olduğunu söylemektedir (Hobbes, 1999). Hobbes'un güvenlik anlayışı, bir otoritenin hükmü altında yaşayan nüfusu oluşturan bireylerden her birinin, doğal hak ve özgürlüklerinin yeterli bir bölümünü iç barış ve ortak savunmayı sağlaması için o otoriteye taahhüt etmesine dayanmaktadır (Agy). Bu görüşü modern dönemde Batı siyaset felsefesine damgasını vuran sosyal sözleşme düşüncesinin ilk ve en basit ifadelerinden biri olarak görmek mümkündür. Hobbes'un çağdaşı John Locke da aynı dönemde devlet örgütlenmesinin yapısı ve işleyişinde güvenlik olgusunun yerine dair benzer düşünceleri dile getirmiştir. Locke'a göre bireyler, adaleti sağlama ve cezalandırma hakkını, diğer haklar kendilerinde kalmak üzere, güvenliği sağlaması için doğrudan ya da dolaylı olarak devlet erkine devretmişlerdir (Locke, 2000). Jean-Jacques Rousseau da 1762'de yayınlanan *Du Contrat Social* (Sosyal Sözleşme) adlı eserinde yine benzer bir biçimde devleti, kişilerin canlarını ve mallarını koruması ve güvenliklerini sağlaması amacıyla hak ve özgürlüklerini devrettikleri bir topluluk olarak tasarlamaktadır (Rousseau, 1992, 18).

Bu görüşler çerçevesinde şekillenen sosyal sözleşme düşüncesinin güvenlik anlayışının etkilerini, Max Weber'in *Meslek Olarak Siyaset* (1918) adlı makalesinde yaptığı klasik devlet tanımında da görmek mümkündür. Weber burada devleti belli bir bölge içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğu olarak tanımlamaktadır (Weber, 1978, 61). Buna göre şiddet, birey ya da toplulukların keyfi kullanımından bir bakıma çıkarılarak, kolektif bir akılla toplum yararına kullanılacağı varsayılan devletin ellerine bırakılmaktadır. Devletin 'şiddet tekeli', meşruiyetini bu tekelin yurttaşların ortak siyasi iradesini temsil eden yasama ve yürütme organlarının denetimine bağlı olmasından almaktadır (Agy, 61).

Weber'in devlet tanımı ve çevresinde şekillenen bu siyaset anlayışı kuşkusuz Weber'in, önceli ve çağdaşı birçok geleneksel Batı siyaset düşünürü ile uyum içinde, güvenlik

olgusunu yalnızca ve yalnızca toplumsal hayata dışsal bir yapı olarak soyutlanan devletin, egemenliği altındaki bireylere tedarik etmekle yükümlü olduğu bir 'hizmet' olarak tasarladığına işaretler. Bununla birlikte Weber tanımının kapsamını oldukça geniş tutmakta ve devletin birtakım birey ya da topluluklara meşru yollarla izin ya da yetki vererek şiddete başvurma hakkını tanıdığını savunmaktadır. Buna göre devlet aslında 'şiddet hakkı'nın tek kaynağı durumundadır. Bu bir bakıma devletin, güvenliğin sağlanması uğrunda 'devlet dışı' olarak görülen bazı unsurların 'şiddetinden' yararlanabileceği ya da onları hoş görebileceği anlamına gelmektedir (Agy, 61-2).

Weber'in devlet anlayışı genel olarak, 1648 Westphalia Barışı sonrasında başta Avrupa ve zamanla dünya genelinde egemen olan ve modern devleti güvenliğin asıl sağlayıcısı olarak gören paradigmanın bir uzantısı niteliğindedir (Schreier ve Caparini, 2005, 1). Modern dönem boyunca devlet kavramını açıklamakta belirleyici olan bu sistem, 18. yüzyıldan itibaren devletlerin savaşlarda yararlanmak ya da iç güvenliği sağlamak amacıyla düzenli ordular oluşturmak için, şiddeti artan bir biçimde tekelleri altına almasını öngörmüştür. Devletler güvenliği sağlamak ve egemenliklerini korumak amacıyla erkek yurttaşlarını zorunlu ya da gönüllü olarak askere almışlar, bu yurttaşlar da devletlerine bağlılıklarından, milli ya da ideolojik sebeplerden ötürü devletleri adına savaşmışlardır (Agy, 1).

Ancak Westphalia düzeninde ulus-devletlerin iç ve dış güvenliklerini ve uzun vadede devletlerarası güvenliği sağlamaları için öngörülen ve dış tehditlere karşı savunma amacıyla yurttaşların askere alınmasına dayanan bu sistemin yerini bugün savaşın, çatışmanın ya da genel olarak güvenliğin özelleştiği ya da devlet-dışı yapılanmalar tarafından üstlenildiği, çok daha karmaşık bir düzen almaktadır (Agy, 1). Öte yandan güvenlik olgusunun içinde bulunduğu bu dönüşüm sürecini 'devletten devlet-dışı olana' ya da 'kamusaldan özele' gibi, bir kategoriden diğerine net ve keskin bir geçiş olarak değerlendirmemek gerekmektedir. Aslına bakılırsa gerek modern, gerekse modern öncesi dönemde dünya siyaset pratiği incelendiğinde, Weber ve kaçınılmaz bir biçimde

geleneksel Batı siyasal düşüncesinin yapı taşlarını oluşturan birçok düşünürün ‘devlet-dışı’ olarak tasarladığı oluşumların şiddet kullanımı ve güvenlik tedarikinde aktif rol oynadığı çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür. O kadar ki, tarihin çeşitli evrelerinde devletin şiddet kullanma tekeli karşımıza aslında bir ‘kural’ değil ‘istisna’, hatta ‘tarihsel bir anormallik’ olarak çıkar (Singer, 2003, 39). Özellikle devletlerin henüz özel bir amaca yönelik idari yapılanmalar ve zorunlu askerliğin mümkün kıldığı düzenli orduları oluşturamadığı modern öncesi dönemde ‘paralı askerlik’, oluşmasında piyasa ve devletlerarası ticaretin belirleyici olduğu bir uygulama olarak, devletlerin savaşlarda ve güvenlikleri için ‘devlet dışı’ kaynaklardan yararlanarak nitelikli askerler kullanabilmelerini sağlamıştır. Eski Mısır’dan Victoria dönemi İngilteresi’ne kadar birçok devlet, gerekli gördüğünde maaşlarını ödemek suretiyle asker temin etmek üzere ticari sözleşmelere girmekten kaçınmamıştır (Agy, 39). Şiddetin özel tedariki, 20. yüzyıldan önce uluslararası ilişkilerin rutin bir yönü olagelmıştır (Zabcı, 2006).

Bu tespitten de anlaşılacağı üzere modern dönemde de devletler, genel anlamda iç ve dış güvenliklerini sağlamakta ‘devlet dışı’ ya da özel askeri kaynakları kullanmaya devam etmişlerdir. Buna çarpıcı bir örnek, 17 ve 18. yüzyıllarda bağlı oldukları sömürgeci İngiliz ve Hollanda hükümetleri tarafından Hint Yarımadası’nda ticareti kontrol etmeleri amacıyla kendilerine çeşitli ekonomik ve siyasal haklar tanınan şirketlerin (English East India Company ve Dutch East India Company), zamanla tıpkı birer bağımsız ve egemen devlet gibi davranmaya başlamaları ve karlarını arttırmak adına işi rakip sömürgeci devletler ve yerel güçlere savaş açmaya kadar vardırımlarıdır (Singer, 2003, 34-5). Bir istatistik vermek gerekirse, 1782 yılı itibarıyla English East India Company’nin ordusu aralarında İngiliz, Alman ve İsviçreli paralı askerlerin bulunduğu toplam 100,000 kişiden oluşmaktadır (Agy, 34-5). Bu aynı dönemde İngiliz ordusunun toplam asker sayısından çok daha fazladır. Her iki şirket de sahip oldukları bu muazzam askeri güçleri sık sık bağlı oldukları devletlerin çıkarlarına ters düşecek nitelikteki silahlı faaliyetlerde kullanmışlardır.

Sömürgeci İngiliz ve Hollanda şirketleri bu ilginç ve müstesna konumlarıyla, ekonomi ve politika, devlet-dışı ve devlete ait alan, mülkiyet ve egemenlik hakları, kamusal ve özel gibi geleneksel Batı siyasal düşüncesine damgasını vuran analitik ayrımları adeta yıkan birer kurum olarak ortaya çıkmaktadırlar (Agy, 34). Aynı dönemde devletin şiddet üzerindeki tekeli, ulus-ötesi bağlamda olduğu kadar iç güvenliğini ilgilendirdiği biçimiyle de bir anormalliktir. 1789 devrimi sonrasında Fransız hükümetinin hazırladığı bir yasa tasarısında endüstriyel ilişkilerin karmaşıklığından ötürü, emeğin idaresinden sorumlu olan işverenlere üretim ve iş ile ilgili her türlü ilişkiyi düzenleme yetkisinin verilmesi gerektiği savunulmaktadır (Gordon, 1991, 25). Burada önemli olan nokta, işverenlerin fabrika ya da iş yerindeki ilişkileri düzenlemede tamamen özgür bırakılmalarıdır (Agy, 25-6). Fransız hükümeti üretim sürecinin kapsamlı gereksinimlerinin, ancak girişimcilerin özel yargılama yetkisine kamu hukukunun fiili gücü bahşedilerek karşılanabileceği kanaatindedir. Benzer bir biçimde, Napolyon'un 1810 tarihli bir emirnamesi, özel teşebbüse ulusal madenleri çıkartma hakkının tanınmasında girişimcilerin maden işçileri arasında düzen ve güvenliği sağlamasını şart koşmaktadır (Agy, 26-7).

Aynı dönemde İngiltere'de de Fransa'dakinden pek farklı olmayan bir fiili durum mevcuttur. Marx ve Engels'in gözlemlerine göre 19. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'nin görece esnek hukuki ve siyasi ortamında yerel sulh mahkemeleri, düzenli olarak fabrika sahiplerinin 'özel ceza kanunları' uyarınca zorla kabul ettirdikleri yaptırımları hukuken uygulanabilir kılmaktadırlar (Agy, 27). Bu dönemde hızla sanayileşen İngiltere'de birçok fabrikanın güvenliği sahiplerince özel olarak görevlendirilen 'denetçiler' tarafından sağlanmaktadır. Birçok girişimci tarafından daha kolay yönlendirilebildikleri ve daha ucuza çalıştırılabildikleri için tercih edilen bu 'özel güvenlik' güçleri, İngiltere'de merkezi polis teşkilatının kurulduğu 1829 yılından sonra da özel teşebbüse ait çok sayıda fabrikanın güvenliğini sağlamaya devam etmişlerdir (Godfrey, 2002, 101). ABD'de ise ilk olarak 1844'te kurulan merkezi polis gücü güvenliği sağlamada yetersiz kalıp polisler arasında rüşvet yaygınlaşınca, durumu telafi etmek amacıyla kısa süre

içinde açılmaya başlanan özel polis şirketlerinin sayısı 1892 yılı itibarıyla Chicago'da 15, New York'ta ise 20'yi bulmaktadır (Mawby, 1999, 227).

Devletin şiddet tekeli elinde bulundurduğu, güvenliği de tek başına yurttaşların yararına bir hizmet olarak üstlendiği düşünceleriyle çelişen bu uygulamaların temsil ettiği 'iktidar stratejisine', yalnızca bir ekonomik form olarak değil, aynı zamanda kapitalist toplumlarda 'iktidarın faal ilkesi' olarak ele alındığı biçimiyle 'liberalizm' demek mümkündür (Gordon, 1991, 27). Moderniteye özgü bir egemenlik formu olarak 19. yüzyılın ilk yarısında altın çağını yaşayan liberalizmin, özel teşebbüs ve serbest piyasa gibi mevcut ekonomik kurum ve yapılara siyasal altyapısının bazı görevlerini bahşetmesi, ekonomik düzen ve kamu düzeni arasında karşılıklı bağımlılık esasına dayanması ve bir anlamda 'devleti disipline eden' özelleştirilmiş mikro-iktidar yapılarının oluşturduğu tutarlı, genel bir düzen siyasetini temsil etmesi gibi özellikleri, geleneksel Batı siyasal düşüncesinin özellikle modern dönemde vazgeçilmez bir bileşeni haline gelen devletin aşkınlığı ve kamusal ve özel ayrımı gibi savlarına ters düşmektedir (Agy, 26-7).

Ne var ki liberalizm tam da temsil ettiği yönetim sistemi içinde ekonomik kurum ve yapılara yüklediği görevler yüzünden 19. yüzyılın ortasından başlayarak bir krize girer. Adeta bir özel teşebbüs despotizmine dönüşen sistem, ne hızlı ve yoğun sanayileşmeye paralel olarak ortaya çıkan yoksul kitlelerin ekonomik, ne de ayrılmaz bir biçimde devletin siyasal güvenliğini sağlayabilecek duruma gelmiştir (Agy, 28, 32). Devlet ve ayrılmaz bir biçimde burjuvazi, 1848 ve 1871 işçi devrimlerinin gösterdiği üzere tehlike altında olan iktidarlarını sürekli ve etkin kılmak için muhtaç oldukları işçi sınıfının sosyo-ekonomik çıkarlarını gözetmek durumunda kalırlar. Diğer bir deyişle, yoksul işçi sınıflarının giderek somutlaşan makul bir refah düzeyine ulaşma çabaları, kapitalist devletin mevcut rollerini gözden geçirmesine ve birbirine sıkı sıkıya bağlı iki olgu olan siyasal ve sosyal güvenliğin tedarikindeki işlevini genişletmesine neden olur (Agy, 28-9, 35).

Nitekim 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın son çeyreğine kadar uzanan dönemde, kapitalist devletin ayırt edici özelliği, siyasal ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde hiçbir zaman olmadığı kadar kolektivist ve müdahaleci bir yaklaşımı benimsemesidir. Bu dönemde gelişen erken sosyolojik düşünce ve sosyal hukuk anlayışı özel alanı fiilen kamusal alanın bir uzantısı olarak görmektedir (Agy, 33). Daha önce idare ve güvenliği burjuvaziye emanet edilen fabrika ve diğer özel teşebbüsler, bu kez devletin yasama gücünü kullanarak hazırladığı iş kanunları aracılığıyla kamusal normlara tabi kılınmaktadırlar.

Liberalizmin iktidar stratejilerindeki bu geçiş süreci, kamusal ve özel ayrımının erken liberalizmde olduğu gibi bu dönemde de siyaset pratiğini yansıtmakta hiç de yeterli olmadığına bir göstergesidir. Öte yandan sosyal hayat üzerindeki etkinliğini arttıran bu devlet pratiğinin, Weber'in daha önce aktardığımız devlet tanımına daha yakın olduğu söylenebilir. Ancak unutulmaması gereken, 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın son çeyreğine kadar uzanan dönemde de paralı askerler, özel polis güçleri ve güvenlik şirketleri gibi özel kişi ya da kurumların, şiddet uyguladığı ya da güvenliği sağladığı örneklerle rastlamanın mümkün olduğudur.

Bu süreçte dikkat edilmesi gereken asıl nokta ise devletin, hegemonyasını güçlendirmek adına, erken liberalizmin aksine devletten bütünüyle bağımsız düşünülemez yeni bir 'sivil toplum' modelini oluşturan ve toplumdaki çeşitli kesimlerin çıkarlarını temsil eden sendikalar, meslek örgütleri, sosyal hizmet kuruluşları gibi örgütlenmelerden yararlanmasıdır (Hardt, 2005, 92). Devlet hazırladığı iş yasalarıyla örgütlü emeği temsil eden sendikaların işverenlerle pazarlığa girmesinin önünü açarak ya da işçilerin kazalara karşı sigortalanmasını üstlenerek, hegemonyasını ciddi bir biçimde sarsma potansiyeli barındıran kitlelerin refah ve güvenliğini sağlar, bu vesileyle de onların iktidarla uzlaşmalarını garantiye alır. Sosyal sigorta bir anlamda aslında devrime karşı bir sigortadır (Gordon, 1991, 41).

Michael Hardt'ın da dediği gibi, siyasal düşünce geleneğinde yaygın bir biçimde sosyal devlet olarak bilinen bu pratiğin çalışmasını sağlayan sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkileri tanımlayan kurumların demokratik değil otoriter amaçlarla işlediği görüşünü Batı siyaset felsefesi tarihinde ilk ortaya atan düşünür Michel Foucault'dur (Hardt, 2005, 91-2). Foucault güvenlik tedarikinin tarih boyunca gelişimini ve 21. yüzyılın başında içinde bulunduğu dönüşüm sürecini anlamaya son derece elverişli bir analiz ortaya koyar. 1970'li yılların ortasından itibaren Foucault, "Batı siyaset felsefesi geleneğinde Hobbes'dan bu yana gücünü hükümlanlık ve meşruiyet-yasallık zemininden alan, baskıcı...merkezi bir noktadan yayılan ve sahip olunabilecek bir meta olarak tasavvur edilen iktidar anlayışına alternatif olarak" (Yıldırım, 2004, 32), "sınırlayıcı, baskıcı değil üretken, merkezi bir noktaya atfedilemeyecek, ama sayısız kanaldan akarak tüm toplumsal uzamı kateden ve bu arada belirli öznellikler üreten yayılımcı ve kendi kendini kuran bir iktidar kuramı" geliştirir (Agy, 28-9). Bu kurama göre 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren egemen olmaya başlayan modern devlete özgü bir iktidar formu olarak 'yönetim', insanların o zamana kadar egemen olan hükümlan devlet modelinde görüldüğü gibi yönetenlerin istekleri doğrultusunda belirli davranışlarda bulunmaya zorlanmaları değildir; en geniş anlamıyla yönetim, tahakkümün kaynağını oluşturan teknikler ve bireylerin kendi kendilerini yönlendirmelerini ya da ıslah etmelerini sağlayan ilişkiler arasındaki, zıt ve tamamlayıcı birçok yönü olan bir dengedir (Foucault, 1993, 203-4).

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, yukarıda devlet ve sivil toplum olarak kategorize edilen örgütlenmeler arasındaki ilişkiler, 'yönetimi' mümkün kılan ilişkilerin, 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın son çeyreğine kadar uzanan dönemdeki tipik biçimidir. Bu ilişkileri tanımlayan kilise, okul, hapishane, aile, sendika, siyasi parti gibi Foucault'nun deyiimiyle 'disipliner' kurumların temsil ettiği sivil toplum, aynı zamanda Foucault'nun 'güvenlik *dispositifleri*' olarak tanımladığı, hazır ordu, kolluk kuvvetleri, diplomatik teşkilatlar ve istihbarat servisleri de dahil olmak üzere, bir toplumu oluşturan nüfusu ve bu nüfus içinde yer alan ekonomik, demografik ve toplumsal süreçleri

savunmak, devam ettirmek ve güvenliğini sağlamak amacını güden tertibatlar arasındaki ilişkiler bütünüyle de örtüşür (Foucault, 2000, 119-120).

'Liberal yönetimselliğin' amacı olan güvenliğin, 'şeylerin ve pratiklerin düzenini sağlamak' olarak kapsayıcı bir biçimde yeniden tanımlanması, güvenlik araçlarının da *dispositifler* olarak belirlenmesiyle sivil toplum bir 'güvenlik *dispositifi*' olarak ortaya çıkmaktadır (Hardt, 2005, 93). Nüfusun güvenliği sorununun bu şekilde ele alınmasından yola çıkarak, güvenlik *dispositifleri* arasındaki sistemik ilişkinin, nüfusu güvenliğini gözetecek şekilde yöneten belirli bir iktidar formu ya da yönetimsellik olarak bir anlamda modern devlete karşılık geldiği söylenebilir (Yıldırım, 2004, 30, 41-2). Bu tür bir iktidar analizinin doğal bir sonucu ise Michael Hardt'ın *Sivil Toplumun Çözülüşü* adlı makalesinde Foucault'nun görüşleriyle ilgili olarak saptadığı üzere, sivil toplum ve devlet (siyasal toplum) arasında bir analitik ayırım yapmanın aslında pek de mümkün olmadığıdır (Hardt, 2005, 93).

Foucault'nun iktidar analizi ve yönetimsellik kavramı ışığında, modern devleti geleneksel Batı siyasal düşüncesinin tasarladığından farklı olarak, ne Hobbes'un öncüsü olduğu sözleşme ya da rızaya bağlı bir iktidar pratiği, ne Hegel'in iddia ettiği gibi aşkın bir yapı, ne de Weber'in tanımıyla şiddet tekeli elinde bulunduran bir tahakküm aracı olarak görmek mümkündür (Yıldırım, 2004, 33, 61); modern devleti daha çok, 17. ve 18. yüzyıllardan beri siyaset pratiğinin temelini oluşturan 'yönetimselliğin' bir taktiği, toplumsal iktidar ilişkilerinin dinamik bir biçimi ve tarihsel olarak istikrar kazanması süreci olarak anlamak gerekmektedir (Lemke, 2002, 11). Foucault'ya göre devletin kamusal ve özel alanın belirlenmesi gibi yetkilerinin sürekli olarak tanımlanması ve yeniden tanımlanmasını mümkün kılan şey yönetim taktikleri olduğundan, devlet yönetime aşkın değil, yönetimsellik devlete hem içkin hem de aşkındır. Dolayısıyla, devletin bekası ve sınırları ancak yönetimselliğin genel taktikleri temelinde anlaşılabilir (Foucault, 2000, 286).

Foucault'nun "hedefi nüfus, temel bilgi biçimi ekonomi politik ve esas teknik araçları güvenlik aygıtları olan bu çok spesifik ama karmaşık iktidar biçiminin uygulanmasını sağlayan kurumlar, prosedürler, analizler ve düşünceler, hesaplar ve taktiklerden oluşan bütün" (Agy, 285), olarak tanımladığı yönetimsellik, iktidar ilişkilerinin daha önce yukarıda açıklanan 'yönetim' kipinde düzenlenmesini, ya da bir başka deyişle hayatın tüm unsurlarının dıştan gelen herhangi bir müdahaleyi gerektirmeksizin kendiliklerinden devam edebilmelerini olanaklı kılacak biçimde kontrol edildiği, bireylerin bütün faaliyetlerini düzenleyen bir sistem yaratılmasını hedeflemektedir (Foucault, 1984, 241). Bu tür bir sistemin yaratılmasında Foucault'nun insanların, kendiliklerinden ya da başkalarının yardımıyla, kendilerini bir mutluluk, saflık, bilgelik, mükemmeliyet ya da ölümsüzlük mertebesine erişmek için kendi bedenleri, ruhları, fikirleri, davranış ve oluş biçimleri üzerinde uyguladıkları çeşitli faaliyetler olarak tanımladığı 'kendilik teknolojileri'nin rolü büyüktür (Foucault, 1988, 18). Foucault'nun öngördüğü bu sistem karşılığını 20. yüzyılın son çeyreğinde, Hardt'ın 'sivil toplumun çözülüşü', Deleuze'ün (1992) ise 'disiplin toplumundan kontrol ya da denetim toplumuna geçiş' olarak nitelediği, devlet ile sivil toplum arasında olduğu tasavvur edilen ayrımın siyaset pratiğinde ortadan kaybolması sürecine paralel bir biçimde egemen iktidar formu olarak ortaya çıkan neo-liberal yönetimsellikte bulmaktadır (Hardt, 2005, 85).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya genelinde hakim olan ve yaygın bir biçimde refah devleti olarak bilinen Keynesci siyaset pratiğine bir tepki olarak şekillenen neo-liberalizm, kendinden önceki liberalizm pratiklerinde büyük ölçüde piyasa dışı olarak algılanan alanlara piyasa ilişkilerini dahil ederek bireysel davranışları daha da etkin kılmayı amaçlamaktadır (Yıldırım, 2004, 52-3). Neo-liberalizm bu amacını bir iktidar pratiği olarak liberalizm ya da sivil toplumdan farklı bir biçimde, bireysel hak ve özgürlükleri değil, oluşturulmasında insan doğasının belirleyici olmadığı yapay bir 'girişim' biçimini hayatın tüm alanlarında teşvik ederek ve yönetim teknolojileri aracılığıyla üretip yaygınlaştırarak gerçekleştirmektedir (Hardt ve Negri, 2001, 48).

Özel girişimin bu şekilde yönetimi, aynı zamanda neo-liberal yönetimselliğin güvenlik anlayışının özünü oluşturmaktadır. Neo-liberal yönetimselliğin yeni bir iktidar ya da devlet formu olarak güvenliğin tedarikini yeniden düzenlemesi sürecinde girişken özne, nüfusa ve ekonomiye içkin süreçlerin, dolayısıyla vazgeçilmez bir biçimde kendisinin güvenliğini sağlayan temel unsur olarak belirlemektedir (Yıldırım, 2004, 52-3). Sağlık ve eğitimin yanı sıra refah toplumunda kendisi için devlet tarafından üstlenilen can ve mal güvenliğini sağlama sorumluluğu da artan bir biçimde ‘kendi kendisinin polisi’ olan bireye yüklenmektedir (Agy, 56). Yurttaşlıktan çok ‘müşteri’ niteliğiyle öne çıkan girişken, ‘ihtiyatlı’ ve ‘sorumlu’ bireyler, neo-liberalizmin devlet formunu düzenleyen piyasa ilişkilerine dahil edilen ve kapsamını insan gücünden gözetim kameralarına ve hatta sigortacılığa kadar genişletmenin mümkün olduğu ‘özel güvenlik’ teknolojilerinden giderek daha çok yararlanmaktadırlar (O’Malley, 1996, 201-2).

Geç modern dönemde birer yasa koyucu olarak devletler de güvenliğin özel ya da devlet-dışı yapılanmalar tarafından tedarik edilmesini giderek daha fazla teşvik etmekle birlikte, yasal açıdan genel olarak şart koşmamakta, birey ya da kuruluşların özel güvenlik faaliyetlerinden yararlanabilmeleri için talepte bulunmuş olmalarını genellikle yeterli görmektedirler. Ancak yeni bir iktidar ya da devlet formu olarak neo-liberal yönetimselliğin, yönetimi kusursuz bir biçimde sağlayabilmek için kendilik teknolojilerini artan bir biçimde devreye sokması olarak nitelenebilecek bu eğilim, Foucault’nun daha önce aktarılan iktidar kuramına göre hayatın düzenlenmesinde önemli rolü olan tahakküm teknolojilerinin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aksine bu durumu Deleuze’ün ifadesiyle “yeni bir tahakküm sisteminin ilerleyici ve yaygın kuruluş süreci” (1992) ya da Yıldırım’ın dile getirdiği gibi “tahakkümün yönetim peçesi altında mutlaklaşması” olarak görmek mümkündür (Yıldırım, 2004, 57).

Foucault’ya göre hedefi nüfus, temel mekanizması ise güvenlik aygıtları olan yönetimsellik, 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren farklı dönemlerde hakim egemenlik formları olarak ortaya çıkan hükümlerlik, disiplin ve yönetim olmak üzere üç ayaktan

oluşan bir iktidar ilişkileri bütünüdür (Foucault, 2000, 285). Ancak bu üç iktidar formunun tarihsel gelişimini, hükümlanlığın yerine disipliner ya da sivil toplumun, disiplinin yerine ise yönetimin ya da Deleuze'ün deyimiyile 'kontrol toplumunun' geçtiği bir hilafet süreci olarak değil, (Agy, 285) sıklıkla yer ya da biçim değiştiren, iktidar ilişkilerindeki etkisi kimi zaman artan kimi zaman ise azalan egemenlik formlarının bir etkileşimi olarak anlamak gerekmektedir (Yıldırım, 2004, 38). Neo-liberal yönetimsellikte ya da Deleuze'ün (1992) ifadesiyile denetim toplumlarında, "önceki hükümlanlık toplumlarından ödünç alınacak eski yöntemlerin geri dönüp ön plana çıkmaları mümkündür". Hükümlanlık uygulamaları, yönetimselliğin iktidar ilişkilerini yönetim formunda düzenleyemediği durumlarda harekete geçirilmektedirler (Yıldırım, 2004, 39). Yine Deleuze'ün (1992) ifade ettiği gibi, "Hangi rejimin daha berbat olduğunu kendimize sorup durmanın pek bir anlamı [yoktur], çünkü herbiri kendilerine özgü özgürleştirici ve köleleştirici güçlerin karşı karşıya geldikleri durumlardır".

Bu saptamalardan da anlaşılacağı üzere, neo-liberal yönetimselliğin ilk bakışta kişi özgürlüklerinin sınırlarını genişlettiği izlenimini uyandıran bireylerin kendi kendilerini yönetme taktiğinin ardında, tahakküm hayatın tüm alanlarına yayılmaktadır. Hardt ve Negri'nin, Foucault'nun iktidar analizini geç modern döneme uyarladıkları üzere, hayat artık, "en önemli işlevi hayatı bütün yönleriyle kuşatmak" olan iktidarın bir hedefi haline gelmiştir (Hardt ve Negri, 2001, 48). Geç modern dönemde, Zygmunt Bauman'ın söylediği gibi:

"Paradoksal olarak, bireyin hayatının dizginlerini kendi ellerine almaya çağrılması ve tam da bunu yapmasına yönelik baskılar, bireyin hayatı üzerindeki kontrolünün daha da azalmasına neden olabilecek şekilde geri tepebilmektedir... Bu çağrı ve baskılar üstü kapalı bir biçimde, bireylerin [ortak amaçlarla] ve birlik içinde hareket etmekten hiçbir kazanç elde edemeyeceklerini ve dahası, ...toplumun işleyiş tarzının dönüşü olmayan bir biçimde kararlaştırıldığını ve bilinçli bir reforma yatkın olmadığını ima etmektedirler. Bireysel hayat bir alternatifler demetidir, ancak bu hayatın yaşandığı toplumu şekillendirecek herhangi bir alternatif bulunmamaktadır" (2002, 69).

Neo-liberal yönetimselliğin bireye adeta sağ gösterip sol vurması olarak da yorumlanabilecek bu iktidar stratejisi, bireylerin yönetenlerin istekleri doğrultusunda belirli davranışlarda bulunmaya zorlanmaları temelinde işleyen ve gerektiğinde harekete geçirilen hükümlerlik pratikleri ya da diğer baskıcı uygulamalarla birlikte değerlendirildiğinde, tahakkümün yeni bir egemenlik formu olarak neo-liberal devletin elinde mutlaklaşma süreci daha kolay anlaşılabilir. Geç modern dönemde devletler, “eşyalarını toparlamak ya da ofislerini kapatmak bir yana”, “her zamankinden daha meşgul ve faaldirler” (Agy, 68). Neo-liberal yönetim Thomas Lemke’nin ifadesiyle:

“...yetkilendirilmiş ve uzmanlaşmış devlet aygıtları yoluyla doğrudan müdahaleyi içermenin yanı sıra, diğer iktidar formlarından farklı olarak, bireyleri yönlendirmek ve kontrol etmek için dolaylı teknikler geliştirmektedir (2002, 12). ...[Yaygın olarak “devletin geri çekilmesi” olarak düşünülen eğilim], aslında yönetimin yayılması sürecidir. Neo-liberalizm siyasetin sonu değil, toplumdaki iktidar ilişkilerini yeniden düzenleyen bir dönüşümdür. Bugün gözlemlediğimiz şey, devlet egemenliği ve planlama kapasitelerinde bir eksilme ya da azalma değil, formel yönetim tekniklerinin yerine enformel tekniklerin geçmesi ve yönetim sahnesinde, geleneksel devlet tanımlarının kökünden değiştiğine işaret eden yeni aktörlerin belirmesidir” (Agy, 11).

İşte modern dönem boyunca toplumsal hayata dışsal bir oluşum olarak soyutlanan devlet tarafından üstlenilen bir hizmet olarak düşünülen güvenliğin, 1970’li yılların sonundan itibaren dünya genelinde yoğun ve artan bir biçimde özel yapılanmalar tarafından tedarik edilmesi ve bireyler tarafından satın alınabilen bir meta haline gelmesini, devletin, neo-liberal yönetimselliğin yönetimi kusursuzlaştırmak adına devreye soktuğu çeşitli yönetim taktikleri aracılığıyla dönüştürülmesi bağlamında değerlendirmek gerekir. Bu açıdan bakıldığında özelleştirme pratiği, modern dönem boyunca devletin formel aygıtlarından oluşan tek bir şebeke altında birleştirilmeye çalışılan, ancak neo-liberal yönetimselliğin “merkezini söktüğü” yönetme teknolojilerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır (Rose, 1996, 56). Bu anlamda güvenliğin özelleşmesini de, yaygın olarak iddia edildiği üzere sözde ‘devletin geri çekilmesi’ ya da ‘ekonominin siyaseti yutması’

süreçlerinin vazgeçilmez bir aracı değil, hayatın bütün alanlarını kontrol etmeyi amaçlayan neo-liberal yönetimselliğin devlet formunun harekete geçirdiği yönetim teknolojilerinin çok yönlü bir bileşimi olarak görmek mümkündür.

Güvenliğin yoğun ve artan bir biçimde formel devlet aygıtlarının sağladığı bir hizmet olmaktan çıkıp, hayatın barındırdığı risklere karşı önlemlerini almaya teşvik edilen ve ‘müşteri’ kimliğiyle ön plana çıkan ‘ihtiyatlı’ ve ‘sorumlu’ bireylerin satın almaları beklenen bir metaya dönüşmesi, neo-liberal yönetimselliğin Foucault’nun deyimleriyle bir ‘kendilik teknolojisi’ olarak nitelenebilecek ‘ihtiyatlılık’ ve ‘sorumluluk’ stratejilerinin ve bu stratejilerden bütünüyle bağımsız düşünmenin mümkün olmadığı ‘cezalandırıcı hükümlerlik’ pratikleri ya da ‘tahakküm teknolojilerinin’ bir bileşimini planlı bir biçimde devreye sokmasıyla gerçekleşmektedir (O’Malley, 1992, 261). Refah toplumunda devletin formel aygıtlarının ya da disipliner kurumlarının gidermesi gereken bir eksiklik ya da kusur olarak algılanan risk, neo-liberal toplumda genel olarak bireyin hayatını iyileştirmek için kullanabileceği fırsatların ya da girişim gücünün kaynağı, hayatın ya da geç kapitalizmin önlenemez ve paha biçilmez bir parçası olarak yüceltilirken, bireyin can ya da mal güvenliğini tehdit eden riskler, önlenmesinden yine öncelikli olarak bireyin sorumlu olması gereken bir sorun olarak görülmektedir (O’Malley, 1996, 203-4). Riskin kavramsallaştırılmasındaki bu değişim, refah toplumundaki genel eğilimden farklı olarak, suçun ıslah edilmesi gereken faillerine değil, potansiyel mağdurlarına odaklanan, önleyici bir suçla mücadele anlayışının, geç modern dönemde egemen olmasında belirleyici olmaktadır (Özkazanç, 2007, 41). Hayatı suçun oluşmasının engelleneceği bir biçimde düzenlemeye çalışan bu anlayışa göre, güvenlik görevlilerinin emeğinden, alarm sistemleri ve gözetim kameralarına kadar geniş bir kapsamda değerlendirilmesi gereken özel güvenlik teknolojilerinin, bireyler ve çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından satın alınması, suçun önlenmesi ya da güvenliğin sağlanmasında önceliğe sahiptir.

Ancak, neo-liberal yönetimselliğin özel güvenlik teknolojilerini de seferber ederek hayatın tüm alanlarını hedefleme, kuşatma ya da düzenleme eğilimini, nüfusu oluşturan bireylerin tamamının güvenliğini tüm boyutlarıyla sağlama yönünde bir kararlılıkla karıştırmamak gerekir. Foucault'nun dediği gibi, “[b]ireyler hiçbir zaman iktidarın atıl ve onaylayıcı hedefleri değil, tam tersine her zaman iktidarın aracıdır. Başka bir deyişle, iktidar bireyleri geçiş yolu olarak kullanır, bireylere uygulanmaz” (2000, 107). Geç modern dönemde güvenliğin özel tedariki, sosyal eşitsizlik ve sınıfsal kutuplaşmayı daha da derinleştiren bir iktidar pratiği olarak ortaya çıkmaktadır (Özkazanç, 2007, 41). Neo-liberal yönetimselliğin bir yönetim teknolojileri bileşimi olarak güvenliğin özel tedariki, güvenliği alınıp satılabilen bir metaya dönüştürmek suretiyle yalnızca yeterli alım gücüne sahip, varlıklı bir müşteri kesiminin hizmetine sunmaktadır. Can Kozanoğlu'nun ifade ettiği gibi:

“Ne kadar varlıklı ve güçlüyse, güvenli hayatı o kadar bireysel ve özgürce sağlayabilmek; gelir ve güç azaldıkça aynı imkana ancak yığılarak ulaşabilmek: Yeni toplumun güvenlik şeması... En alttakilere gelince: Özel sağlık hizmetleri gibi, özel eğitim hizmetleri gibi, özel güvenlik hizmetleri de onlara uzaktır...[ü]st sınıflar korunacaklar grubunu, alt sınıflar gözlenecekler grubunu oluşturur” (2001, 162).

Ekseriyetle orta ve üst sınıfların satın alabildiği özel güvenlik teknolojileri, mülkiyetin, ayrıcalığın ve sosyal statünün bir simgesi haline gelmekte, (Los, 2005) bireylerin “tehdit algılamalarını canlı tutarak güvenlik endişelerini besleyen” (Bora, 2004, 23) pazarlama stratejilerinin de yardımıyla, ekonomik olarak avantajlı bir kesim için topluca bir risk ya da tehdit kaynağı olarak resmedilen, ‘ihtiyatlılık’ ya da ‘sorumluluk’ gibi kendilik teknolojilerinden yararlanamayan, ‘müşteri’ olamamış, yoksul bir kitleyi, güvenliğin müşterilerinden yalıtılmak ve güvenli hayatın dışına itmek için araçsallaştırılmaktadırlar (Rose, 1999, 251). Mike Davis’in Los Angeles ile ilgili dile getirdiği ve rahatlıkla birçok dünya kentine uyarlanabileceği gibi:

“Güvenlik uzmanları profesyonel suçlulara engel olmadaki etkinliğini tartışsa da, [bu özel güvenlik teknolojilerinin], kullanıldıkları alanlardan

masum yabancıları uzak tutmadaki üstün başarısı tartışılmazdır. Silahlı özel güvenlik görevlilerinin devriye gezdiği ve ölüm tehditlerinin yazılı bulunduğu uyarı tabelalarıyla dolu tuhaf mahallelerde günbatımında bir yürüyüşe çıkan herkes çok geçmeden eski ‘özgür kent’ düşüncesinin sadece hayali ya da tamamen modası geçmiş olduğunu anlayacaktır” (1990, 250).

‘Şiddet içeren anti-sosyal davranışlar’ sorununun geç modern dönemde maddi sebeplere dayanan, önemli bir sorun olduğu doğrudur (Özkazanç, 2007, 49). Ancak, varlıklı kesimler için ‘tehdit’ teşkil ettiği varsayılan yoksul kitleleri hedef alan bir tahakküm teknolojisi ya da cezalandırıcı hükümlerlik pratiği olarak neo-liberal yönetimselliğin daha önce de üzerinde durulan, potansiyel mağdurlara odaklı, ‘önleyici’ suçla mücadele taktiklerinin, nüfusu oluşturan bütün bireyleri güvenli kılmada yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü önlenmesi arzulanan şiddet içeren suçların asıl mağduru, yaygın olarak düşünüldüğünün aksine güvenliklerini sağlamak için özel güvenlik teknolojilerini satın almayı başaran varlıklı kesimler değil, dışlanan, yoksul kitlelerdir (Agy, 49). Özel güvenlik teknolojilerinden yararlanmaya maddi olanakları yetmeyen bu kitleler, İstanbul Alibeyköy Karadolap mahallesi örneğinin gösterdiği gibi, devletin resmi güvenlik güçlerinin suçla mücadelede yetersiz kaldığı, hatta bazı durumlarda profesyonel suç örgütleriyle işbirliği bile yapabildiği yaşam çevrelerinde, asayiş bozan ya da suç işleyen kişi ya da çetelere yönelik, şiddete başvuran yasadışı örgütler kurarak, suçu suçla önleyecek kadar ileri gidebilmektedirler (Soykan, 2007, 95-7).

Yoksul bölgelerde adeta ‘vahşi hayat’ hüküm sürerken, güvenli ya da ‘medeni hayat’ın yaşandığı ya da en azından idealize edildiği yerler, artan bir biçimde terk edilen, başıboş bırakılan, harap edilen, daraltılan ya da kapatılan parklar, spor sahaları ve kütüphaneler gibi refah toplumuna özgü kamusal alanlar değil, giderek bunların yerini alan büyük alışveriş ve eğlence merkezleri, duvarlarla çevrilmiş konut alanları, kampüsler, havaalanları, sanat merkezleri ve restoran zincirleri gibi, özel güvenlik görevlileri ve kameralarla donatılan ve “özel mülkiyetin korunması ile kamu düzeninin korunması

mesalesinin iç içe geçtiği”, kamuya açık ya da kapalı olabilen ‘kitlesele özel mülkiyetler’dir (Özkazanç, 2007, 42). Daha önce de vurgulandığı üzere, Foucault’nun dile getirdiği gibi tarihin farklı dönemlerinde farklı biçimlerde tanımlanan ve birbirlerinden kesin bir biçimde ayırmanın hiçbir zaman mümkün olmadığı kamusal ve özel alanların kapsamı, geç modern dönemde yeniden belirlenmekte ve birçok bakımdan kesişmektedir. Neo-liberal yönetimselliğin hedefi haline gelen hayatın bu kesişme ya da dđğümleme noktalarında güvenliğin sağlanması ise, artan bir biçimde özel güvenlik teknolojileri devreye girmektedir. Dahası, sonraki bölümlerde görüleceği gibi, bugün Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede, kamusalığı tartışma götürmeyen birçok resmi devlet kurumunun güvenliği de özel güvenlik şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Bu tespitlerin ışığında, özel güvenlik faaliyetlerinin uygulama alanlarının, geç modern dönemde iyice bulanıklaşan kamusal ve özel alan ayrımıyla belirlenmesinin mümkün olmadığı açıkça görülmektedir. Sınırları tarih boyunca tartışmalı olan bu alanlar gittikçe daha da geçirgenleşirken, özel güvenliği yalnızca tanımı ve kapsamı belirsiz bir özel alanın güvenliği olarak düşünmek, neo-liberal yönetimselliğin dönüştürdüğü yönetim dinamiklerini kavramaya uygun olmayan geleneksel Batı siyasal düşünncesine özgü bir indirgemecilik olacaktır.

Daha önce de işaret edildiği üzere geç modern dönemde güvenliğin artan bir biçimde özel yapılanmalar tarafından tedarik edilmesi, kontrol ya da denetimin kapsamında ve müdahale gücünde herhangi bir azalmaya tekabül etmemektedir (Los, 2005). Bireylerin kendi can ve mal güvenliklerini sağlamak için özel güvenlik araç ya da cihazları satın almalarının yanı sıra, birey, kurum ya da kuruluşların talebi üzerine istihdam edilen özel güvenlik görevlilerinin, birçok ülkede toplam polis sayısını geçen yeni bir üniformalı güvenlik gücü olarak hayatın tüm alanlarında ‘hazır ve nazır’ hale gelmeleri, devletin gündelik hayatı gözetleme ve denetleme kapasitesinin, yaygın olarak düşünöldüğünün aksine genişlediğini göstermektedir (Bora, 2004, 22).

Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin kamu güvenliğini ‘tamamlayıcı’ nitelikte olduğu hukuki mevzuatta vurgulanmıştır.¹ Daha sonraki bölümlerde ayrıntılı bir biçimde ele alınacağı üzere, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yasaların, zor kullanmak da dahil olmak üzere neredeyse kolluk yetkilerine denk yetkilerle donattığı özel güvenlik görevlileri, görev alanlarında fiili olarak bir kolluk kuvveti gibi hareket edebilmektedirler. Mevzuatta düzenlenen denetimlerin etkin bir biçimde yapılamadığı bir ortamda, özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini aştıkları ve bireysel hak ve özgürlükleri ihlal ettikleri durumlara sıklıkla rastlanmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun uygulamasında devlet memuru sayılmaları² ve uygulamada kamu görevlisi olarak kabul edildikleri görev alanlarında kendileri için daha avantajlı olan yasal düzenlemelerden yararlanabilmeleri, Türkiye’de özel güvenlik görevlilerinin bazı durumlarda yasaların uygulanmasında resmi devlet görevlisi olarak değerlendirilebildiklerini ortaya koymaktadır. Yine Türkiye’nin de içinde bulunduğu birçok ülkede özel güvenlik şirket ve eğitim kurumu yöneticilerinin ağırlıklı olarak devletin resmi kolluk kuvvetlerinden emekli kişilerden oluşması ve bu kişilerin sektörde çalışabilmelerinin yasal düzenlemelerle kolaylaştırılması, devletin bünyesinde yetiştirdiği görevlileri emir ve komuta zincirine katarak özel güvenlik sektörünü daha da etkin bir biçimde kontrol etmeye çalıştığının bir göstergesidir. Devletin, sektör yöneticilerinin çoğunluğunun emekli devlet görevlilerinden oluşması pratiğini koruma eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, özel güvenlik sektörünün uygulamada devletin ‘kısmen resmi’ bir güvenlik aygıtı olarak işlediğini söylemek, pek de yersiz bir iddia olmayacaktır.

Öte yandan birçok ülkede özel güvenlik faaliyetlerinin giderek daha kapsamlı bir biçimde yasalarla düzenlenmesi ve denetlenmesi yönünde bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu yasalar, Foucault’nun yönetim tanımı hatırlanacak olursa, tahakküm ve kendilik

¹ 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un 1. maddesi “Bu Kanunun amacı, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir” şeklindedir.

² Aynı kanunun Kanun’un 23. maddesine göre “Özel güvenlik görevlileri Türk Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılır. Bunlara karşı görevleri sebebiyle suç işleyenler Devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırılır.”

teknolojileri arasındaki çok yönlü dengeyi gözetircesine “tahakküm ilişkilerinin, çok biçimli tabi kılma tekniklerinin sürekli aracı” (2000, 105) olarak, sonraki bölümlerde görüleceği üzere, genellikle esnek ve netlikten oldukça uzak bir biçimde düzenlenmektedir. “Devletlerin giderek daha fazla katılarak değil; tersine esneklikleriyle, ilerleme ve geri çekilme imkanlarıyla, elastikiyetleriyle gelişmeye yöneldikleri” (Agy, 170) bir dönemde, bir yönetim taktiği olarak yasaların ya da daha geniş anlamda hukukun, “tahakküm olgusunu iktidarın içinde eritme” (Agy, 104) ve yönetimi kusursuzlaştırma işlevi gördüğü açıktır.

Sonuç itibarıyla ‘kendilik ve tahakküm teknolojilerinin’ çok yönlü bir bileşimi olarak bütün düzenlemeleriyle güvenliğin özel tedariki, neo-liberal yönetimselliğin hayatın tamamını kontrol altına alma eğiliminin vazgeçilmez bir parçası olarak, geç modern dönemde tahakkümün mutlaklaşmasında araçsallaşmaktadır. Güvenliği, bireylerin kendi rızaları ya da bir ‘sosyal sözleşme’ aracılığıyla hak ve özgürlüklerini devrettikleri ve topluma dışsal bir yapı olarak soyutlanan devletin sağlamak ve korumakla yükümlü olduğu bir ‘ortak iyi’ olarak tasarlayan ve bu bölümde eleştirel bir analizi yapılmaya çalışılan ayrımcı ve indirgemeci geleneksel Batı siyasal düşüncesinin, tarih boyunca çeşitli formlar altında iktidar ilişkilerinin biçimlenmesinde önemli bir rol oynayan güvenliğin özel tedarikini kavramakta ve açıklamakta yetersiz kaldığı ortadadır. Tarih boyunca siyaset pratiği, güvenliğin özel tedarikinin, şiddet tekeli elinde bulundurarak egemenliği altındaki bireylerin güvenliğini sağlayan aşkın devlet anlayışı ile açıklanamayacak ve kapsadığı alan ve ilişkiler her zaman tartışmalı olan kamusal ve özel ayırımına indirgenemeyecek bir biçimde, karmaşık ve çok yönlü tarihsel iktidar ilişkilerinin vazgeçilmez bir boyutu olduğunu göstermektedir.

3. GEÇ MODERN DÖNEMDE DÜNYADA GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ

Bu bölümde 1970’li yılların sonlarından günümüze uzanan dönemde güvenliğin özel tedarikinin farklı coğrafyalarda nasıl algılandığı, özel güvenlik sektörünün gelişiminin hangi düzeylerde olduğu ve güvenliğin tedariki bağlamında devlet ve özel sektör ilişkileri ile özel güvenlikle ilgili yasal düzenlemeler ana hatlarıyla ele alınacaktır. Bu doğrultuda seçilen örnekleri teşkil eden ülke ya da devletlerarası organizasyonların her birinin dünyanın farklı coğrafyalarında, özel güvenlik faaliyetlerinden yoğun biçimde yararlanan bölgelerin başlarında gelmelerine dikkat edilmiştir. Bu bağlamda bu bölümde sırasıyla ABD, Avrupa Birliği, İngiltere, Polonya ve Güney Afrika Cumhuriyeti’nde güvenliğin özel tedariki incelenecektir.

3.1 ABD

Dünyanın birçok ülkesinde özel güvenlik şirket ve görevlilerinin sayısına dair net istatistiklere ulaşabilmek oldukça zordur. Özel güvenlik ile ilgili resmi kaynakların yokluğu ya da yetersizliğinin bundaki payı şüphesiz büyüktür (Crawford ve Lister, 2004). ABD Adalet Bakanlığı’na bağlı Adalet Yardım Bürosu’nun (Bureau Of Justice Assistance) Uluslararası Polis Şefleri Birliği’ne (International Association of Chiefs of Police) 2005 yılında hazırlattığı bir raporda, Kaliforniya’nın Richmond şehrinin eski polis şefi ve Uluslararası Polis Şefleri Birliği (International Association of Chiefs of Police) eski başkanı Joseph Samuels, Jr., özel güvenlik üzerine yapılan araştırmalar ışığında, ABD genelinde sayıları 10,000’e yaklaşan özel güvenlik şirketlerinde 2 milyon kadar özel güvenlik görevlisinin çalıştığını kaydetmektedir (Morabito ve Greenberg, 2005). Bir başka kaynağa göre ise bu sayı 2003 itibarıyla 1 milyon civarındadır (Parfomak, 2004, 5). Bu kişilerin % 47’si özel güvenlik birimlerini kendileri oluşturan kurumlarda görev yapmaktayken, kalan kısmı özel güvenlik şirketlerinde çalışanlardan oluşmaktadır. Sektörün toplam harcaması 1991 itibarıyla 52 milyar dolar olarak gerçekleşmişken, polis için bu rakam 30 milyar dolardır (Schrier ve Caparini, 2005, 28). Özel güvenlik hizmetlerine yönelik talep 11 Eylül 2001

olaylarından hemen sonra %10 oranında artmışsa da, 2003 yılında herhangi bir pazar büyümesinin gerçekleşmemesi bunun büyük ölçüde geçici bir endişeden kaynaklandığına işaret etmektedir (Agy, 13).

Pinkerton, Wells Fargo ve Securicor gibi sektörün önde gelen şirketleri 19. ve 20. yüzyılın başlarında kurulmuş olmakla birlikte, özel güvenlik sektöründeki en sürekli ve tutarlı büyüme 1960'lardan sonra gerçekleşmiştir (Sheptyck, 2000, 25). 1990'lı yılların ilk yarısında yalnızca Amerikan havacılık sanayi, havaalanlarının güvenliğini sağlamak amacıyla güvenlik cihazları yerleştirmek ve yolcuları ve bagajlarını görüntülemek için 1 milyar dolar harcamıştır (Van Creveld, 1999, 404). ABD'de yüzyılı aşkın bir süredir para nakil işlerinin tamamı özel güvenlik şirketleri tarafından yapılmaktadır. Bunun yanında FBI'in çevre güvenliği, birçok eyalette trafik ve park kontrolleri ve otoyollarda dinlenme tesislerinin güvenliği ABD'de özel güvenlik şirketlerince üstlenilen çok sayıda faaliyetten yalnızca birkaçıdır (Bal, 7, 2004).

3.2 Avrupa Birliği

Avrupa Güvenlik Hizmetleri Konfederasyonu (CoESS) ve Uluslararası Sendika Ağı'nın (UNI) yaptığı bir araştırmaya göre Avrupa Birliği ülkelerinin özel güvenlikle ilgili ulusal yasaları arasında oldukça belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Danimarka, Finlandiya, Fransa, Portekiz ve İspanya gibi ülkeler özel güvenlik hizmetlerini sıkı ve kapsamlı bir biçimde denetim altına almışlardır. Almanya, Avusturya ve İtalya gibi diğer ülkeler ise sınırlı olarak tanımlanmış düzenlemelere sahiptirler. Bazı ülkeler 1980'lerin başından beri özel güvenlik hizmetlerini düzenleyen yasalar hazırlamışlardır. Önceki bölümde görüldüğü üzere İngiltere ve İrlanda uzun süre düzenlemelerin sektörün kendi içinde yapılmasını tercih etmiş ve ulusal yasalarını ancak 2001 yılında çıkarabilmişlerdir. Sektörün büyümesiyle birlikte AB üyesi çoğu ülkenin hükümetleri özel güvenlik şirketlerine yönelik düzenlemeler konusunda daha fazla inisiyatif almaya başlamışlardır. Özellikle İngiltere ve Almanya denetimlerini arttırmışlardır (Schreier ve Caparini, 2005,

112). Almanya’da özel güvenlik ve polislik hizmetleri 1927’de kabul edilen Ticaret Kanunu (Gewerbeordnung) ve 1995’te güvenlik hizmetleri için çıkarılan özel yasa (Bewachungsgewerberecht) ile düzenlenmiştir. Ticaret Kanunu hizmet şirketlerinin değerlendirilme ve ruhsatlandırılmalarının temel esaslarını ortaya koymaktadır. Özel güvenlik hizmetleriyle ilgili düzenlemeler 1999 ve 2001’de, güvenlik personeli için eğitim saatleri, sigorta ve diğer yükümlülükleri de kapsayacak biçimde takviye edilmiştir (Schreier ve Caparini, 2005, 113).

3.3 İngiltere

ABD örneğinde olduğu gibi İngiltere’de özel güvenlik sektörü hakkında da çok sayıda farklı istatistik mevcuttur. Crawford ve Lister’in (2004) aktardığına göre, İngiltere Güvenlik Sektörü Derneği’nin (British Security Industry Association) 2001 yılı rakamlarına göre bu ülkede özel güvenlik sektöründe çalışanların toplam sayısı 350,000 civarındadır. Bu kişilerin 125,000’i özel güvenlik görevlisi olarak görev yapmaktadır. Farklı kaynaklar sektörde çalışanların sayısının 500,000’lere kadar varabileceğini tahmin etmektedirler.³ Yine derneğin rakamlarına göre İngiltere’de 8,000’e yakın özel güvenlik şirketi faaliyet göstermektedir (Crawford ve Lister, 2004). Bunların 2,000 kadarı özel güvenlik görevlisi sağlayan şirketlerdir. Crawford ve Lister İngiltere Güvenlik Sektörü Derneği’nin, özel güvenlik sektörünün tamamının üçte ikisini temsil etmesinden ötürü, verdiği rakamların toplam rakamların önemli ölçüde altında olduğuna işaret etmektedirler (Agy). Sektörün gerçek büyüklüğü ne olursa olsun, bugün İngiltere’de özel güvenlik görevlisi sayısı 130,000’in üzerindeki toplam polis sayısına çok yakın seviyelerde seyretmektedir. Özel güvenlik için özel sektör ve kamu sektörü birlikte yılda toplam 8 milyar dolar harcamaktadır.⁴

³ “Sir Digby Jones Calls for UK Business Leaders to Make Security an Integral Part of their Strategic Planning” http://www.the-sia.org.uk/home/about_sia/news/nr_051130.htm (Yıl Yok)

⁴ “Sir Digby Jones Calls for UK Business Leaders to Make Security an Integral Part of their Strategic Planning” http://www.the-sia.org.uk/home/about_sia/news/nr_051130.htm (Yıl Yok)

İngiltere’de özel güvenlik şirketleri, koruma görevliliği, para ve malzeme taşımacılığı, ziyaretçilerin kontrolü gibi faaliyetlerin yanında askeri üsler ve bazı polis kuvvetlerinin genel karargahları gibi kamusal ya da devlete ait alanların korunması görevini de üstlenebilmektedirler (Şafak, 2003, 232). Son yıllarda artan bir biçimde özel güvenlik şirketleri tarafından yerine getirilen hizmetlerden bir tanesi yerleşim alanlarındaki devriye faaliyetleri olmuştur (Crawford ve Lister, 2004).

İngiltere’de özel sektörle kamu sektörü arasında personel ve teknoloji değişimi pratiği, modern döneme koşut bir biçimde yüzyıllardır devam etmektedir. Son zamanlarda yerel yönetimlerin de dahil olduğu bu uygulama, büyük ölçüde kamu sektörünün olanaklarının bir kısmını özel sektöre transfer etmesi esasına dayanmaktadır. 1994 yılında halen teşkilatta görev yapan polislerin sözleşme yoluyla özel güvenlik sektöründe çalışmalarına izin verilmiştir.⁵ Kuzey İrlanda başta olmak üzere ülkenin birçok yerinde çok sayıda emekli polis ve asker özel güvenlik sektöründe görev yapmaktadır (Karaman, 2004, 14). Bu durum Bunyan’ın da işaret ettiği gibi, dünyanın birçok yerinde görüldüğü üzere İngiltere’de de özel güvenlik görevlileri ile polisin görev alanlarını net bir biçimde ayırmanın mümkün olmadığını göstermektedir (1983, 239). Nitekim Leeds Üniversitesi’nin yaptığı bir araştırmada, halkın genel olarak polis ve özel güvenlik görevlilerinin görev alanlarını ayırt etmekte zorlandığı vurgulanmaktadır.⁶

İngiltere’de özel güvenlik sektörü yakın zaman öncesine kadar yasal düzenlemelerden yoksun ve büyük ölçüde denetimsizdi. George ve Button yaptıkları bir sınıflandırmada İngiliz özel güvenlik sektörünü, İrlanda ve Yunanistan gibi ülkelerle birlikte şirket kurmak ve hizmet vermek için hiçbir standardın bulunmadığı “hiç müdahale olmayan model”e dahil ediyorlardı (George ve Button, 1997, 187-199). Özel güvenlik sektöründe ruhsat alımı, personel eğitimi, sektör çalışanlarının hak ve yükümlülükleri gibi konularla ilgili yasal düzenlemeler yok denecek kadar azdı. Şirketlerin hesap verilebilirliği önemli

5 “Private ‘Police’ Confuse Public” BBC, 28 Nisan 2004.

6 “Private ‘Police’ Confuse Public” BBC, 28 Nisan 2004.

bir sorundu (Karaman, 2004, 8-9). Sektördeki keyfiliğin boyutları “İngiltere’de özel güvenlik görevlisi olabilmenin şartı, normalden biraz daha iri yarı olmak ve ertesi günü yeni bir işe başlamaya hazır olabilmektir” sözleriyle ironik ama etkili bir biçimde ifade ediliyordu (Jones ve Newburn, 1995, 67).

Uzun süre sektörel dernekler yoluyla özel güvenlik sektörünün bir anlamda ‘kendi kendini denetlemesi’ amaçlanmışsa da İngiliz hükümeti, Avrupa Birliği norm ve yasalarının da gerektirdiği şartlara uygun bir biçimde özel güvenlik sektörünü yasal olarak düzenleme yoluna gitmiştir. 2001 yılında çıkan Özel Güvenlik Sektörü Yasası (Private Security Industry Act), özel güvenlik sektörünün Güvenlik Sektörü Kurumu (Security Industry Authority) adı altında kurulan, sektörden bütünüyle bağımsız ve İçişleri Bakanı’na rapor vermekle yükümlü bir merci tarafından denetlenmesine zemin hazırlamıştır.⁷ Yasa İngiltere’deki tüm özel güvenlik çalışanları ve yöneticilerinin Güvenlik Sektörü Kurumu tarafından ruhsatlandırılmasını öngörmektedir. Özel Güvenlik Sektörü Yasası’na göre sektör çalışanlarının mesleki eğitimden geçmesi de ruhsat alabilmenin koşulları arasındadır. Ancak yasada eğitimin niteliği ile ilgili kriterlere rastlamak mümkün değildir.

Yasanın yürürlüğe girmesinden bu yana 5 yıl geçmiş olmakla birlikte İngiltere’de özel güvenlik sektörü halen yasal olarak tam anlamıyla düzenlenebilmiş değildir. Ruhsat başvuruları için öngörülen son tarih olan 20 Mart 2006’dan 4 ay önce yaptığı bir açıklamada Güvenlik Sektörü Kurumu başkanı John Saunders, ülkedeki özel güvenlik görevlilerinin neredeyse %75’inin ruhsat için başvurmamış olmasından yakınmaktadır.⁸ Bir başka görüşe göre ise ruhsat alma yükümlülüğü, özel güvenlik görevlilerinin hesap verilebilirliğini yasal bir düzleme oturtmakla birlikte, mevcut özel güvenlik çalışanları ve yöneticilerinin, profesyonellik statüsü kazandırılarak devlet tarafından bir bakıma meşrulaştırılması anlamına da gelmektedir (Crawford ve Lister, 2004).

⁷ Private Security Industry Act. <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2001/20010012.htm>

⁸ “Sir Digby Jones Calls for UK Business Leaders to Make Security an Integral Part of their Strategic Planning” http://www.the-sia.org.uk/home/about_sia/news/nr_051130.htm (Yıl Yok)

3.4 Polonya

Polonya’da özel güvenlik sektörünün ortaya çıkışı ve gelişimi, 1980’li yıllardan sonra sosyalist sistemin çöküşüyle birlikte hız kazanan özelleştirme süreciyle eşzamanlıdır. Ancak diğer birçok komünizm sonrası ülkede görüldüğü gibi, Polonya’da da bu süreç kökten bir sistem değişikliğinin bir parçası olarak gelişmiştir. 20. yüzyılın son çeyreğinde müdahaleci refah devleti kapitalizminden, sosyal hizmetlerin artan bir biçimde piyasalaştığı neo-liberalizme ya da diğer bir deyişle, kapitalizmin bir egemenlik formundan bir diğerine bir geçiş yaşayan Batı dünyasından farklı olarak sosyalizm sonrası ülkelerde değişim, kapitalizmin yepyeni bir sistem olarak hayatın tüm alanlarında etkin kılınması yoluyla gerçekleşmiştir (Los, 2005).

Bununla birlikte Polonya’da kapitalistleşmeye doğrudan bağlı olarak gelişen özelleştirme, değişimin yarattığı olanakları kendi siyasi ve ekonomik çıkarları için kullanmayı başaran eski Komünist Parti mensubu elit bir kesimin kontrolünde, ‘içeriden’ gerçekleşmiş, kısa sürede yolsuzluk, organize suç ve diğer yasadışı faaliyetlerin yaygın bir biçimde görüldüğü haksız bir nüfuz sağlama aracına dönüşmüştür. 2005 yılı itibarıyla eski rejimin yıkılışından sonraki 15 yılın 8’ini iktidarda geçiren bu yeni elitler, 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren hızla özelleştirilmeye başlanan güvenlik sektörünü, tasfiye sürecinde olan baskıcı rejimin güvenlik güçleriyle kurdukları yakın ilişkiler sayesinde, devletin güvenlik aygıtları ve özellikle de istihbarat güçlerinin kaynaklarını özel sektöre aktararak büyük ölçüde bir çıkar aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu tür bir özelleştirme ekonomik sektörün sınırlarını aşmakta ve gizli denetim aygıtlarının merkezine uzanmaktadır.

Polonya’da özel güvenlik sektörünün gelişimini ana hatlarıyla özetlemek gerekirse, ülkede ilk özel güvenlik şirketi 1986’da kurulmuştur. 1988’de çıkarılan Ekonomik Faaliyet Yasası ile önu açılan özel güvenlik sektörü, çok yönlü ve hızlı bir biçimde

gelişmiştir. Sektörde her türlü özel eşya, mülkiyet ve kişilerin korunması, dedektiflik hizmetleri ve istihbarat faaliyetleri de dahil olmak üzere oldukça geniş bir alanda hizmet veren şirketler faaliyet göstermektedirler. Bunların bazıları Polonya menşeli, bazıları ise uluslararası şirketlerdir. Kural olarak hepsi polis ve gizli servislere mensup kişilerce kurulmuştur. Şirket sahipleri arasında eski rejim sırasında ve rejim değişikliği sonrasında görev yapan birçok general, emniyet müdürü, içişleri bakanı, üst düzey istihbaratçı ve gizli servis çalışanı ile diğer üst düzey devlet görevlileri vardır.

Ekonomik Faaliyet Yasası'nın çıkmasıyla birlikte kurulan özel güvenlik şirketleri 1980'lerin sonuna kadar, kapitalistleşen ekonomik sistemle uyumlu bir biçimde herhangi bir ekonomik faaliyet alanı olarak görülmekte, silah, hassas istihbarat ve ileri düzeyde gözetleme araçları kullanmalarına rağmen herhangi bir denetlenme, ruhsatlandırma ya da özel düzenlenmeye tabi tutulmamaktaydılar (Los, 2005). 1989'daki rejim değişikliğinden sonra bile sektöre müdahalede gözle görülür bir çekimserlik dikkat çekmekteydi. İçişleri Bakanlığı'na şirketleri denetleme yetkisi ancak 1993'te verilmişti. Özel güvenlik sektörünü özel olarak düzenleyen ilk yasa ise 1997'de çıkarılmıştı. Ancak Mülkiyetin ve Kişilerin Korunması adını taşıyan bu yasa bile örneğin dedektiflik bürolarını kapsamamakta, ayrıca sektöre yeni yasal yükümlülükleri yerine getirmeleri için 2 yıl gibi bir süre tanımaktaydı. Denetim ve ruhsatlandırma prosedürleri yerel emniyet müdürlerinin takdirine bırakıldığından, uygulamada hesap verilebilirlik ve denetimle ilgili büyük sorunlar yaşanmaktaydı. Ayrıca yeni yasaya göre özel güvenlik görevlileri çok çeşitli silah ve şiddet araçlarını kullanma yetkilerine sahiptiler. Ancak yasa izin verilen hizmetlerin ve şiddet araçlarının kullanımının sınırlarını belirlemekte yetersiz kalmaktaydı. Yeni yasa özel güvenlik görevlilerine polisle neredeyse aynı yetkileri tanıırken, özel güvenlik hizmetlerinin siyasi çatışmalarda kullanımını ya da insan hakları ihlallerini engelleyen herhangi bir hüküm içermemekteydi (Agy).

2002'de özel dedektiflik ve istihbarat hizmetlerini düzenleyen bir başka yasa yürürlüğe girmiştir. Ancak bu yasadan sonra da sektör, eski ve yeni gizli servisler ve diğer devlet

güçlerine bağımlılığı devam etmesine rağmen, halen tamamıyla yasal düzenlenmelere tabi değildir. Belirsiz bir biçimde düzenlenen özel güvenlik sektörü, eski polis devletinin güç ve istihbaratının, Polonya'daki yeni devlet yapılanmaları üzerindeki sürekli ve yaygın nüfuzunu mümkün kılmaktadır. Polis teşkilatı kökenli özel güvenlik çalışanları ve yakınlarının sektördeki ağırlığı dikkate alınırsa bu iki alan arasındaki farklılıklar da giderek bulanıklaşmaktadır. Polis ve gizli servislerin mensupları arasında, devletin güvenlik güçleri toplamından çok daha geniş bir kitleyi istihdam eden özel güvenlik sektörüne yasadışı olduğu halde bilgi satışı yaygındır. Polis ayrıca ruhsatlandırma, silah kullanma izni çıkarma, stratejik güvenlik kontratları için tavsiyelerde bulunma ve sektörü denetleme gibi görevleri elinde bulundurmasıyla, özel güvenlik sektörünü özel bağlantı ve çıkarlarına göre yönlendirme konusunda benzersiz bir etkinliğe sahiptir (Agy).

Son yıllarda ortaya çıkan skandallar, devlet ve özel güvenlik sektörü arasında birçok üst düzey devlet görevlisinin karıştığı yasadışı bağlantıların kurulmasında gizli ve stratejik istihbaratın önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir. Öte yandan Polonya'da yargı mekanizmaları, yargılama için gerekli delillerin devlet güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle, son yıllarda artan bir biçimde devletin gizli servislerinin karıştığı ortaya çıkan özelleştirme yolsuzluklarının üzerine gidememektedir. Çok sayıda üst düzey devlet yetkilisinin de içinde bulunduğu yasadışı ilişkiler silsilesi, özel güvenlik sektöründe faaliyet gösteren birçok kişiyi fiili olarak dokunulmaz kılmaktadır. Polonya'da özel güvenlik sektörünün baskıcı iktidarın bir uzantısı olarak gelişmesini, kaynağını eski polis rejiminden alan keyfilik ve gizliliğe dayalı bir zihniyet ve kültürel geleneğin bir sonucu olarak görmek gerekir (Agy).

3.5 Güney Afrika Cumhuriyeti

Güney Afrika Cumhuriyeti dünyada en yüksek suç oranına sahip olan ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Polisin güvenliklerini sağlamadaki etkinliğinden şüphe duyan

Güney Afrikalılar, can ve mal güvenliklerinin tedarikini artan bir biçimde özel güvenlik sektörüne bırakmaktadır. Güney Afrika'da özel güvenlik sektöründe çalışanların toplam sayısı, polis sayısından 10 kat fazladır (Schrier ve Caparini, 2005, 26). Güney Afrika Cumhuriyeti, aynı zamanda dünya devletleri arasında özel güvenliğe harcanan gayri safi milli gelir bakımından ilk sırada gelmektedir. (Agy, 108). BBC'nin bir haberine göre Güney Afrika'da özel güvenlik sektörü 1.3 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır.⁹ Özel güvenlik talebindeki bu artış ve sektördeki büyüme potansiyeli, çok uluslu ve yabancı birçok şirketin ülke pazarına olan ilgisini arttırmış, yerel şirketlerin yanı sıra dünyanın en büyük 3 özel güvenlik şirketi olan İngiliz *Chubb*, Danimarkalı *Group 4 Falck* ve Amerikan *Tyco International* Güney Afrika'da hizmet vermeye başlamışlardır. Şirket birleşmeleri ve tekelleşme giderek yaygınlaşmaktadır. Ülkede 4,300'den fazla kayıtlı özel güvenlik şirketi bulunmakla birlikte bunların yalnızca 12'si sektörün %36'sını elinde bulundurmaktadır. Schreier ve Caparini'nin (2005, 108) aktardığına göre, uluslararası finans bankası Credit Suisse First Boston 2001 yılındaki bir pazar araştırmasında en büyük 6 şirketin 2006 itibarıyla sektörün yarısından fazlasını kontrol edeceğini kaydetmektedir.

Güney Afrika'da özel güvenlik şirketleri özel koruma, değerli eşya nakli, risk yönetimi, silah ve elektronik cihazların kullanımına dayalı hizmetlerin de içinde bulunduğu geniş bir alanda hizmet vermektedirler. Özel koruma, 3,000 şirketin daha çok yerleşim alanları, ticaret merkezleri, okullar ve devlet kurumlarında çalıştırdığı 150,000 özel koruma görevlisiyle bu hizmetlerin başında gelmektedir. Para ve değerli eşya nakli hizmetlerinde uzmanlaşan 700 şirket bulunmaktadır. Silahlı güvenlik hizmetleri ve elektronik gözetim cihazları tedarikinde bulunan 394 şirket neredeyse 500,000 kişiye hizmet vermektedir. Güney Afrika'da 857 kayıtlı teftiş ve risk yönetimi şirketi bulunmaktadır (Agy, 108).

⁹ "Crime Wave Feeds South Africa Security Boom" BBC, 12 Nisan 2002. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1923900.stm>

Güney Afrika'da özel güvenlik sektörü Güvenlik Sektörünün Düzenlenmesi Yasası'nın kabul edildiği 2001'den sonra bir durgunluk dönemine girmiştir. Daha sıkı düzenlemeler ve şirket birleşmeleri özel güvenlik şirketlerinin sayısını azaltmış, hizmet kalite standartlarını yükseltmiş ve daha az sayıdaki büyük şirketlere daha fazla kaynak aktarılmasına neden olmuştur. Yeni yasanın asıl amacı özel güvenlik sektöründe profesyonellik, şeffaflık, hesap verilebilirlik, hakkaniyet ve erişilebilirlik standartlarını arttırmak için güvenlik hizmeti sağlayan firmaları denetim altına alarak sektörü düzenlemektir. Bu amaçla yasa bir Güvenlik Sektörünü Düzenleme Kurumu (SIRA) oluşturmuştur. Kurum bakan tarafından seçilen beş üyeden oluşan bir konsey başkanlığında toplanmaktadır. SIRA daha önce çoğu sektörün temsilcilerinden oluşan ve hükümetin, sektörü etkili bir biçimde düzenlemesini mümkün görmediği Güvenlik Görevlileri Kurumu'nun yerini almaktadır. SIRA'nın birçok ülkeyle karşılaştırıldığında oldukça geniş tutulmuş görev ve yetkileri arasında özel güvenlik şirket ve görevlilerinin kayıt yaptırmasına izin vermek ya da reddetmek, eğitim kalite standartlarını değerlendirmek ve özel güvenlik görevlilerinin istismarını önlemek de vardır. Yasaya göre üst düzey yöneticiler dahil tüm özel güvenlik şirket mensupları ve özel güvenlik görevlileri kayıtlı olarak çalışmak zorundadırlar; aksi halde hapis ile cezalandırılırlar (Schreier ve Caparini, 2005, 109).

Bu düzenlemeler özel güvenlik ile devlet arasındaki gergin ilişkiyi yeni boyutlara taşımıştır. İki taraf arasında düzenlemelerle ilgili kilit noktalarda önemli ölçüde fikir ayrılığı mevcuttur. Ancak Güvenlik Sektörünü Düzenleme Kurumu tarafından temsil edilen hükümet, sektörün şikayetlerine karşılık vermeye pek niyetli görünmemektedir. Bu durum devlet ve özel güvenlik arasında toplumun güvenliğini sağlama ve suçu önlemeye yönelik resmi ortaklıkların geliştirilmesine engel olmaktadır. Şirketler özellikle kayıtlar ve denetimlerin gecikmesi, çalışma esnasında kendi silahlarını kullanmalarına izin verilmemesi ve özel güvenlik görevlilerine getirilen tek renk üniforma zorunluluğu gibi kendi görüşlerine danışılmadan yapılan düzenlemelerden yakınmaktadırlar (Agy, 109).

3. GEÇ MODERN DÖNEMDE TÜRKİYE'DE GÜVENLİĞİN ÖZEL TEDARİKİ

Bu bölümde Türkiye'de güvenliğin özel tedarikini düzenleyen hukuki mevzuat ve özel güvenlik faaliyetleri ayrıntılı bir biçimde incelenecek, yasalar ve uygulamadaki sorunlara karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri eleştirel bir biçimde değerlendirilecektir.

3.1 Türkiye'de Özel Güvenlik ile İlgili Hukuki Düzenlemeler

Türkiye'de güvenliğin özel tedarikinin yasal olarak düzenlenebilmesi için 1960'lı yıllardan itibaren birkaç girişimde bulunulmuş olmakla birlikte,¹⁰ konu ancak 22 Temmuz 1981 tarihinde kabul edilen 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun¹¹ ile yasal bir zemine oturtulabilmiştir. 2495 sayılı Kanun, genel olarak stratejik öneme sahip kamusal ve özel kurum ve kuruluşların, kendi güvenlik birim ve teşkilatlarını kurmalarını sağlayacak düzenlemeleri içermektedir. 1. maddeye göre yasanın amacı:

“Milli ekonomiye veya Devletin savaş gücüne önemli ölçüde katkısı bulunan, kısmen veya tamamen yıkılmaları, hasara uğratılmaları veya geçici bir zaman için dahi olsa çalışmadan alıkonulmaları, ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı bakımından olumsuz neticeler yaratacak, kamuya veya özel kişilere ait kurum ve kuruluşların sabotaj, yangın, hırsızlık, soygun, yağma, yıkma burada bulunanların zorla işten alıkoyma, sağlıklarını ve vücut bütünlüklerini tehdit ve tehlikelere karşı korunması ve güvenliklerinin sağlanması, yurt dışına giriş çıkış yapılan yerlerde giriş ve çıkışa yarayan belgelerin kontrolü ile giriş çıkış işlemlerinin yapılması, aranan ve giriş çıkışı yasaklananların resmi güvenlik görevlilerine tesliminin sağlanmasıdır.”

2495 sayılı Kanun'un çıkmasıyla birlikte güvenlikleri daha önce polis ya da jandarma tarafından sağlanan kamusal ve özel kurum ve kuruluşlar kendi güvenliklerini daha etkin bir biçimde sağlayabilmek için bünyelerinde birim ya da teşkilatlar oluşturmuşlardır

¹⁰ Konuyla ilgili olarak 1974 yılında TBMM'ne sunulan ve Adalet Komisyonu'nda görüşülen bir tasarı, özel güvenlik teşkilatı kurulmasının devletin kamu güvenliğini koruyamamasının bir itirafı olacağı gerekçesiyle reddedilmiştir (Derdiman, 2005, 31).

¹¹ 24.7.1981 tarihli ve 17410 sayılı Resmi Gazete.

(Bal, 2004, 8). Başka bir açıdan Kanun, devletin genel kolluk kuvvetlerinin, bu kurum ve kuruluşların güvenliklerini özel birim ya da teşkilatlara bırakarak asli görevlerine daha fazla kaynak ayırabilmelerini sağlamıştır (Güngör, 2005, 129).

Öte yandan 2495 sayılı Kanun'da düzenlendiği şekliyle 'özel' güvenlik, güvenlik hizmetinin ticarileşmesinden ziyade, devletin genel güvenliği sağlama yetkisini kanunla kısmen, 'spesifik' ya da 'belirli' anlamındaki 'özel' amaçlarla kurulmuş güvenlik birim ya da teşkilatlarına bırakma düşüncesine dayanmaktaydı (Aydın, 2005, 70-71; Eryılmaz, 2006, 124-5). Nitekim 2495 sayılı Kanun'un 8. maddesi özel güvenlik teşkilatını "...bağlı olduğu kuruluşu bu Kanun hükümleri dairesinde korumak ve güvenliğini sağlamakla görevli ve yetkileri bu Kanunla sınırlı özel bir kolluk [kuvveti]" olarak tanımlamaktaydı.

2495 sayılı Kanun'un çıkışını izleyen 20 yılı aşkın dönemde ise Türkiye'de güvenlik, neo-liberalizmin dünya genelinde hakim iktidar formu haline gelmesine paralel olarak, artan bir biçimde ticarileşmeye ve piyasa ilişkilerine dahil olmaya başlamıştır. Sanayi ve ticaret alanlarında kapsamlı bir büyümenin de damgasını vurduğu bu dönemde, özel güvenlik arzında Türkiye'de o zamana kadar görülmemiş boyutlarda bir artış kaydedilmiştir (Bal, 2004, 10). Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren, spesifik bir biçimde yasayla düzenlenmemiş olmasına rağmen, güvenlik hizmeti veren çok sayıda şirket kurulmuştur. 2495 sayılı Kanun'dan sonra uygulamada yaşanan sorunlar, yasaya yönelik teorik eleştiriler ve yasanın bazı hükümlerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olması da dikkate alınarak 2495 sayılı Kanun 1992 ve 1995 yıllarında iki kez değiştirilmiştir. Bu tarihten sonra birkaç yasa değişikliği girişiminde daha bulunulmakla birlikte, oluşan arz ve kurulan özel güvenlik şirketlerinin içinde bulunduğu fiili durumun yarattığı hukuki boşluk uzun süre giderilememiştir (Agy, 8). Önceki bölümde ele alındığı üzere, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de özel güvenlik sektörü devletin özel denetiminden uzak, son derece genel hukuki düzenlemelere tabi bir biçimde gelişmiştir (Agy, 10).

Özel güvenlik sektörünü özel olarak ve kapsamlı bir biçimde düzenleyen ilk yasanın çıkarılması 2004 yılını bulmuştur. 2495 sayılı Kanun'un kabul edildiği 1981'den beri fiili olarak önemli ölçüde gelişen özel güvenlik sektörünü etkili bir biçimde düzenleyebilmek ve gerek sektör, gerekse toplumda özel güvenlikle ilgili olarak oluşan gereksinimleri karşılayabilmek için hazırlanan 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun¹², 10 Haziran 2004 tarihinde kabul edilmiştir (Meriçli, 2004, 6). 5188 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde şöyle denilmektedir:

“Özel güvenlik hizmetlerini düzenleyen 22.07.1981 tarih ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun yetersiz kalmıştır. Söz konusu Kanunun bireylerin özel korunması ile ilgili düzenlemeler içermemesi, Kanun'da sayılanlar dışındaki kurum ve kuruluşların özel güvenlik teşkilatı kuramaması, Kanun kapsamına alınan kurum ve kuruluşların ise özel güvenlik teşkilatını kurmalarının zorunlu olması, bu zorunluluğa uymayanların yaptırımlara maruz kalması nedeniyle uygulamada sıkıntı yaratmıştır.

Kanun kapsamına girmediği halde, ortaya çıkan ihtiyaç nedeniyle birçok kurum ve kuruluş, özel güvenliğini bir şekilde sağlamaya başlamıştır. Piyasada ortaya çıkan talebi karşılamak üzere birçok şirket izinsiz ve denetimsiz olarak özel güvenlik hizmeti vermeye başlamıştır.

Kanunun can ve mal güvenliğini sağlamak esasen devletin en önemli görevlerinden biridir. Öbür taraftan kişilerin canını ve malını koruma hakkı vardır. Devletçe sağlanan genel güvenliğe ek olarak, canını ve malını ayrıca korumak isteyenlere bu imkanın tanınması gerekir.”¹³

Gerekçenin özellikle son paragrafına bakılırsa, güvenliğin sağlanmasında devletin resmi güvenlik aygıtlarının yanı sıra bireysel girişimi de araçsallaştıran neo-liberal yönetim anlayışının, bir yönetim taktiği olarak 5188 sayılı Kanun'un hazırlanmasında net bir biçimde belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. 27 Mart 2005 tarihinde yürürlüğe giren Kanun'un 27. maddesine göre 2495 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 5188

¹² 26.6.2004 tarihli ve 25504 sayılı Resmi Gazete.

¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi. “Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Teklifi ve Gerekçesi.” 26 Mayıs 2004. <http://www.tbmm.gov.tr/d22/2/2-0295.pdf>

sayılı Kanun'a ek olarak özel güvenlikle ilgili mevzuat, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹⁴, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik¹⁵, 2005 tarihli ve 42 sayılı 5188 Sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliğinde Gözetilecek Esaslar Hakkında Genelge ve 2006 tarihli ve 47 sayılı Özel Güvenlik Şirketleri, Eğitim Kurumları ve Birimlerinin Denetlenmesinde Gözetilecek Esaslar Konulu Genelge'den oluşmaktadır.

5188 sayılı Kanun'un özel güvenlik sektörünü yasal bir zemine oturtmasıyla birlikte özel güvenlik eğitim ve hizmet şirketlerinin ve özel güvenlik görevlilerinin sayısında önemli bir artış olmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün 20 Haziran 2007 tarihli son istatistiklerine göre Türkiye'de 'tahsis edilen özel güvenlik görevlisi' sayısı 154,090, 'mevcut özel güvenlik görevlisi' sayısı 85,047, 'özel güvenlik sertifikası verilenlerin sayısı' 274,838, 'özel güvenlik kimliği verilenlerin sayısı' ise 185,457'dir.¹⁶ Aynı kaynakta 'özel güvenlik izni alan yer sayısı' 26,315 olarak verilmiştir. Bu rakamlar Türkiye'de özel güvenlik sektörünün Avrupa'nın en büyüklerinden biri olduğunu ve hızla büyüdüğünü göstermektedir.

a. Güvenlik Örgütlenmesinin Yasal Kategorizasyonu ve Özel Güvenlik

Kamusal ve özel ayrımının modern siyaset teori ve pratiğine damgasını vuran çeşitli tezahürlerini zorlayan bir olgu olarak özel güvenliğin, Türkiye'de faaliyet gösteren güvenlik aygıtlarını düzenleyen yasalarda nasıl kategorize edildiği konusunda uzmanlar arasında tam anlamıyla bir fikir birliği bulunmamaktadır.

¹⁴ 7.10.2004 tarihli ve 25606 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵ 5.5.2005 tarihli ve 25806 sayılı Resmi Gazete.

¹⁶ Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü. "Türkiye Genelinde Özel Güvenlik İstatistikleri." 20 Haziran 2007.

http://www.spntr.net/images/stories/turkiye_genelinde_ozel%20guvenlik_istatistikleri.pdf

Türkiye’de güvenlik aygıtlarının kategorizasyonu ağırlıklı olarak ‘kolluk’ kavramı üzerinden şekillenmektedir. Kolluk kuvvetleri, modern siyaset teori ve pratiğinin özünü oluşturan sosyal sözleşme düşüncesi ile uyumlu bir biçimde, bireysel hak ve özgürlüklerin, vatandaşların siyasi iradelerini temsille görevlendirdikleri yasama organınca belirlenmiş sınırlar çerçevesinde kısıtlanması esasına dayanan, kamu düzeninin sağlanması, korunması ve bu düzenin bozulmasına neden olabilecek faaliyetlerin, uygun görüldüğünde fiziksel şiddet de uygulayarak önlenmesini amaçlayan, görev ve yetkileri yasalarla belirlenmiş kişi, kurum ve teşkilatların bütünüdür (Çolak, 2005, 54; Karagöz, 2002).

Weberci anlamda şiddeti tekelinde bulunduran ya da şiddet hakkının tek kaynağı olan devletin, güvenliği sağlamak amacıyla görev ve yetki verdiği şiddet araçları ya da güvenlik aygıtlarını kapsayan kolluk kuvvetlerini oluşturan kurum ve teşkilatlar Türkiye’de yasalarla tanımlanmıştır. 1937 yılında kabul edilen 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun 1. maddesi şu ifadeye yer vermektedir:

“Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye Vekili mesuldür. Dahiliye Vekili bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilatı vasıtasıyla ifa ve lüzum halinde İcra Vekilleri Heyeti karar ile ordu kuvvetlerinden istifade eder.”¹⁷

3201 sayılı Kanun ile genel olarak İçişleri Bakanlığı’na verilen kamu düzenini ve güvenliği sağlama görevi, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre il sınırları içinde valiye, ilçelerde ise kaymakama aittir.¹⁸ Bu hükümler bir arada değerlendirildiğinde güvenliğin sağlanması görevini vali ve kaymakamın, polis ve jandarma aracılığıyla yerine getirmekle yükümlü olduğu anlaşılmaktadır (Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, 2006, 390).

¹⁷ 12.6.1937 tarihli ve 36129 sayılı Resmi Gazete.

¹⁸ 18.6.1949 tarihli ve 7236 sayılı Resmi Gazete.

Yine 3201 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre kolluk kuvvetleri örgütlenme yapılanması bakımından genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Genel kolluk ülkenin tamamında faaliyet gösteren ve bütün kolluk yetkilerini elinde bulunduran polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatlarını kapsamaktadır (Özler, 2007, 364). Aynı maddede genel kolluk dışında yer alan ve özel kanunlarla kurulup, kendilerine verilen sınırlı yetkileri sınırlı bir alan içerisinde kullanabilen kolluk kuvvetleri de özel kolluk olarak tanımlanmaktadır (Eryılmaz, 2006, 126). Belediye zabıtası¹⁹, köy korucuları ve köy bekçileri²⁰, çiftçi mallarını koruma kolluğu²¹, orman muhafaza memurları²² ve gümrük zabıtası²³ özel kolluk kapsamına giren kurum ve teşkilatlardır.

Kolluk kuvvetlerinin farklı bir kategorizasyonu, kurum ve teşkilatlara verilen görevlerin niteliği üzerinden yapılmaktadır. Bu işlevsel ayrıma göre kolluk kuvvetlerini adli ve idari olarak iki ayrı kategoride ele almak mümkündür. İdari kolluk kamu düzenini bozmaya yönelik tehdit ya da tehlikelerin hayata geçmeden, gerekli tedbirler alınarak engellenmesini amaçlayan, 'önleyici' nitelikteki faaliyetlerden oluşmaktadır (Özler, 2007, 365). Bu faaliyetler kapsamındaki yetkiler kontrol, nokta ve devriye gezme, istihbarat faaliyetinde bulunma ve önleme amaçlı arama ve yakalamadan oluşmaktadır (Eryılmaz, 2006, 128). Adli kolluk kapsamına ise kamu düzenini bozan faaliyetlerin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ve suçlularla mücadele edilmesi amacıyla yürütülen görevler girmektedir (Çolak, 2005, 54). Koruma tedbirleri olarak da ifade edilen adli kolluk yetkileri genel olarak olay yeri incelemesi, bilgi alma, kimlik sorma, iletişimi dinleme, gizli izleme, gizli ajan kullanma, arama, elkoyma, yurt dışına çıkma yasağı koydurma, yakalama, kuvvet (zor) kullanma ve ifade almayı içermektedir (Eryılmaz, 2006, 128). İdari ve adli kolluk ayrımı, belirli bir kolluk kuvveti yapılanması içinde ya da kolluk kuvvetleri arasında herhangi bir işbölümüne dayalı bir ayırım

¹⁹ 5393 sayılı Belediye Kanunu, 13.7.2005 tarihli ve 25874 sayılı Resmi Gazete.

²⁰ 442 sayılı Köy Kanunu, 7.4.1924 tarihli ve 68 sayılı Resmi Gazete.

²¹ 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, 10.7.1941 tarihli ve 4856 sayılı Resmi Gazete.

²² 6831 sayılı Orman Kanunu, 8.9.1956 tarihli ve 9402 sayılı Resmi Gazete.

²³ 13.12.1938 tarihli ve 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname.

değildir. Bir örnekle ifade etmek gerekirse, genel kolluk kuvvetlerini oluşturan polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatlarından herhangi birinin herhangi bir mensubunun, hem suçu önleyici idari, hem de suç sonrası adli kolluk görevlerini yerine getirmesi için yasal bir engel bulunmamaktadır (Özler, 2007, 365; Çolak, 2005, 55).

Özel güvenlik birim, teşkilat ve şirketlerinin yukarıdaki kategorilere ayrılan güvenlik şemasında nereye dahil edilebileceği konusunda farklı görüşler dile getirilmektedir. Daha önce aktarıldığı üzere 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun'un 8. maddesi özel güvenlik teşkilatını "...bağlı olduğu kuruluşu bu Kanun hükümleri dairesinde korumak ve güvenliğini sağlamakla görevli ve yetkileri bu Kanunla sınırlı özel bir kolluk [kuvveti]" olarak tanımlayarak, güvenliğini koruyacağı kurum ya da kuruluşun bünyesinde oluşturulan özel güvenlik birim ya da teşkilatlarını 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nda çerçevesi belirlendiği anlamda 'özel kolluk' kapsamına almıştır (Bal, 2004, 10; Özler, 2007, 368). Ancak yine daha önce aktarıldığı üzere 2495 sayılı Kanun, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Öte yandan 5188 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik ve genelgeler, özel güvenlik birim ya da teşkilatlarının ve yasal düzenlemelerle birlikte sayıları giderek artan özel güvenlik şirketlerinin kolluk kuvvetleri kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair herhangi bir hüküm içermemektedirler.

Özel güvenliğin bir kolluk faaliyeti olup olmadığı konusunda farklı yazarlar farklı görüşleri savunmaktadırlar. Özel güvenliğin kolluk faaliyetlerine dahil edilemeyeceği görüşündeki yazarlar, kolluk faaliyetlerinin yalnızca kamu güçleriyle yürütülebileceği düşüncesine vurgu yapmaktadırlar (Çolak, 2005, 55). Bu bakış açısını paylaşan yazarlardan Çolak'a göre kamusal bir faaliyet olarak güvenlik tedarikinin özel hukuk kişilerince yerine getirilmesi amacıyla yapılan idari sözleşmelerin kolluk kapsamında uygulanması kabul görmemektedir (Agy, 55-6). Bu yaklaşım, devletin şiddet tekelinin, modern siyaset pratiğinde vatandaşların siyasi iradelerini temsille yetkilendirdikleri

yasama organının denetimine tabi, meşru bir biçimde düzenlenmiş olması gerektiği esasına dayanan sosyal sözleşme düşüncesinin bir uzantısıdır. Buna göre, fiziksel şiddet kullanma yetkisi de dahil olmak üzere, çeşitli düzenlemelerle bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlama yetkisine sahip olan kolluk kuvvetlerinin bu yetkilerinin idari sözleşmeler yoluyla özel hukuk kişilerince kullanılması mümkün değildir (Agy, 55). Devletin egemenlik yetkisinin kullanılması olarak ortaya çıkan kolluk faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi yetkisinin özel hukuk kişilerine devredilmesi aynı zamanda egemenlik yetkisinin devri anlamına gelecektir (Agy, 56). Böyle bir uygulamanın, meşru şiddet tekeli elinde bulunduran egemen devlet anlayışıyla bağdaşması olanaksızdır.

Hukuki mevzuatta özel güvenliğin net bir tanımının yokluğunda Çolak, özel güvenlik faaliyetlerini “özel hukuk tüzel kişilerinin güvenliklerinin ve korunmalarının sağlanmasına yönelik olarak kurumların kendi içyapılarında oluşturdukları birimler ya da bu amaç doğrultusunda faaliyet göstermek üzere kurulmuş bulunan özel hukuk tüzel kişileri tarafından gerçekleştirilen koruma faaliyetleriyle, gerçek kişilerin güvenliklerinin sağlanması ve korunması amacıyla özel güvenlik şirketlerince sağlanan koruma hizmetleri” olarak tanımlamaktadır (Agy, 56). Bu tanımda ifade edilen görüş ışığında, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinde tanımlandığı üzere “Türk Ticaret Kanunu’na göre kurulan ve üçüncü kişilere koruma ve güvenlik hizmeti veren” özel güvenlik şirketlerinin yanı sıra, yürürlükten kaldırılan 2495 sayılı Kanun’da özel kolluk kapsamına alınan ve yine adı geçen Yönetmeliğin 4. maddesinde “bir kurum veya kuruluşun güvenliğini sağlamak üzere, kendi bünyesinde kurulan birimler” olarak tanımlanan özel güvenlik birim ve teşkilatlarını da kolluk kuvvetleri dahilinde değerlendirmek mümkün değildir.

Öte yandan yine Çolak’a göre, özel hukuk kişilerinin kolluk kuvvetleri mensubu olarak görev yapmaları mümkün olmamakla birlikte, kolluk kuvvetlerine ‘yardımcı’ olmalarına herhangi bir engel bulunmamaktadır (Agy, 56). Yasal düzlemde 5188 sayılı Kanun’un 1. maddesi “Bu Kanunun amacı, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik

hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir” diyerek, özel güvenliğin, kamusal ya da genel güvenliğin sağlanmasındaki ‘tamamlayıcı’ işlevini açıkça belirtmektedir (Eryılmaz, 2006, 128). Daha sonra kapsamlı bir biçimde ele alınacağı üzere, özellikle özel güvenlik görevlilerinin 5188 sayılı Kanun’un 7. ve 9. maddelerinde düzenlenen suç ve suçlularla mücadele görev ve yetkileri, Türk hukuk sisteminde genel olarak idari ve adli kolluğa ait olan görevleri yerine getirmeleri anlamına gelmektedir (Çolak, 2005, 58). Yine daha sonra ayrıntılı bir biçimde inceleneceği üzere, kolluk kuvvetlerine yardımcı olmaları amacıyla kendilerine yasal olarak verilen bu görevleri yerine getirirken özel güvenlik görevlileri, kendilerine karşı işlenen suçlar bakımından kamu görevlisi olarak görülmüş²⁴, görev başında bulunmamaları halinde yaşanabilecek aksaklıkların kamu düzenini bozmasını önlemek için, grev yapmaları²⁵ ve topluca işten çıkarılmaları²⁶ yasaklanmıştır. Bütün bu düzenlemeler, özel güvenlik faaliyetlerinin 5188 sayılı Kanun’un çeşitli maddeleri ve bu kanunu müteakiben kabul edilen yönetmelik ve genelgelerle düzenlenen genel kolluk tarafından denetlenme zorunluluğuyla birlikte değerlendirildiğinde, kolluk kuvvetlerine yardımcı bir faaliyet olarak özel güvenlik ile kolluk hizmetleri arasındaki ayrımın uygulamada giderek bulanıklaştığını göstermektedir.

Çolak’tan farklı olarak bazı yazarlar özel güvenlik hizmetlerinin bir kolluk faaliyeti olduğunu savunmaktadırlar (Eryılmaz, 2006, 132). Dönmez, özel güvenliğin dünyada ve Türkiye’de özel alanın yanı sıra artan bir biçimde kamu kurum ve kuruluşlarının güvenliklerinin sağlanması ve korunmasında rol almasına vurgu yaparak, kamusal alandaki özel güvenlik faaliyetlerinin bir kamu hizmeti ve dolayısıyla kolluk faaliyeti olduğunu öne sürmektedir (Dönmez, 2005, 352-353).

²⁴ 5188 sayılı Kanun, Madde 23: “Özel güvenlik görevlileri Türk Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılır. Bunlara karşı görevleri sebebiyle suç işleyenler Devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırılır.”

²⁵ 5188 sayılı Kanun, Madde 17: “Özel güvenlik personeli greve katılamaz.”

²⁶ 5188 sayılı Kanun., Madde 16: “Özel güvenlik personeli, Kanunda belirtilen koruma ve güvenlik hizmetleri dışında başka bir işte çalıştırılmaz.”

Öte yandan Dönmez, özel güvenliğin kolluk kuvvetlerini tamamlayıcı bir güç olarak kamusal alanda görev yapmasının, kamu hukukunun özel güvenliği ilgilendiren her konuda nüfuz sahibi olması sonucunu doğurmayacağını söylemektedir (Agy, 353). Özel sektörün kamu hukukunun bazı hükümlerine tabi olması, özel güvenlik şirketlerinin birer kamu kurumu oldukları anlamına gelmemektedir. Özel güvenlik şirketlerinin bütünüyle özel sermayeyle kuruluyor olmaları başlı başına bir kamusal kurum olarak değerlendirilmelerine engel olmaktadır. Hukuki mevzuata göre özel güvenliğin denetiminden sorumlu olan genel kolluk, özel şirketlerin görevlerine doğrudan müdahale etme, özlük haklarını düzenleme, haklarında soruşturma yürütme ya da sicil tutma, atama, istihdam ve diğer stratejilerini belirleme gibi hak ya da yetkilere sahip değildir. 5188 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası özel güvenliğin tedarikinin bir zorunluluk değil, kişi ve kuruluşların talebine bağlı olduğunu vurgulamaktadır.²⁷ Yine kolluk kuvvetlerinin tabi oldukları yasal düzenlemelerden farklı olarak, özel güvenlik eğitimi sivil şirketler tarafından da verilebilmekte ve özel güvenlik görevlileri kamu idaresinin disiplin yaptırımlarına tabi tutulmamaktadırlar. Ayrıca özel güvenlik şirketleri görevlerini yerine getirirken oluşan zararlardan kamu idaresi değil, şirketlerin kendileri sorumludurlar. Kamu idaresi ancak şirketlerin, yükümlü olduğu üzere denetimlerini yapmadığı ya da mevzuatta düzenlendiği biçimde faaliyet izni vermediği takdirde sorumlu tutulabilir. Özel güvenlik şirketlerinin kamusal denetime tabi tutulmaları, idari bir kuruluş oldukları sonucunu doğurmamaktadır. Dönmez bütün bu tespitlerinin ışığında, özel güvenlik hizmetlerinin idari bir kolluk değil, isteğe bağlı hizmet sağlayan farklı bir kolluk türü olduğunu iddia etmektedir (2005, 353).

Yukarıda incelenen hukuki mevzuat ve çeşitli yazarların farklı yorumlarından da anlaşılacağı üzere, Türkiye'de özel güvenlik faaliyetlerinin kolluk kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine dair kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. 5188

²⁷ 5188 sayılı Kanun, Madde 3, Fıkra 2: "Kişi ve kuruluşların talebi üzerine, koruma ve güvenlik ihtiyacı dikkate alınarak, güvenlik hizmetinin istihdam edilecek personel eliyle sağlanmasına, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmasına ya da bu hizmetin güvenlik şirketlerine gördürülmesine izin verilir".

sayılı Kanun ve bu kanun ile ilgili olarak kabul edilen yönetmelik ve genelgelerden oluşan hukuki mevzuat, özel güvenliğin ulusal güvenlik örgütlenmesi içindeki konumunu belirlemede yetersiz kalmaktadır. Öte yandan özel güvenliğin devletin resmi aygıtlarıyla ilişkilerinin, kolluk kavramıyla açıklanamayacak kadar karmaşık olduğu açıktır. Bu açıdan bakıldığında yalnızca Türk hukukunun değil, sosyal sözleşme düşüncesine dayanan tüm konvansiyonel kamu hukuku teorilerinin, mevcut özel güvenlik yapılanmalarını geleneksel ayrımlarla kategorize etmekte oldukça zorlandıklarını görmek mümkündür.

b. Farklı Özel Güvenlik Yapılanmaları ve Uygulamadaki Farklılıklar

Mevcut hukuki mevzuat, özel güvenlik faaliyetlerinin farklı yapılanmalar yoluyla yürütülebileceğini öngörmektedir. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 7. maddesine göre, “Kanun kapsamında özel güvenlik, kişiler tarafından özel güvenlik görevlisi istihdam edilerek; kurum veya kuruluş bünyesinde özel güvenlik birimi kurularak veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın alınmak suretiyle sağlanabilir. Özel güvenlik hizmetinin ne şekilde sağlanacağı kişi veya kuruluşlar tarafından belirlenir”. Buna göre Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin yasal olarak, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinde tanımlandığı üzere “Türk Ticaret Kanunu’na göre kurulan ve üçüncü kişilere koruma ve güvenlik hizmeti veren” özel güvenlik şirketleri ve yine aynı yönetmeliğin 4. maddesinde “Bir kurum veya kuruluşun güvenliğini sağlamak üzere, kendi bünyesinde kurulan birimler” olarak tanımlanan özel güvenlik birim ve teşkilatları ve kişi ya da kuruluşlar tarafından istihdam edilen özel güvenlik görevlileri olmak üzere üç farklı biçimde üstlenilebileceği sonucu doğmaktadır.

Ancak birçok yazar özel güvenlik faaliyetlerinin farklı yapılanmalarla yürütülmesinin doğru olmadığı ve mevzuatta ve uygulamada tekdüzeliğin sağlanması gerektiği

düşüncesindedir. Özel güvenlik faaliyetlerinin farklı şekillerde yürütülmesinin uygulamada neden olabildiği farklılıklar, özellikle özel güvenlik görevlilerinin hak, görev ve hukuksal statüleri bağlamında ortaya çıkmaktadır. Üç farklı özel güvenlik yapılanmasından bahsedilebileceği gibi, bir yoruma göre 5188 sayılı Kanun ve uygulama yönetmeliği birlikte değerlendirildiğinde, özel güvenlik görevlilerini de görev yaptıkları yerler ve statüleri bakımından üç gruba ayırmak mümkündür (Derdiman, 2005, 35). Buna göre uygulamada:

- a) Özel güvenlik şirketine bağlı çalışan özel güvenlik görevlisi
- b) Bir kuruluştaki çalışan ve işçi niteliğindeki özel güvenlik görevlisi
- c) Bir kamu kurum ya da kuruluşunda çalışan özel güvenlik görevlisi

olmak üzere üç farklı özel güvenlik görevliliğinin varlığından söz etmek mümkün olabilir (Agy, 35). Özel güvenlik görevlilerinin uygulamada farklılaşan statü, hak ve yükümlülüklerini birkaç örnek ile ele almak gerekirse:

1. 5188 sayılı Kanun'un özel güvenlik görevlileri ya da bu kişilerin ölmesi halinde kanuni mirasçılarına ödenecek tazminatları düzenleyen 15. maddesi şöyledir:

“Bu kanunda yazılı görevleri yerine getirirken yaralanan, sakatlanan özel güvenlik görevlilerine veya ölen özel güvenlik görevlisinin kanunî mirasçılarına, iş sözleşmesinde veya toplu iş sözleşmesinde belirlenen miktar ve esaslar çerçevesinde tazminat ödenir. Ancak, genel hükümlere göre daha yüksek miktarda tazminat ödenmesine mahkemelerce hükmedilmesi halinde, iş sözleşmesine veya toplu iş sözleşmesine dayanılarak ödenen tutarlar mahsup edilir.

Birinci fıkra hükümleri gereğince ödenecek tazminat, 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında ödenmesi gereken diğer tazminatlarla ilişkilendirilmez.

Kamu kurum ve kuruluşlarında bu Kanunda yazılı görevleri yerine getirirken yaralanan, sakatlanan özel güvenlik görevlilerine veya ölen özel güvenlik görevlilerinin kanunî mirasçılarına; iş sözleşmesi, toplu iş

sözleşmesi veya 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerinde belirtilen tazminat miktarlarından hangisi yüksek ise o miktar ödenir.”

Görüldüğü gibi bu madde “kamu kurum ve kuruluşlarında” görev yapan özel güvenlik görevlileriyle diğer özel güvenlik görevlilerine ödenecek tazminatları farklı şekillerde düzenlemektedir. Genel olarak görevlilere ödenecek tazminat miktarının olabilecek en yüksek seviyede tutulması amaçlanmışsa da, kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapanların, 1. maddesine göre “barışta güven ve asayışı korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle görevli olanların bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhal veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde ödenecek nakdi tazminat ile birlikte bağlanacak aylığın ve bu yüzden yaralanmaları halinde ödenecek nakdi tazminatın esas ve [yöntemlerini düzenleyen]” 2330 sayılı Kanun’daki²⁸ hükümlere tabi tutulmaları, yasa koyucuların bazı özel güvenlik görevlilerini açıkça daha kapsamlı bir koruma altına aldığına bir göstergesidir.

2. Bir üniversitenin özel güvenlik biriminde görev yapan özel güvenlik görevlisi, kamu görevlisi olarak kabul edildiği takdirde, 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu²⁹ ile kendisine sağlanmış haklardan yararlanmak ve statüsünün yükümlülüklerine tabi olmak bağlamında memur güvenliğinden faydalanma hakkına sahip olacaktır. Öte yandan, işçi statüsündeki özel güvenlik görevlisi 4857 sayılı İş Kanunu’nda³⁰ yer alan hükümlere tabi olduğundan, gerek ihbarlı gerekse ihbarsız ve kıdem tazminatsız olarak görevine daha kolay son verilebilmektedir.

3. Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan özel güvenlik görevlisinin disiplin yaptırımları bakımından görev yaptığı kamu kurum ve kuruluşuna ilişkin düzenlemelere tabi olabileceği dikkate alınır, işine son verebilecek cezaların uygulanmasının oldukça

²⁸ 6 Kasım 1980 tarihli ve 17152 sayılı Resmi Gazete.

²⁹ 6 Kasım 1981 tarihli ve 17506 sayılı Resmi Gazete.

³⁰ 10 Haziran 2003 tarihli ve 25134 sayılı Resmi Gazete.

zor şartlara bağı olacağı düşünülebilir. Ancak işçi niteliğindeki özel güvenlik görevlisi ile ilgili uygulanacak disiplin yaptırımları, 5188 sayılı Kanun'da düzenlenmemiştir. 42 sayılı Genelge'nin 7. maddesinde "5188 sayılı Kanunun 20 inci maddesi (c) bendinde belirtilen idari suçların haricinde, özel güvenlik görevlilerinin işleyecekleri disiplin suçlarında personelin çalıştığı kurumun mevzuatına ve iş hukukuna göre işlem yapılacaktır" hükmü yer almaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun ilgili düzenlemelerinin yanı sıra, işçiler için özel sözleşmeler ya da Toplu İş Sözleşmesi'nin hükümleri de disiplin yaptırımı öngörebilmektedir. Bunun sonucu olarak, yasa koyucunun koruyucu hükümlerinden yararlanamayan işçi niteliğindeki özel güvenlik görevlisinin, yaptığı işin kamusal hizmet boyutu yasada vurgulanmış olmakla birlikte, daha çok bir akdin yerine getirilmemesinin karşılığı olarak düzenlenmiş, görece ağır yaptırımlara tabi tutulma olasılığı artmaktadır. Birçok yazar ve özel güvenlik sektörü mensubu özel güvenlik görevlilerine uygulanacak disiplin yaptırımlarının hukuki mevzuatta düzenlenmesi gerektiğinde hemfikirdir (Uzungüngör, 2006, 26-27; Kırılancı, 2005, 64).

4. Tüm özel güvenlik görevlilerine sendikalaşma yasağı koyan 2495 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldıran 5188 sayılı Kanun, sendikalaşma yasağına dair herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir. 5188 sayılı Kanun'da sendikal haklar ile ilgili olarak açık bir hüküm bulunmasa da, aynı Kanun'da yer alan ceza hükümlerinde herhangi bir cezai işleme tabi tutulmadıklarından, genel olarak özel güvenlik görevlilerinin sendika kurma hakkı olduğu görüşü kabul edilmektedir. Ancak kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan özel güvenlik görevlilerinin 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'na³¹ tabi olabileceği düşünülürse, yasak kapsamına alındıkları ve dolayısıyla sendikal haklarının olamayacağı iddia edilebilir.

5. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun³² 11. maddesi, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin siyasi partilere üye olamayacağını belirttiği

³¹ 12 Temmuz 2001 tarihli ve 24446 sayılı Resmi Gazete.

³² 24 Nisan 1983 tarihli ve 18027 sayılı Resmi Gazete.

için, kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan özel güvenlik görevlilerinin siyasi partilere üye olma hakkını kullanamayacağı düşünülebilir. Öte yandan işçi niteliğinde görev yapan özel güvenlik görevlilerinin siyasi partilere üye olmalarına yönelik herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir (Derdiman, 2005, 36).

Öte yandan mevzuatta 5188 sayılı Kanun'un özel güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemek olan amacına ters düşen bir eğilim göze çarpmaktadır. 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 13. maddesinin son fıkrasında yer alan "Kanun ve bu Yönetmelik kapsamı dışında, her ne ad altında olursa olsun can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla denetim, gözetim ve kontrol hizmeti verilemez" hükmü, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 4. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Çeşitli özel güvenlik şirket yöneticilerinin 1994'te kurduğu Güvenlik Servisleri Organizasyon Birliği Derneği'nin (GÜSOD) 5188 Sayılı Kanun'un uygulanmasının 1. yılında yaptığı genel değerlendirmede, bu değişikliğin 5188 sayılı Kanun'un temel felsefesini ortadan kaldırdığı, yasal zemine oturmayan güvenlik hizmeti verilebilmesinin yolunu açtığı ve sektörde fiili durumun, hiçbir kayıt, yetki ya da yasal zemin olmadan bekçilik ve çeşitli uydurma isimlerle özel güvenlik faaliyetlerinin yürütüldüğü, Kanun çıkmadan önceki hale dönüşme tehlikesi altında olduğu iddia edilmiştir.³³ Yine diğer bazı özel güvenlik şirketi yöneticileri, söz konusu hükmün yürürlükten kaldırılmasını, koruma ve güvenlik hizmeti talep eden kişi ve kuruluşların 5188 sayılı Kanun ve ilgili mevzuattaki düzenlemelere uymak zorunda olmadıkları, yalnızca kendi istekleri ile Kanun ve ilgili mevzuat kapsamına giren kişi, kuruluş ve bu kişi ve kuruluşların koruma ve güvenlik hizmeti tedarik ettikleri özel güvenlik birim ve şirketlerinin denetlenebileceği, girmeyenlerin ise denetiminin mümkün olmayacağı şeklinde yorumlamaktadır (Karacin, 2005, 218). Nitekim bir başka özel güvenlik şirket yöneticisinin söylediği gibi, koruma ve güvenlik talebinde bulunan birçok kişi ve kuruluşun, bu hizmetleri 5188

³³ "GÜSOD Heyeti Ankara'daydı" 12 Aralık 2005. <http://www.spntr.net/content/view/1618/28/>

sayılı Kanun ve ilgili mevzuat kapsamı dışında, daha düşük ücretler karşılığında sağlama konusundaki ısrarları sonucunda, yüklü harcamalar yapılarak kurulan birçok özel güvenlik şirketi kapanmak ya da başka şirketlerle birleşmek durumunda kalmıştır (Bozkurt, 2006, 31).

Mevcut mevzuattaki bu belirsizlikler dikkate alındığında, Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin yasal olarak açık ve net bir biçimde düzenlenmiş olduğunu iddia edebilmek zorlaşmaktadır. Birçok yazar ve özel güvenlik şirketi yöneticisi, farklı özel güvenlik yapılanmalarının ortadan kaldırılması ve mevzuatta ve uygulamada yeknesaklığın sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Derdiman, belediye zabıtası, köy korucuları ve köy bekçileri, çiftçi mallarını koruma kolluğu, orman muhafaza memurları ve gümrük zabıtası gibi özel kolluk kuvvetlerinin azaltılması ve sadeleştirilmesini, oluşacak boşluğun ise tek tip ve sınırları yasalarla net bir biçimde belirlenmiş bir özel güvenlik yapılanmasıyla giderilmesini önermektedir (2005, 33). Karacın (2005, 218-219) ve Kubuş (2006, 29) ise mevzuat dışında özel güvenlik faaliyetinde bulunulmasını engelleyen ve “özel güvenlik faaliyetlerinin ruhunu oluşturan” 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 13. maddesinin son fıkrasındaki hükmün 5188 sayılı Kanun’a eklenmesi gerektiği düşüncesindedirler.

Öte yandan mevzuattaki bu belirsizlikleri, bir iktidar pratiği olarak neo-liberal yönetimselliğin kendilik ve tahakküm teknolojileri arasındaki çok yönlü dengeyi gözeterek yönetimi sağlamlaştırma amacının, bir yönetim taktiği olarak yasalara yansması olarak görmek mümkündür. Türkiye’de özel güvenlik mevzuatı, özel güvenlik faaliyetlerinin, müşteri niteliğiyle öne çıkan bireylerin satın alabileceği, piyasa değeri olan bir meta olarak mümkün olduğunca serbest ve yasal düzenlemeler dışında tedarik edilebilmesi ile devletin resmi aygıtlarının bu faaliyetleri daha etkili bir biçimde kontrol edebilme amacıyla yasalara tabi tutma eğilimi arasındaki denge arayışını yansıtmaktadır.

c. Özel Güvenlik Faaliyet İzin Prosedürü

5188 sayılı Kanun'a göre Türkiye'de özel güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesi, aynı kanun uyarınca kurulan özel güvenlik komisyonunun kararı üzerine valinin iznine bağlanmıştır. 5188 sayılı Kanun'un özel güvenlik faaliyet izin prosedürünü düzenleyen 3. maddesi şöyledir:

“Kişilerin silahlı personel tarafından korunması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması veya güvenlik hizmetinin şirketlere gördürülmesi özel güvenlik komisyonunun kararı üzerine valinin iznine bağlıdır. Toplantı, konser, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde; para veya değerli eşya nakli gibi geçici veya acil hallerde, komisyon kararı aranmaksızın, vali tarafından özel güvenlik izni verilebilir.

Kişi ve kuruluşların talebi üzerine, koruma ve güvenlik ihtiyacı dikkate alınarak, güvenlik hizmetinin istihdam edilecek personel eliyle sağlanmasına, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmasına ya da bu hizmetin güvenlik şirketlerine gördürülmesine izin verilir. Bir kuruluş bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmuş olması, ihtiyaç duyulduğunda ayrıca güvenlik şirketlerine hizmet gördürülmesine mani değildir.

Komisyon, koruma ve güvenlik hizmetini yerine getirecek personelin, bulundurulabilecek veya taşınabilecek silah ve teçhizatın azamî miktarını ve niteliğini, gerekli hallerde diğer fizikî ve aletli güvenlik tedbirlerini belirlemeye yetkilidir. Havalimanı ve liman gibi yerlerde alınacak güvenlik tedbirlerine ilişkin uluslararası yükümlülükler saklıdır. Geçici haller dışındaki özel güvenlik uygulaması, en az bir ay önce başvurulması şartıyla komisyonun kararı ve valinin onayı ile sona erdirilebilir.”

5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 23. maddesi uyarınca bu maddenin ikinci cümlesinde geçen 'vali' ibaresi 'valilik' olarak değiştirilmiştir. Bu kavramsal değişiklik ile izin verme yetkisi valinin şahsından valilik kurumuna verilmiştir (Haspolat, 2005).

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin, 5188 sayılı Kanun'un özel güvenlik komisyonunu düzenleyen hükümleri içeren 4. maddesinin kapsamı genişletilmiş hali niteliğindeki 5. maddesine göre:

“Özel güvenlik komisyonu, her ilde valinin görevlendireceği bir vali yardımcısının başkanlığında, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, ticaret odası başkanlığı ve sanayi odası başkanlığının temsilcilerinden oluşur. Sanayi odasının bulunmadığı illerde Komisyona, ticaret ve sanayi odası başkanlığının temsilcisi katılır. Özel güvenlik izni verilmesi ya da bu uygulamanın kaldırılması için başvuran kişi ya da kuruluşun temsilcisi Komisyonun ilgili toplantısına üye olarak katılır.

Komisyon, gerekli hallerde başkanın çağrısı üzerine toplanır. Komisyon, üye tam sayısının yarısının bir fazlasıyla toplanır ve oy çokluğuyla karar alır. Oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır ve çekimser oy kullanılamaz. Özel güvenlik izni için başvuran kişi ya da kuruluşun temsilcisi toplantıya katılır. Komisyon kararları, başkan ve üyeler tarafından imzalanır ve Karar Defterine kaydedilir.

Kanunun 3 üncü maddesinde belirtilen istisnai haller dışında, Komisyonun olumlu kararı olmadan vali tarafından özel güvenlik izni verilemez.”

Aynı Yönetmeliğin 6. maddesi özel güvenlik komisyonunun görevlerini şu şekilde sıralamıştır:

- a) İşi veya konumu sebebiyle korunma ihtiyacı duyan kişinin talebi üzerine, özel güvenlik personeli istihdam etmek veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almak suretiyle güvenliğin sağlanmasına karar vermek,
- b) Kurum ve kuruluşların talebi üzerine, işyerinin, çalışanların ve tesislerin özel güvenlik birimi kurmak veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almak suretiyle güvenliğin sağlanmasına karar vermek,
- c) Özel güvenlik hizmetini yerine getirecek azami personel sayısını, bulundurulabilecek veya taşınabilecek silah ve teçhizatın miktar ve niteliğini, gerektiğinde kişiler, özel güvenlik birimleri veya özel güvenlik şirketleri tarafından alınacak fiziki ve aletli güvenlik tedbirleri belirlemek,
- d) Para ve değerli eşya naklinde veya geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere özel güvenlik şirketlerince ve eğitimde

kullanılmak üzere özel eğitim kurumlarında bulundurulabilecek veya taşınabilecek silah sayısını ve niteliğini belirlemek,

e) Koruma ve güvenlik hizmetinin yerine getirileceği alanı belirlemek ve zorunlu hallerde görev alanını genişletmek,

f) Para ve değerli eşya nakli veya cenaze töreni gibi kamuya açık ya da umumi mahallerde sağlanan özel güvenlik hizmetlerinde kamu hürriyetlerinin korunması amacıyla gerektiğinde sınırlandırıcı kararlar almak,

g) Özel güvenlik uygulamasının sona erdirilmesine ilişkin talepleri karara bağlamak,

h) Özel güvenlik faaliyetleriyle ilgili denetim sonucunda, valinin talebi üzerine alınacak tedbirleri kararlaştırmak,

i) Kanun ve Yönetmelikte belirtilen diğer hususlar ile vali tarafından görüşülmesi istenen konuları görüşüp karara bağlamak.”

d. Özel Güvenlik Şirketleri

5188 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre şirketlerin özel güvenlik alanında faaliyette bulunması ve üçüncü kişilere güvenlik ve koruma hizmeti verebilmesi için İçişleri Bakanlığı'nın izni gereklidir. Faaliyet izni verilebilmesi şirket hisselerinin nama yazılı olması ve faaliyet alanının münhasıran koruma ve güvenlik hizmeti olmasına bağlıdır. Özel güvenlik şirketleri, şubelerini bir ay içinde bakanlığa ve ilgili valiliğe yazılı olarak; hisse devirlerini ise bir ay içinde bakanlığa bildirirler. Özel güvenlik faaliyet izni için bakanlığa yapılacak başvurular için istenen ve 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 10. maddesinde sıralanan belgeler ve diğer bilgilerin incelenmesinden sonra kanunda öngörülen şartları taşıdığı anlaşılan şirketlerin kurucu ve yöneticileri hakkında güvenlik soruşturması yaptırılır ve soruşturma sonucu, faaliyet izni almaya hak kazanan şirketlere Özel Güvenlik Şirketi Faaliyet İzin Belgesi düzenlenir.

Yine 5188 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca, özel güvenlik şirketlerinin kurucu ve yöneticilerinde,

- i) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- ii) Taksirli suçlar hariç olmak üzere, ağır hapis veya altı aydan fazla hapis veyahut affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, sahtecilik, hileli iflas veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, laf atma, sarkıntılık, ırza tasallut, ırza geçme, kız, kadın veya çocuk kaçırma ve alıkoyma, fuhşa teşvik, fuhuş için aracılık, uyuşturucu madde kullanma, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak,
- iii) Kamu haklarından yasaklı olmamak

şartlarının yanı sıra, dört yıllık yüksek okul mezunu olmak ve aynı kanununun 14. maddesinde belirtilen özel güvenlik temel eğitimini başarıyla tamamlamış olmak şartları aranmaktadır. 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un³⁴ 3. fıkrası uyarınca 5188 sayılı Kanun'un 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasının sonuna eklenen "Muvazzaf subaylarda dört yıllık okul mezunu olma şartı aranmaz" hükmüyle, bazı kolluk kuvvetleri mensuplarının özel güvenlik şirketlerinde kurucu ya da yönetici olması kolaylaştırılmıştır.

5188 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre, "Kurucu ve yöneticilerde aranan şartların kaybedilmesi halinde iki ay içinde eksiklik giderilmediği veya bu kurucu ve yöneticiler değiştirilmediği takdirde faaliyet izni iptal edilir". Ayrıca aynı madde ve 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 11. maddesinde uluslararası güvenlik şirketlerinin Türkiye'de faaliyet gösterebilmesine de olanak tanınmıştır. 5188 sayılı Kanun'un 5. maddesinde "Yabancı kişilerin özel güvenlik şirketi kurabilmesi ve yabancı şirketlerin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti verebilmesi müteakabiliyet esasına tâbidir" hükmü bulunmaktadır. Yönetmeliğin 11. maddesi ise "Yabancı bir şirketin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti vermesi, Türkiye'de kurulan bir şirkette yabancı ortak bulunması veya bir özel güvenlik eğitim kurumunda

³⁴ 27 Nisan 2005 tarihli ve 25798 sayılı Resmi Gazete.

uzman eğitici olarak yabancı uyruklu kişilerin istihdamı mütakabiliyet esaslarına göre Kanunda belirtilen şartlara tabidir. Bu alanda mütakabiliyetin mevcut olup olmadığı Dışişleri Bakanlığı'ndan sorulur" demektir.

e. Özel Güvenlik Görevlilerinde Aranılan Şartlar

Özel güvenlik görevlileri, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinde "Kanun kapsamında özel koruma ve güvenlik hizmetini yerine getirmek amacıyla istihdam edilen kişiler" olarak tanımlanmıştır. 5188 sayılı Kanun'un 10. maddesi özel güvenlik görevlilerinde aranacak şartları şöyle sıralamaktadır:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.
- b) En az lise veya dengi okul mezunu olmak.
- c) 18 yaşını doldurmuş olmak.
- d) Taksirli suçlar hariç olmak üzere, ağır hapis veya altı aydan fazla hapis veyahut affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, sahtecilik, hileli iflas veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, laf atma, sarkıntılık, ırza tasallut, ırza geçme, kız, kadın veya çocuk kaçırma ve alıkoyma, fuhşa teşvik, fuhuş için aracılık, uyuşturucu madde kullanma, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak.
- e) Kamu haklarından yasaklı olmamak.
- f) Görevin yapılmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı ile özürllü bulunmamak.
- g) 14 üncü maddede belirtilen özel güvenlik temel eğitimini başarıyla tamamlamış olmak."

Bu maddenin (b) bendi, 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 23. maddesinin (c) bendi uyarınca "Silahsız olarak görev yapacaklar için en az sekiz yıllık ilköğretim veya ortaokul; silahlı olarak görev yapacaklar için en az lise veya dengi okul mezunu olmak" şeklinde

değiştirilmiştir. Bu madde uyarınca 2495 sayılı yasaya tabi olarak görev yapan ve müktesep hakları 26 Haziran 2009 tarihine kadar korunan ilk ve ortaokul mezunlarından, bu tarihten itibaren her beş yılda bir yapılacak yenileme eğitimini başarıyla tamamladıkları ve sınavlarda başarılı oldukları takdirde çalışma izinlerinin yenilenmesi için ayrıca lise mezunu olmaları şartı aranmayacaktır.³⁵ Mevzuata eklenen bu düzenlemeler yasa koyucuların büyük ölçüde özel güvenlik sektörü yöneticilerinin mevcut çalışanlarını ellerinden kaçırmamak ve bunların yerine eğitilmiş eleman istihdam ederek daha fazla ekonomik yük altına girmemekteki ısrarlarına bir yanıtı niteliğindedir. Daha sonra ayrıntılı bir biçimde üzerinde durulacağı üzere, özel güvenlik görevlilerinin genel kolluk yetkilerinin oldukça geniş bir kısmını kullanmaları bakımından, bireysel hak ve özgürlüklere önemli ölçüde müdahale etme yetkisine sahip oldukları göz önünde bulundurulursa, eğitimlerinin en azından 5188 sayılı Kanun'daki orijinal standartlara uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

5188 sayılı Kanun'un 11. maddesine göre,

“Özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilecekler ile özel güvenlik şirketlerinde ve özel güvenlik eğitimi verecek kurumlarda yönetici olarak çalışacaklar hakkında valilikçe güvenlik soruşturması yapılır. Soruşturma sonucu olumlu olanlara, bu Kanunun 14'üncü maddesinde belirtilen özel güvenlik temel eğitimini başarıyla bitirmiş olmak şartıyla, valilikçe beş yıl süreli çalışma izni verilir. Ateşli silah taşımayacak özel güvenlik görevlileri hakkında sadece arşiv araştırması yapılır...Özel güvenlik görevlilerinde aranan şartlardan herhangi birisinin kaybedilmesi halinde çalışma izni iptal edilir”. Aynı maddenin 5335 sayılı Kanun'un 23. maddesinin (d) bendi ile değiştirilmiş 5. fıkrası uyarınca “Genel kolluk kuvvetinden ve Milli İstihbarat Teşkilatından emekli olanlar ile en az beş yıl fiilen bu görevlerde çalıştıktan sonra kendi istekleriyle görevlerinden ayrılmış olanlarda, görevlerinden ayrıldıkları tarihten itibaren beş yıl süreyle özel güvenlik temel eğitimi şartı aranmaz.”

³⁵ “2495 İlk ve Ortaokul Mezunlarının Müktesep Hakkı Korunuyor.” (Yıl Yok)
<http://www.gusod.com.tr/announce/showAnnouncement.asp?id=8305>

Bu son hüküm ışığında, özel güvenlik şirketi yöneticilerinin büyük bir kısmının daha önce genel kolluk ya da devlet örgütlenmesinin diğer üst mevkilerinde görev yapmış kişilerden oluşması pratiğinin süreceğini beklemek mümkündür. Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin devletin resmi aygıtlarının bir uzantısı olarak gelişmiş olmasında, devletle bir dönem asli ya da organik bağı bulunmuş kişilerin bu faaliyetler içinde yönlendirici ve düzenleyici görevler üstlenmesinin payı kuşkusuz büyüktür. Özel güvenlik mevzuatı da devletin resmi aygıtları ve özel güvenlik arasındaki bu hassas ilişkiyi gözetecek şekilde düzenlenmiştir.

f. Özel Güvenlik Görevlilerinin Eğitimi

Özel güvenlik görevlilerinin temel eğitimi, 5188 sayılı Kanun’un 14. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “Özel güvenlik temel eğitimi teorik ve pratik eğitim ile silah eğitiminden oluşmak üzere yüz yirmi ders saatinden; yenileme eğitimi altmış ders saatinden az olmamak üzere düzenlenir. Halen bünyesinde güvenlik fakültesi veya meslek yüksek okulu bulunan ve bünyesinde güvenlik bölümleri (fakülte veya meslek yüksek okulu) açabilecek olan üniversitelerin bu bölümlerinden mezun olanlarda beş yıl süreyle silah eğitimi hariç özel güvenlik temel eğitimi şartı aranmaz. Özel güvenlik eğitimi ücreti karşılığında İçişleri Bakanlığı’nca verilebileceği gibi, Bakanlığın izni ile özel eğitim kurumlarınca da verilebilir. Özel güvenlik eğitimi verecek kurumların kurucu ve yöneticilerinde 5’inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şartlar aranır. Özel güvenlik eğitiminin niteliği, müfredatı, eğitimcilerde ve eğitim merkezlerinde aranacak şartlar ile eğitim sonucu yeterliliğin belirlenmesine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir”. 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 23. maddesinin (e) bendi uyarınca, bu maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinden sonra gelmek üzere, “Yeterli bina, araç, gereç ve personel bulunması şartıyla özel güvenlik eğitimi, valiliğin izniyle güvenlik hizmetinin sağlandığı yerde verilebilir” cümlesi ile aynı maddenin üçüncü fıkrasına

“belirlenmesine” ibaresinden sonra gelmek üzere, “ve sınavlarda görevlendirileceklere yapılacak ödemelere” ibaresi eklenmiştir.

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. maddesine göre Özel güvenlik temel eğitimi ve yenileme eğitimi Bakanlıktan faaliyet izni alan özel eğitim kurumlarında yapılır. Özel güvenlik eğitimine alınan adaylar aynı yönetmeliğin 33. maddesi uyarınca asgari 120 saatlik eğitime tabi tutulur. Bu programın 30 saati silah ve atış eğitimine ayrılır. Ateşli silah taşımayacak özel güvenlik görevlilerinin silah ve atış eğitimini alması zorunlu değildir. Silahsız görevlilerin temel eğitimi 90 saatten aşağı olmayacak şekilde düzenlenir. Yenileme eğitimini düzenleyen 34. maddeye göre ise özel güvenlik görevlilerinden, beş yıllık çalışma izninin bitmesi üzerine, çalışma izninin yenilenebilmesi için özel güvenlik yenileme eğitimi sertifikası istenmekte, bu sertifikanın alınabilmesi için, silahlı görevliler için 20’si silah eğitimi olmak üzere 60 saatten oluşan yenileme eğitiminin başarıyla tamamlanması gerekmektedir.

g. Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri

Daha önce de dile getirildiği üzere 3201 sayılı Kanun ile genel olarak İçişleri Bakanlığı’na verilen genel emniyet ve asayişî ya da kamu düzenini ve güvenliği sağlama görevini, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre vali ve kaymakam, polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatlarından oluşan genel kolluk aracılığıyla yerine getirmekle yükümlüdür. Ülkenin tamamında faaliyet gösteren ve bütün kolluk yetkilerini elinde bulduran genel kolluğun, en son 5681 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁶ ile değiştirilen 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nda³⁷ düzenlenmiştir. Bu yetkilerin kullanımı, bireysel hak ve özgürlüklere belirli ölçülerde müdahaleyi zorunlu kılmaktadır. Keyfiliği önlemek adına

³⁶ 02.06.2007 tarihli ve 26540 sayılı Resmi Gazete.

³⁷ 14.07.1934 tarihli ve 2751 sayılı Resmi Gazete.

bu hak ve özgürlüklerin sınırlanma biçim ve koşulları anayasal ve yasal düzenlemelerle belirlenmiştir. Avrupa Birliği uyum sürecinde T.C. Anayasası'nın "temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlığı altındaki 13. maddesi, 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un³⁸ 2. maddesi uyarınca yapılan değişiklikle "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, temel hak ve özgürlükler yalnızca ve ancak kanunla sınırlandırılabilir, kolluğun yetkileri kanunla düzenlenmek zorundadır ve kolluk kendisine kanunla yetki verilmediği sürece temel hak ve özgürlüklerle ilgili herhangi bir kısıtlama yapamaz (Güzel, 2004, 233).

Genel kolluğun yetkileri, kontrol, nokta ve devriye gezme, istihbarat faaliyetinde bulunma ve önleme amaçlı arama ve yakalama gibi suçu önleyici tedbirlerin yanı sıra, koruma tedbirleri olarak da ifade edilen, olay yeri incelemesi, bilgi alma, kimlik sorma, iletişimi dinleme, gizli izleme, gizli ajan kullanma, arama, elkoyma, yurt dışına çıkma yasağı koydurma, yakalama, kuvvet (zor) kullanma ve ifade alma gibi suç sonrası yetkileri de kapsamaktadır. Bu yetkilerin sınırlı bir kısmını, sınırlı bir alan içerisinde, genel kolluk dışında yer alan, özel kanunlarla kurulan ve kapsamında belediye zabıtası, köy korucuları ve köy bekçileri, çiftçi mallarını koruma kolluğu, orman muhafaza memurları ve gümrük zabıtası gibi teşkilatları barındıran özel kolluk da kullanabilmektedir. Bunlar genel olarak "teknik olarak özel bir yapılanmayı ve fiziksel olarak, hakim, savcı ve avukat ile yakın bir ilişki içinde olmayı [gerektiren]" ve münhasıran genel kolluk tarafından kullanılan yetkilerin dışında kalan yetkilere (Eryılmaz, 2006, 126). 5188 sayılı Kanun ile genel kolluğun yetkilerinin, kendi varlık sebeplerini haklı çıkaracak biçimde sınırlandırılmış bir kısmı, 9. maddeye göre sınırlı olan görev alanları dahilinde kullanılmak üzere, kamu güvenliğini tamamlayıcı

³⁸ 17.10.2001 tarihli ve 24556 sayılı Resmi Gazete.

mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerini yerine getirilmekle görevli olan özel güvenlik görevlilerine verilmiştir (Agy, 126).

Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinde şöyle sıralanmıştır:

- “a) Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.
- b) Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.
- c) 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 127 nci maddesine göre yakalama ve yakalama nedeniyle orantılı arama.
- d) Görev alanında, haklarında yakalama, tutuklama veya mahkûmiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama.
- e) Yangın, deprem gibi tabîî afet durumlarında ve imdat istenmesi halinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme.
- f) Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.
- g) Genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirmek şartıyla, aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma.
- h) Terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma.
- ı) Kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama.
- j) Olay yerini ve delilleri koruma, bu amaçla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 157 nci maddesine göre yakalama.
- k) Türk Medeni Kanununun 981 inci maddesine, Borçlar Kanununun 52 nci maddesine, Türk Ceza Kanununun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerine göre zor kullanma.”

5188 sayılı Kanun'da özel güvenlik görevlilerinin yetkilerine ayrılan bölümün bu maddeden ibaret olduğu göz önünde bulundurulursa, kanunun bu yetkilerin kapsamını ve kullanım biçimlerini ayrıntılı bir biçimde düzenlediğini söylemek mümkün değildir. Birçok yazar özel güvenlik görevlilerinin, görev alanları dahilinde kolluk kuvvetlerinin yasalarda düzenlenen yetkilerinin bir kısmını kullanabilecekleri görüşünü savunurken (Güzel, 2004, 229-261; Eryılmaz, 2006, 126, 128; Kaygısız, 2005, 151, 159), bazıları bu konuya daha temkinli yaklaşmakta ve kanunlarda açıkça kolluk kapsamında değerlendirilmedikleri sürece özel güvenlik görevlilerinin, kolluk yetkilerine sahip olduklarını iddia etmenin mümkün olamayacağını dile getirmektedirler (Derdiman, 2005, 44, 46). Ayrıntılı düzenlemelerin yokluğunda özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini, kolluk yetkilerine referansla, karşılaştırmalı olarak incelemek, özel güvenlik faaliyetlerinin kişi hak ve özgürlükleri üzerindeki sınırlayıcı etkilerini tartışabilmek adına faydalı olacaktır.

i. Durdurma Yetkisi

2 Haziran 2007 tarihinde kabul edilen 5681 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi uyarınca 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun 4. maddesine eklenen 4/A maddesi polise hiçbir karar ve izin aranmadan durdurma ve kimlik sorma yetkisi tanımıştır (Kardaş, 2007). Mevcut mevzuatta düzenlenmemiş olan bir yetki olan durdurma yetkisi 5681 sayılı Kanun'la ilk kez yasal kapsama alınmıştır. 4/A maddesine göre,

“Polis, kişileri ve araçları;

- a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,
- ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek,

amacıyla durdurabilir.”

Bu madde uyarınca polisin kişileri ve araçları durdurma yetkisini kullanabilmesi için, “polis tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması” gerekmektedir. Ancak İnsan Hakları Derneği’nin 1 Haziran 2007 tarihli 5681 sayılı Kanun tasarısı ile ilgili inceleme raporunda da belirtildiği üzere, durdurma yetkisinin kullanılmasında ve sınırının belirlenmesinde takdirin bu şekilde bütünüyle polise bırakılması keyfiliğe yol açabilecektir.³⁹ İnsan Hakları Derneği, durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için gerekli makul sebebin farklı polis memurlarının farklı yorumlarına açık olduğu ve çok geniş değerlendirilebileceği konusunda yasa koyucuları uyarmaktadır.

Yine 4/A maddesine göre,

“Polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir.

Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

Durdurma sebebinin ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmalarına izin verilir.

Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Ancak bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.”

İnsan Hakları Derneği’nin raporunda bu hüküm ve ilgili olarak kanun tasarısının gerekçesindeki bazı ifadeler şöyle eleştirilmektedir:

“Maddenin gerekçesine bakıldığında kişilerin ve araçların bilgi amaçlı olarak durdurulabileceği ancak kişilerin burada bilgi vermede hukuksal sorumluluğu olmadığı fakat ahlaki yükümlülükten bahsedildiği

³⁹ İnsan Hakları Derneği “2007 Yılı Basın Açıklamaları.” 1 Haziran 2007. <http://www.ihd.org.tr/>

görülmektedir, kişilerin önceden ahlaki bir yükümlük altına sokulması suiistimale açık bir alan yaratmaktadır. Yine madde gerekçesinde durdurulan kişinin sorulara tatmin edici cevap vermemesi veya hiç cevap vermemesi durumunda gerekli tedbirlerin alınabileceği belirtilmiştir. Ancak mevzuatta kişinin kimlik bilgileri dışında herhangi bir beyanda bulunmak zorunluluğu olmadığı açıktır. Kanuni susma hakkının olduğu unutulmamalıdır.”⁴⁰

Görüldüğü gibi durdurma yetkisi 5681 sayılı Kanun’da, keyfi bir biçimde kullanılmaya müsait, hukuksuzluğa yol açabilecek, bireysel hak ve özgürlükleri ölçüsüz olarak kısıtlayan bir biçimde düzenlenmiştir (Kardaş, 2007). Öte yandan bu düzenlemenin, özel güvenlik görevlilerinin de, esasen polisin de dahil olduğu genel kolluğa ait yetkilerin 5188 sayılı Kanun’un 7. maddesi ile kendilerine tanınan kısmını kullanırken kişi ve araçları durdurabileceği sonucunu doğurduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, insan haklarını ölçüsüz bir biçimde kısıtlayan bu tür yetkilerin sayıca daha fazla güvenlik görevlisi tarafından kullanılmasına olanak sağlaması açısından, bireylerin artan bir biçimde tahakküm altına alınması anlamına gelmektedir.

ii. Kimlik Sorma Yetkisi

2559 sayılı Kanun’un genel kolluğun kimlik sorma yetkisini düzenleyen 17. maddesinin 2., 3., 4. ve 5. fıkraları 5681 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 5681 sayılı Kanun’un 1. maddesi uyarınca 2559 sayılı Kanun’un 4. maddesine eklenen 4/A maddesine göre bu yetki şöyle düzenlenmiştir:

“Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Polis, kimlik sorgulaması süresince kişiyi ve aracı bekletebilir.

Belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirle-nemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usu-

⁴⁰ İnsan Hakları Derneği “2007 Yılı Basın Açıklamaları.” 1 Haziran 2007. <http://www.ihd.org.tr/>

l bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygula-
nır.

Kişinin kimliğinin belirlenmesi durumunda, bu nedenle gözaltına alınma
veya tutuklanma haline derhal son verilir.

Nüfusa kayıtlı olmadığı için kimliği tespit edilemeyen kişilerin nüfusa ka-
yıtlarının temini için gerekli işlemler yapıldıktan sonra, 5 inci maddeye
göre fotoğraf ve parmak izi tespit edilerek kayda alınır.

Kimliği tespit edilemeyen kişinin yabancı olduğunun anlaşılması halinde,
5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İka-
met ve Seyahatleri Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.”

Özel güvenlik görevlileri, 5188 sayılı Kanun’un 7. maddesinin (b) ve (f) bentlerinde özel
olarak atıfta bulunulan kimlik sorma yetkilerinin dışında, yine 7. madde kapsamına
alınmış diğer yetkilerini yerine getirdikleri sırada da kişilere kimlik sorabilirler. Güzel’e
göre (2004, 234), bu yetki kullanılırken özel güvenlik görevlilerinde suçu önlemeye
veya suç faillerini ele geğirmeye yönelik olarak isim listelerinin bulunması
gerekmektedir. “zel güvenlik görevlisi, neden kimlik kontrolünü yaptığını bilmelidir.
Özel güvenlik görevlisi, görevli olduğu yerde gerekli sebepler var ise, herkesi durdurup
kimlik sorabilir. Ancak, endikatör seviyesinde sebep var ise, bir veya birkaç şahsı
durdurarak kimlik sorabilir” (Agy).

iii. Yakalama Yetkisi

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin⁴¹ 4. maddesindeki tanıma
göre yakalama “Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına
yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç
işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına
veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen
kısıtlanarak denetim altına alınmasını ifade eder”. Yakalama, bireysel hak ve
zgrlkler açısından önemli bir hak sınırlamasıdır. Kolluğun kısa süreli olarak kontrol
yapmak amacı ile bir kimseyi durdurması yakalama sayılmaz. Yakalama sayılması için

⁴¹ 1 Haziran 2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete.

kişinin fiilen denetim altına alınması ve özgürlüğünün tam olarak kısıtlanması gerekmektedir.

Özgürlük kısıtlaması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesi ve T.C. Anayasası'nın, 4709 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca değiştirilen 19. maddesinde ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. 19. madde "Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir" hükmünü içermektedir. Buna göre bir özgürlük kısıtlaması olarak yakalamanın hakim kararı ile yapılması esas, diğer durumlarda yapılması ise istisnaidir (Güzel, 2004, 236).

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 4. maddesindeki düzenlemelerde, yakalama yetkisi fark gözetilmeksizin hem genel hem de özel kolluğa tanınmıştır. Daha önce tartışıldığı üzere kolluk kapsamına girip girmediği mevzuatta açıklığa kavuşturulmamış olan özel güvenlik görevlileri de kolluğun kanunlarla düzenlenen bu yetkilerini sınırlı olan görev alanlarında kullanabilirler (Kaygısız, 2005,159). Yakalama, önleme yakalaması ve adli yakalama olmak üzere iki farklı biçimde yapılabilir. Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 5. maddesi yakalama yetkisinin kullanımını şu şekilde düzenlemiştir:

"Kolluk görevlileri;

a) Gecikmesinde sakınca bulunan ve Cumhuriyet savcısına veya derhal amirlerine müracaat imkanı olmayan hallerde; hakkında yakalama emri düzenlenmesi veya tutuklama kararı verilmesi gereken kişileri ya da suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan şüphelileri,

b) Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenleri ve aldığı tedbirlere uymayanları,

- c) Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak maksadıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları taktirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunan kişileri,
- d) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama emri, yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunla istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmedikleri için yakalanması gerekenleri,
- e) Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananları,
- f) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları,
- g) Halkın huzur ve sükununu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenleri ve kavga edenleri,
- h) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu ve uyarıcı madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,
- ı) Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmi veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen çocukları,
- i) Usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınan kişileri,

yakalayabilir.

Kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılıncaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmidört saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına almaya yetkilidir. Bu kişilere kimliklerini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Aşağıda belirtilen hallerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

- a) Kişiye suçu işlerken rastlanması,
- b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması ihtimalinin bulunması veya hemen kimliğini belirleme imkanının bulunmaması.

Soruşturma ve kovuşturması şikayete bağlı olmakla birlikte, beden veya

akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikayete bağlı değildir.

Soruşturma ve kovuşturması şikayete bağlı olan suç hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 90 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre şikayetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikayete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.”

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun, 5681 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da değiştirilmemiş olan ve yakalama yetkisini düzenleyen 13. maddesinde ise şu hükümler bulunmaktadır:

“Polis,

- a) Suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,
- b) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,
- c) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri,
- d) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,
- e) Polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,
- f) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren tüzükte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,
- g) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar.

Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır.

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir. Kişinin yakalandığı, istediği kanuni yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

- a) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,
- b) Zor kullanılarak yakalananların,
- c) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,

yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adli mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır.”

Özel güvenlik görevlileri bu hükümlerde yakalanma koşulları belirlenen kişileri yakalamalarını takiben derhal genel kolluğa teslim etmekle yükümlüdürler. Bu konularla ilgili tutanaklar detaylı bir şekilde tutulmalıdır. Diğer işlemleri ise genel kolluğun yapması gerekmektedir (Kaygısız, 2005, 159).

Özel güvenlik görevlilerininin 5188 sayılı Kanun’un 7. maddesinin (d) bendinde “Görev alanında, haklarında yakalama, tutuklama veya mahkûmiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama” ve (ı) bendinde, “Kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama” yetkileri özel olarak düzenlenmiştir. Yine 7. maddenin (c) bendine göre özel güvenlik görevlilerininin “1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 127. maddesine göre yakalama ve yakalama nedeniyle orantılı arama” yetkisi vardır. Ancak 1412 sayılı Kanun, 5320 sayılı Ceza

Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un⁴² 18. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. 5320 sayılı Kanun'un 3. maddesi "Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na yapılan yollamalar, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır" şeklindedir. Buna göre 5188 sayılı Kanun'da 1412 sayılı Kanun'un 127. maddesine yapılan atfın, 5271 sayılı Kanun'un yakalamayı düzenleyen 90. maddesine yapılmış sayılması gerekmektedir. Bu madde şöyle düzenlenmiştir:

“ (1) Aşağıda belirtilen hallerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

- a) Kişiyi suçu işlerken rastlanması.
- b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

(2) Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

(3) Soruşturma ve kovuşturması şikayete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

(4) (Değişik fıkra: 25/05/2005-5353 S.K./7.mad) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

(5) (Değişik fıkra: 25/05/2005-5353 S.K./7.mad) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.

(6) Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yakalama emrinin derhal iadesi istenir.”

⁴² 31 Mart 2005 tarihli ve 25772 sayılı Resmi Gazete.

Buna göre suçüstü durumlarda, herkes gibi özel güvenlik görevlileri de bu maddedeki hükümlere ters düşmeyecek biçimde kişileri yakalama yetkisine sahiptir.

5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (j) bendine göre özel güvenlik görevlisinin "Olay yerini ve delilleri koruma, bu amaçla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 157 nci maddesine göre yakalama" yetkisi vardır. 5320 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Kanun'un bu maddesine denk düşen 5271 sayılı Kanun'un 168. maddesine göre "Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adlî kolluk görevlisi, bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder".

Öte yandan özel güvenlik görevlileri, 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (a), (b) ve (f) bentlerinde yer alan çeşitli güvenlik sistemlerinden geçirme yetkilerinin kullanılması sırasında suç unsurları tespit edildiğinde de, önleyici yakalama yetkilerini kullanabilmektedirler (Güzel, 2004, 238). Ayrıca zor kullanma başlığı altında tartışılacak olan 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (k) bendinde düzenlenen "Türk Medeni Kanunu'nun 981 inci maddesine, Borçlar Kanunu'nun 52 nci maddesine, Türk Ceza Kanunu'nun 49 uncu maddesinin (1) ve (2) numaralı bentlerine göre zor kullanma" yetkisini kullanan özel güvenlik görevlisinin, aynı zamanda ilgili kişileri yakalama yetkisi vardır.

iv. Arama Yetkisi

Arama saklı olan bir kişinin ya da gizlenmiş ve saklı olan bir eşyanın ele geçirilmesi amacıyla yapılan bir işlemdir ve kişi hak ve özgürlüklerinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan "özel hayatın ve aile hayatının gizliliği" ilkesinin önemli ölçüde kısıtlanmasını gerektirmektedir (Güzel, 2004, 244). Özel hayatın ve aile hayatının gizliliği ilkesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi ve T.C. Anayasası'nın, 4709 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca değiştirilen 20. maddesinde ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. 20. madde "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini

isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hakimın onayına sunulur. Hakim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar” şeklindedir. Buna göre hakim ya da yetkili kılınmış diğer mercilerin onayından geçmeyen aramalar hukuka aykırıdır. Bu tür aramaların sonucunda ele geçirilen delillerden yargılamanın herhangi bir aşamasında yararlanması da mümkün değildir. Mevzuatta iki türlü arama yapılabileceği kabul edilmektedir:

1. Önleme Araması

Suç işlenmeden önce genel emniyet ve asayişin korunması, tehlikenin önlenmesi amacıyla yapılan idari nitelikteki aramadır. Önleme aramasının yapılabilmesi için gecikmede sakınca olması ve arama için makul sebeplerin bulunması gerekir.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun, 5681 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 3. maddesi uyarınca değiştirilmiş olan 9. maddesi, genel kolluğun arama yetkisini şu şekilde düzenlenmiştir:

“Polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hakiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki amirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kağıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı CMK’ya göre gerekli işlemler yapar. Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçesiyle birlikte gösterilmesi gerekir.

Arama kararında veya emrinde;

- a- aramanın sebebi
- b-aramanın konusu ve kapsamı,
- c-aramanın yapılacağı yer,
- d-aramanın yapılacağı zaman ve geçerli olacağı süre belirtilir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir;

- a- 2911 sayılı TGY kapsamında yapılan toplantı ve gösterilerin yapıldığı yer ve yakın çevresi
- b- özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendika genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,
- c-halkın topluca bulunduğu veya bulunabileceği yerlerde,
- ç- öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve 20. maddenin ikinci fıkrasının A bendindeki koşula uygun olarak girilecek yüksek öğretim kurumlarının içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş çıkışlarında,
- d- umumi veya umuma açık yerlerde,
- e- her türlü toplu taşıma araçlarında, seyreden taşıtlarda.

Konutta önleme araması yapılamaz; kamuya açık olmayan iş yerleri ve diğer kapalı alanlardaki önleme araması için hakim kararı gereklidir. Ancak polis, kişilerin hayatı veya vücut bütünlüğüne karşı işlenmesi muhakkak olarak öngörülen ya da işlenmekte olan bir suçun önlenmesi amacıyla, ayrıca bir karar veya emre gerek olmaksızın ve yardım istenmiş olup olmamasına bakılmaksızın kişilerin konutuna ve işyerine girebilir. Spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşü ve benzeri toplumsal etkinliklerin düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal sayılır.

Polis, tehlikenin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla güvenliğini sağladığı bina ve tesislere gelenlerin; ünvan, sıfat veya görevlerine, diğer özel kanunlarla kendilerine tanınan istisnalara ve herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol etmeye ve aramaya yetkilidir. Bu yerlere girmek isteyenler kimliklerini sorulmaksızın ibraz etmek zorundadırlar.”

İnsan Hakları Derneği'nin ilgili raporunda bu maddeyle ilgili şu eleştirilere yer verilmiştir:

“1. ...[M]addenin gerekçesine bakıldığında; öncelikle bu maddede önleme aramasının gece yapılmasına yönelik bir kısıtlamanın olmadığı öngörülmüştür. Ancak çok daha önem arz eden adli aramalarda dahi bir istisna hariç gece arama yapılamayacağı açıkça ortaya konulmuşken, önleme araması için istisna dahi getirilmeden gece arama yapılmasına izin vermek bizce bir hukuksal problem doğuracaktır. Adli aramalardaki istisnadan kaynaklı sıkça yapılamayan bu aramaların yerini önleme aramalarının daha çok yapılması alacaktır.

2. Bir diğer düzenleme ise imdat veya yardım istenmemiş olsa dahi ve herhangi bir emir ya da karar gereksizdir kişilere ait konutlara girilebilmesinin yolunun açılmasıdır. Burada özellikle mülkiyet hakkı konusunda bir eksiklik olduğu ve aksi yöndeki malik iradesine rağmen mülkiyet hakkının ihlal edilebileceği durumu ortaya çıkar.

3. [Bu maddede] yer alan bir diğer hukuka aykırı durum ise; bazı yasalardan kaynaklı olarak (başta avukatlık kanunu) özel yargılama ve usullere tabi kişilere yönelik istisnai durumun tamamen kaldırılması, tek uygulanacak yasa olarak PVSK'nın kullanılmasını doğuracaktır. Bu maddenin özellikle Danıştay saldırısından sonra sürekli olarak dile getirilen avukatların aranmasında engel olan yasa maddelerinin kaldırılması talebinin sonucu olduğu bizce açıktır. [Madde] sadece üst arama demekle kalmıyor bunun aynı zamanda teknik cihazla ve gerektiğinde elle de yapılabileceğini dile getiriyor.”⁴³

İnsan Hakları Derneği'nin de işaret ettiği üzere 5681 sayılı Kanun'un, durdurma yetkisi hususunda olduğu gibi arama yetkisi ile ilgili olarak da uluslararası anlaşmalar ve anayasayla düzenlenmiş bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte birçok hükmü barındırdığı görülmektedir. Ayrıca uzmanlar bu maddede yer alan 'tehlike' ve 'gecikmesinde sakınca bulunan hal' kavramlarının mülki amir tarafından değerlendirilmesinde sorunlar yaşanabileceğine dikkat çekmektedirler (Kardaş, 2007). Bu düzenlemelerle kolluğa tanınan yeni yetkilere özel güvenlik görevlilerinin de sahip olmasının, tahakkümün kişi hak ve özgürlüklerini ölçsüz olarak kısıtlayacak ve yetki aşımı ve keyfiliği yaygınlaştıracak bir biçimde artmasına zemin hazırlayacağı aşikardır.

⁴³ İnsan Hakları Derneği “2007 Yılı Basın Açıklamaları.” 1 Haziran 2007. <http://www.ihd.org.tr/>

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin ⁴⁴ önleme aramasına ilişkin esas ve usulleri düzenleyen 19. ve 20. maddeleri şöyledir:

Madde 19:

“Önleme araması;

- a) Millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması,
- b) Suç işlenmesinin önlenmesi,
- c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti,

amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin yazılı emriyle ikinci fıkrada belirtilen yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemidir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir:

- a) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde,
- b) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,
- c) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde,
- d) Öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve üniversite binaları ve ekleri içerisinde, kurumun imkânlarıyla önlenmesi mümkün görülmeyen olayların çıkması olasılığı karşısında rektör, acele hâllerde de dekan veya bağlı kuruluş yetkililerinin kolluktan yardım istemeleri hâlinde, girilecek üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içerisinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerlerinde,
- e) Umumî veya umuma açık yerlerde veya öğrenci yurtlarında veya eklentilerinde,
- f) Yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında,

⁴⁴ 1 Haziran 2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete.

- g) Her türlü toplu taşıma veya seyreden taşıt araçlarında,
- h) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, ticarethane, işyeri, eğlence ve benzeri yerler ile eklentilerinde,
- i) 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanununun 6 ncı maddesi kapsamında gerçekleştirilen spor müsabakalarıyla ilgili olarak, müsabakaların yapılacağı spor alanlarının çevresinde, stadyum veya spor salonu girişleri ile turnike girişlerinde,
- j) 5253 sayılı Dernekler Kanununun 20 nci maddesi kapsamında, derneklerde veya eklentilerinde.

Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan özel işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.”

Madde 20:

“Yönetmeliğin 8 inci maddesi, 9 uncu maddesinin birinci fıkrası ve 25 inci maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, önleme aramalarında işlemin yapılacağı kanunda belirtilen umumî ve umuma açık yerlerde makul sebeplerin oluştuğunu ve millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacının ortaya çıktığını ve tehlikenin oluştuğunu gösteren belirlemeler, kolluk tarafından önceden tespit edilir ve aramanın yapılması önerilen yer ve zaman ile birlikte o yer mülkî âmirine, gerekçeleri ile birlikte yazılı olarak iletilir. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla yapılacak aramalar için bu talep, o yer Cumhuriyet savcısına da yapılabilir.

Yetkili merci, kolluğun talebini uygun bulursa, hakimden arama kararı talep eder; ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yazılı arama emri verir.

Arama talep, emir ve kararlarında aşağıdaki hususlara açıkça yer verilir:

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- d) Geçerli olacağı zaman süresi.

Hâkim tarafından verilen kararlar aleyhine, mülkî âmir tarafından kanun yollarına başvurulabilir.

Usulüne uygun olarak verilmiş arama kararı veya emri üzerine, yetkili âmirin, aramanın yapılması için kolluk memurlarına vereceği sözlü emirler derhâl yerine getirilir. Bu konudaki emirlerin yazılı olarak verilmesi istenemez. Bu hâllerde, emrin yerine getirilmesinden doğabilecek sorumluluk, emri verene aittir.”

2005 tarihli Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 2. maddesinde yönetmeliğin kapsamı “kolluk tarafından, kişilerin üstlerinin, eşyasının, araçlarının, özel kâğıtlarının, konut, işyeri ve eklentilerinin aranmasında uyulacak esas ve [usuller]” olarak belirlenmiş, 4. maddesinde ise ‘kolluk’, jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlileri olarak tanımlanmıştır. Öte yandan, aynı yönetmeliğin 34. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılan 2003 tarihli Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nde⁴⁵ kolluğun tanımlanırken, genel kolluk ile özel kolluk arasında herhangi bir ayırım yapılmamış olması, yönetmeliğin kapsamındaki arama yetkilerinin tüm kolluk kuvvetleri tarafından kullanılabilmesi sonucunu doğurmuştur (Güzel, 2004, 245). 2005 tarihli yönetmeliğin 4. maddesinde ise kolluk tanımında özel kolluğa yer verilmemiş, özel güvenlik görevlilerinin kolluktan ayrı bir biçimde tanımlanmasına gerek duyulmuş, ayrıca aynı yönetmeliğin 21. maddesinde ‘özel güvenlik görevlilerinin kontrol yetkileri’, yönetmeliğin diğer maddelerinde düzenlenen kolluğun arama yetkilerinden ayrı bir bağlamda sıralanarak, belgenin farklı güvenlik görevlileri arasında yaptığı ayırım pekiştirilmiştir. Bu hükümler ışığında 2005 tarihli yönetmelikte yer alan arama yetkilerinin tümünün özel güvenlik görevlilerince kullanılabilmesini söyleyebilmek zorlaşmaktadır.

2005 tarihli Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 25. maddesine göre:

“Aşağıdaki hâllerde yapılacak aramalarda ayrıca bir arama emri ya da kararı gerekmez:

⁴⁵ 24 Mart 2003 tarihli ve 2511 sayılı Resmi Gazete.

- a) Devletçe kamu hizmetine özgülenmiş bina ve her türlü tesislere giriş ve çıkışın belirli kurallara tâbi tutulduğu hâllerde, söz konusu tesislere girenlerin üstlerinin veya üzerlerindeki eşyanın veya araçlarının aranmasında,
- b) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ek 1 inci maddesi kapsamında bulunan, sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınır kapılarında, binaların, uçakların, gemilerin ve her türlü deniz ve kara taşıtlarının, giren çıkan yolcuların X-ray cihazından geçirilerek, gerektiğinde üstünün ve eşyasının aranması ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin, üstlerinin, araçlarının ve eşyalarının aranmasında,
- c) 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununun 11 inci maddesi kapsamında, kişilerin üstünün, eşyalarının Olağanüstü Hâl Valisinin emriyle aranmasında,
- d) 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesi kapsamında, konutların ve her türlü dernek, siyasî parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaların, işyerlerinin, özel ve tüzel kişiliklere sahip müesseseler ve bunlara ait eklentilerin ve her türlü kapalı ve açık yerlerin, mektup, telgraf ve sair gönderilerin ve kişilerin üzerlerinin sıkıyönetim komutanının emriyle aranmasında,
- e) Kanunların, muhafaza altına alınmalarına olanak verdiği kişilerin, üst veya eşyalarının aranmasında,
- f) 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun çerçevesinde görevli kolluğun, aynı Kanunun 79 uncu maddesindeki silâh taşıma yasağı kapsamında, silâh taşıdığından şüphelenilen kişilerin üstlerinin ve eşyalarının aranmasında.

Umuma açık veya açık olmayan özel işletmelerin, kurumların veya teşebbüslerin girişlerindeki kontroller, buralara girmek isteyen kimselerin rızasına bağlıdır. Kontrol edilmeyi kabul etmeyenler, bu gibi yerlere giremezler. Bu gibi yerlerde kontrol, esasta özel güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilir. Ancak, bu yerlerin ve katılanların taşıyabilecekleri özel niteliklere göre, önleme aramaları kolluk güçleri tarafından da yapılabilir.”

Bu maddenin son fıkrasında düzenlendiği biçimde yapılan önleyici kontrol aramaları dışında, özel güvenlik görevlilerinin 5188 sayılı Kanun’un 7. maddesinin (a), (b), (e), (f) ve (ı) bentlerindeki yetkilerini kullanma sırasında yapabilecekleri önleyici aramalar, hakimden arama kararı alınmasını gerektirmemektedir. Bunların dışında kalan önleme aramalarında mutlaka hakim kararı gerekmektedir. Önleme amaçlı aramalarda tutanak

düzenleme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak suç unsurunun tespiti ya da aranılan kişinin talebi halinde tutanak tutmak şarttır (Güzel, 2004, 248).

Öte yandan, gizlenmiş bir kişiyi ya da şeyi bulma amaçlı aramalardan farklı olarak özel hayatın gizliliği ilkesini kısıtlamadığı kabul edilse de kontrol aramalarının, yönetmelikle kontrolün yapıldığı yere girmek isteyen kişilerin rızasına bırakılmış olmak yerine kanunla düzenlenmesi gerektiği aşikardır.

2. Adli Arama

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 5. maddesine göre, “Adli arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.”

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 7. maddesi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 119. maddesinin uygulamasını ifade etmektedir. 7. maddeye göre:

“Adlî aramaya karar vermek yetkisi hâkimindir. Kolluk, arama kararı alınmasını talep ettiği durumlarda, makul şüphe sebeplerini belirten ayrıntılı ve gerekçeli bir rapor hazırlar ve Cumhuriyet savcısına başvurur. Hakim kararı [üzerine] veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle arama yapılabilir... Kolluk âmirlerince konutta, iş yerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama kararı verilemez. Sayılan bu yerlerde arama ancak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle yapılabilir... Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışında arama yapılabilir.”

Aşağıda belirtilen durumlarda özel güvenlik görevlileri hakimden arama kararı alınmadan arama yapılabilirler:

1. 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (d) bendi uyarınca "görev alanında, haklarında yakalama, tutuklama veya mahkûmiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama".

2. 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (c) bendinde yer alan ve yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 127. maddesine denk düşen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca düzenlenen ve işlenen suçların failini veya delilleri elde etmek üzere, kişilerin üstlerinde ve eşyasında, araçlarında, özel kağıtlarında ve kaçarken girdikleri bina ve eklentilerinde yapılacak "yakalama nedeniyle orantılı arama"

3. 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (j) bendinde yer alan ve yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 157. maddesine tekabül eden Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 168. maddesinde düzenlenen olay yerini ve delilleri koruma amaçlı yakalama yetkisi kullanılırken yapılacak arama.

4. 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (k) bendinde düzenlenen "Türk Medeni Kanunu'nun 981 inci maddesine, Borçlar Kanunu'nun 52 nci maddesine, Türk Ceza Kanunu'nun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerine göre zor kullanma" yetkisinin kullanımı sırasında yapılacak arama.⁴⁶

⁴⁶ Bu maddede atıfta bulunulan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un ⁴⁶ 12. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır ve aynı Kanun'un 3. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanununa yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır." Buna göre 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesine yapılan atfın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun bu maddeye denk gelen 24. maddesine yapılmış kabul edilmesi gerekmektedir.

Bunların dışında, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 8. maddesinin (f) bendine göre “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 24 üncü maddesindeki kanunun hükmü⁴⁷ ve âmirin emrini yerine getirme, 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli⁴⁸ ve 26 ncı maddesindeki hakkın kullanılması⁴⁹ ve ilgilinin rızası ile diğer kanunların öngördüğü hukuka uygunluk sebepleri ve suçüstü hâlinde yapılan aramalarda, toplum için veya kişiler bakımından hayati tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla veya kapalı yerlerden gelen yardım çağrıları üzerine, konut, işyeri ve yerleşim yeri ile eklentilerine girmek için” de özel güvenlik görevlilerinin hakim kararı alınmadan arama yapabileceklerini söylemek mümkündür (Güzel, 2004, 250). Adli arama sırasında tutanak tutulması zorunludur. Bu tutanakların hakim denetimi açısından mutlaka hakime gönderilmesi gerekmektedir.

v. El Koyma Yetkisi

Bir eşya üzerinde kişinin tasarruf yetkisinin rızası dışında elinden alınmasıdır. Eğer kişi rızası ile, zorunluluk dışında eşyayı veriyorsa, el koymadan söz edilemez. T.C. Anayasası'nın, 4709 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca değiştirilen ve özel hayatın

⁴⁷ Bu madde şöyle düzenlenmiştir:

- (1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.
- (2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.
- (3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.
- (4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.

⁴⁸ Bu madde şöyle düzenlenmiştir:

- (1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.
- (2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

⁴⁹ Bu madde şöyle düzenlenmiştir:

- (1) Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.
- (2) Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.

gizliliğini düzenleyen 20. ve yine aynı kanunun 6. maddesi uyarınca değiştirilen ve konut dokunulmazlığını düzenleyen 21. maddelerine göre, adli ve önleme aramaları sonucu yapılan el koymaların hukuki olarak geçerli olabilmesi için 24 saat içinde hakim onayına sunulması, hakim de 48 saat içinde el koymayı onaylaması gerekmektedir. Hakimin olumsuz karar vermesi durumunda ise, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 131. maddesi uyarınca Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme kararıyla el konulan eşya sahibine iade edilir. Mevzuatta önleme amaçlı el koyma ve adli amaçlı el koyma olmak üzere iki türlü el koyma mevcuttur:

1. Önleme Amaçlı El Koyma:

Henüz suç işlenmeden önce tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla aramanın şartlarının gerçekleşmesi durumunda, arama sonucu ele geçirilen eşyaya el konulmasıdır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun, 5681 sayılı Kanun'un 3. maddesi uyarınca değiştirilen 9. maddesinde yer alan önleme amaçlı aramanın şartları gerçekleşmiş ise, kolluk önleme amaçlı el koyma da yapabilir. Önleme amaçlı arama sırasında bulundurulması suç olan eşyaya rastlanması halinde, bu artık adli işlem olur, adli amaçlı arama ve el koyma için gerekli olan şartlardan sonra takip edilmesi gerekir (Güzel, 2004, 251).

2. Adli Amaçlı El Koyma

Bir malın geçici olarak devlet tarafından muhafaza altında tutulmasıdır. Suç soruşturması sırasında delil olabilecek eşyaya el konulabileceği gibi, muhakeme sonunda müsadere edilebilecek eşyaya el konulması da kabul edilmiştir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 123. maddesine göre, "İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır. Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir." Özel güvenlik görevlileri, 5188 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (g)

bendi uyarınca aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma ve (h) bendine göre terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma yetkilerine sahiptir. Özel güvenlik görevlilerinin görevleri sırasında arama ve el koyma sayılan durumlar için genel kolluk birimleriyle işbirliği içinde olmaları ve yaptıkları iş ve işlemleri derhal genel kolluk birimlerine bildirmeleri gerekmektedir (Güzel, 2004, 251-2).

vi. Zor Kullanma Yetkisi

Özel güvenlik görevlilerinin zor kullanma yetkileri yasal sınırlar içinde ve savunma amacıyla ya da arama ve yakalama işlemleri sırasında, bu yetkilerin kullanımına direnen kişileri engellemek için kullanılabilir (Kaygısız, 2005, 155). Bu yetkiler 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 7/k maddesinde “Türk Medeni Kanununun 981 inci maddesine, Borçlar Kanununun 52 nci maddesine, Türk Ceza Kanununun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerine göre zor kullanma” olarak belirtilmiştir.

1. Türk Medeni Kanunu’nun 981. Maddesine Göre Zor Kullanma

Türk Medeni Kanunu’nun 981. maddesi şöyledir:

“Zilyet, her türlü gasp veya saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir. Ancak, zilyet durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmaktan kaçınmak zorundadır.”

Medeni Kanun’a göre bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan onun zilyetidir. Özel güvenlik görevlileri ‘mal için meşru müdafaa’ kapsamında değerlendirilen zor kullanma yetkilerini yalnızca bir hak değil, aynı zamanda görev yer ve zamanları dahilinde bir memuriyet görevi olarak kullanırlar (Çora, 2006, 54).

2. Borçlar Kanunu'nun 52. Maddesine Göre Zor Kullanma

Borçlar Kanunu'nun meşru müdafaa, ıztırar ve kendi hakkını vikaye için kuvvet kullanılmasını düzenleyen 52. maddesi şöyledir:

“Meşru müdafaa halinde mütecavizin şahsına veya mallarına yapılan zarardan dolayı tazminat lazım gelmez.

Kendisini veya diğerini zarardan yahut derhal vuku bulacak bir tehlikeden vikaye için başkasının mallarına hanel iras eden kimsenin borçlu olduğu tazminat miktarını hakim, hakkaniyete tevfikân tayin eder.

Kendi hakkını vikaye için cebri kuvvete müracaat eden kimse hal ve mevkiâ nazarân zamanında hükümetin müdahalesi temin edilemediği yahut hakkının ziyâa uğramasını yahut hakkının kullanılması hususunun pek çok müşkül olmasını meni için başka vasıtalar mevcut olmadığı takdirde, bir güne tazminat itasiyle mükellef olmaz.”

Özel güvenlik görevlileri, bu madde bağlamında meşru müdafaa kapsamında zor kullanma yetkilerini kullanmaları durumunda saldırganın şahsına ya da mallarına verecekleri zarar için tazminat ödemeye zorlanamaz.

3. Türk Ceza Kanununun 49. Maddesinin 1. Fıkrasının (1) Numaralı Bendine Göre Zor Kullanma

Daha önce aktarıldığı üzere 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesinin (1) numaralı bendine yapılan atfın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun bu hükme denk gelen 24. maddesine yapılmış kabul edilmesi gerekmektedir. Bu maddeye göre:

“(1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

(2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.

(3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

(4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.”

Bu maddenin yanı sıra T.C. Anayasası’ nın 137. maddesi de “kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse üstünden aldığı emri yönetmelik, tüzük, kanun ve Anayasa hükümlerine aykırı görürse yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulmaz” hükmünü barındırmaktadır. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un 6. maddesinin 2. fıkrasına göre, “Kamu güvenliğinin sağlanması yönünden 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile vali ve kaymakamlara verilen yetkiler saklıdır. Bu yetkilerin kullanılması durumunda özel güvenlik birimi ve özel güvenlik personeli mülki idare amirinin ve genel kolluk amirinin emirlerini yerine getirmek zorundadır.” Buna göre, olay yerine gelerek olaya el koyan genel kolluk amiri özel güvenlik görevlilerine emir verebilir. Özel güvenlik görevlileri de, kolluk amirleri tarafından verilen bu emirlerin anayasa, kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olup olmadığına bakar. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 5681 sayılı Kanun ile korunan 2. maddesinden kıyasla özel güvenlik görevlisi, emrinde bulunduğu mülki amirin, kolluk amirinin ya da kendi amirinin emrinin, “...kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine aykırı olduğunu görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı emri verene bildirir. Ancak, bu amirler emirlerinde ısrar eder ve bu emirlerini yazılı olarak yenilirse, emir yerine getirilir. Bu halde emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir suretle yerine getirilmez. Yerine getirenler sorumluluktan kurtulamaz”. Yine 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 2. maddesinin 2. bölümünde yazılı olarak verilmesi emir istenilemeyeceği belirtilen ve konusu suç teşkil etmeyen durumlarda emri veren amirlerin sorumlu olacakları belirtilmiştir (Güzel, 2004, 256).

Bu düzenlemeler ışığında özel güvenlik görevlisi, kendisine kanunen emir vermeye muktedir bir yetkilinin bu yöndeki bağlayıcı nitelikteki emrini yerine getirirken zor

kullanma yetkisini kullanabilir. Öte yandan 5188 sayılı Kanun'da özel güvenlik görevlilerine görevleri sırasında emir ve komuta edecek kişi ya da mercilerin net bir biçimde belirtildiğini söylemek mümkün değildir. Özel güvenlik görevlilerinin hukuki statüleri ve mevzuattaki emir ve komuta belirsizliği kanun yoluyla tam olarak açıklığa kavuşturulmadıkça, kişi hak ve özgürlüklerini yakından ilgilendiren bu yetkilerin aşıldığı örneklere daha sık rastlamak sürpriz olmayacaktır. (Derdiman, 2005, 40-1) Özel güvenlik görevlilerine ilişkin emir ve komuta belirsizliği ve görev yerine getirilirken yaşanan yetki aşımaları daha sonra ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

4. Türk Ceza Kanunu'nun 49. Maddesinin 1. Fıkrasının (2) Numaralı Bendine Göre Zor Kullanma

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendine yapılan atfın ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun bu hükme tekabül eden 25. maddesine yapılmış kabul edilmelidir. 'Meşru savunma ve zorunluluk hali' başlığı altındaki 25. madde şöyle düzenlenmiştir:

“(1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

Özel güvenlik görevlileri de bu maddede düzenlenen meşru müdafaa hali kapsamında saldırıyla orantılı olmak şartıyla, yetkileri dahilinde zor kullandıkları takdirde herhangi bir cezai işleme tabi tutulamazlar.

vii. Silah Bulundurma ve Taşıma Yetkisi

Özel güvenlik görevlilerinin silah bulundurma ve taşıma yetkisi 5188 sayılı Kanun'un bu yetkiyi düzenleyen 8. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikte ateşli silah bulundurulabileceği komisyon tarafından belirlenir.

Ancak eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar.

Koruma ve güvenlik hizmetinde kullanılacak silah ve teçhizat, ilgili kişi veya kuruluş tarafından temin edilir. Özel güvenlik şirketleri ateşli silah alamaz ve bulunduramazlar. Ancak özel güvenlik şirketlerine, para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere, özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanılmak üzere, komisyonun kararı ve valinin onayı ile silah alma, kullanma ve taşıma izni verilebilir.”

Özel güvenlik görevlileri kendilerine görev sırasında kullanılmak üzere ilgili kurum ya da kuruluş tarafından verilen ve ruhsatlandırılmış olan silahlarını yalnızca görev alanları dahilinde ve görev süreleri içinde taşıyabilirler. Silah taşımayı gerektiren bir görev sırasında, silah eğitimi almış bir özel güvenlik görevlisinin, görev yerine gelince ilgili kurumun ya da kuruluşun silahını teslim alarak koruma ve güvenlik faaliyetinde bulunması, görevi bittiği anda ise silahı görev yerinde bırakması gerekmektedir (Güzel, 2004, 255). 5188 sayılı Kanun'da, bu hususun dışında görev silahının görev alanı dışına çıkarılmasına izin verilmemiş ve 20. maddenin (c) bendi uyarınca ateşli silahını bu kanuna aykırı veya görev alanı dışında kullanan özel güvenlik görevlileri cezai işlemlere tabi tutulmuşlardır.

h. Özel Güvenlik Görevlilerinin Görev Alanları

5188 sayılı Kanun'un 9. maddesine göre özel güvenlik görevlileri,

“...7 nci maddede sayılan yetkileri sadece görevli oldukları süre içinde ve görev alanlarında kullanabilirler.

Özel güvenlik görevlileri silahlarını görev alanı dışına çıkaramazlar. İşlenmiş bir suçun sanığı veya suç işleyeceğinden kuvvetle şüphe edilen kişinin takibi, dışarıdan yapılan saldırılara karşı tedbir alınması, para ve değerli eşya nakli, kişi koruma ve cenaze töreni gibi güzergâh ifade eden durumlarda güzergâh boyu görev alanı sayılır. Görev alanı, zorunlu hallerde Komisyon kararıyla genişletilebilir.

Zor kullanma ve yakalama yetkilerinin kullanılmasını gerektiren olaylar en seri vasıta ile yetkili genel kolluğa bildirilir; yakalanan kişi ve zapt edilen eşya genel kolluğa teslim edilir.”

Bu maddede özel güvenlik görevlilerinin görev alanları, kesin sınırlarla belirlenmemiştir. Görev süresi içinde faaliyet gösterilmesi söz konusu olabilecek diğer alanlar da Valilik makamına bildirilmek şartıyla görev süresince görev alanı sayılabilir. Görev alanı, kurum ve kuruluşun özelliği ile görevin özeliğine göre il özel güvenlik komisyonuna bildirilmek koşuluyla, bu komisyonun kararıyla genişletilebilir (Güzel, 2004, 255).

i. Özel Güvenlik Görevlileri ve Emir ve Komuta İlişkileri

Mevcut mevzuatta özel güvenlik görevlilerine görevleri sırasında emir ve komuta etmesi gereken kişi ya da mercilerin net bir biçimde belirtildiğini söylemek mümkün değildir. 5188 sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesine göre, özel güvenlik şirketlerinde özel güvenlik görevlilerine emir ve komuta etmekten, başka yetki ve sorumluluklarının arasında, 'yönetici' sorumludur. Mevzuatta özel güvenlik görevlilerine görevleri sırasında emir ve komuta edecek kişi ya da mercilere dair düzenlemelerin bu hükümle sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bazı belirsizlikler ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, özel güvenlik şirketlerinde çalışan özel güvenlik görevlilerinin, görevleri sırasında yalnızca şirket yöneticilerinin emir ve

komutasında bulunduğu sonucu doğarken, özel güvenlik birimleri ya da teşkilatlarında ve diğer kurum ya da kuruluşlarda istihdam edilen özel güvenlik görevlilerinin görevleri sırasında hangi kişi ya da mercilerin sevk ve idaresinde oldukları belli değildir (Derdiman, 2005, 40). Ayrıca mevzuatta emir ve komutayla ilgili yönetmelikteki bu dolaylı hüküm dışında herhangi kanuni bir düzenleme yoktur. Kolluğa ait yetkilerin oldukça geniş bir kısmını kullanmaları itibarıyla bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenlemelere tabi olan özel güvenlik görevlilerinin görevleri sırasındaki hiyerarşik ilişkilerinin kanun hükümleriyle belirlenmesinin anayasa hukuku açısından daha uygun olacağı aşıkardır. Zira, kanunla açık bir biçimde kolluk yetkisi tanınmayan özel güvenlik şirketi yöneticileri ve diğer özel güvenlik yetkililerinin, özel güvenlik görevlilerine verecekleri emirlerin dayanaksız olma olasılığı yüksektir (Agy, 40).

Öte yandan, özel güvenlik görevlileri genel kolluğa yardımcı ve kamu güvenliğini tamamlayıcı faaliyetleri yerine getiren güvenlik aktörleri olarak gerektiğinde genel güvenliğin sağlanmasında görevlendirilebilirler. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 1. maddesi emniyet ve asayişin sağlanması amacıyla İçişleri Bakanı'na, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın yanı sıra, gerektiğinde diğer bütün kolluk teşkilatından yararlanma yetkisi tanımıştır. 5188 sayılı Kanun'un 6. maddesinin 2. bendine göre ise “Kamu güvenliğinin sağlanması yönünden 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile vali ve kaymakamlara verilen yetkiler saklıdır. Bu yetkilerin kullanılması durumunda özel güvenlik birimi ve özel güvenlik personeli mülkî idare amirinin ve genel kolluk amirinin emirlerini yerine getirmek zorundadır.” 5442 sayılı Kanun'un ilgili 11 ve 32. maddelerine göre il sınırları içinde vali, ilçelerde ise kaymakam, genel ve özel kolluğun amiri olup kamu güvenliğinin sağlanması için bu kuvvetleri görevlendirebilir. Özel kolluk kuvvetleri, genel kolluk tarafından önlenemeyecek durumlarda ve geçici bir süre için istihdam edilebilirler (Agy, 42).

Özel güvenlik görevlilerinin genel kolluk ile ilişkileri, 5188 sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 13. maddesinde daha ayrıntılı bir biçimde

düzenlenmiştir. Bu maddeye göre “Mülki idare amirleri, özel güvenlik uygulamasını ve özel güvenlik tedbirlerini halkın can ve mal güvenliğinin ve kamu hürriyetlerinin korunması amacıyla denetlemeye, özel güvenlik görevlilerinin yetkisini aşan uygulamaları kaldırmaya ve alınan güvenlik tedbirlerinin değiştirilmesini veya ilave tedbirler alınmasını istemeye yetkilidir... Özel güvenlik görevlileri ve yöneticileri görev alanları içerisinde genel güvenliğin ve kamu düzeninin bozulduğu hallerde durumu derhal genel kolluğa bildirir. Özel güvenlik kapsamında korunan ve güvenliği sağlanan yerlerde can ve mal güvenliğinin ciddi şekilde tehlikeye düştüğü veya düşeceği anlaşıldığında, mülki idare amirleri genel kolluğu görevlendirir. Bu takdirde özel güvenlik görevlileri mülki idare amiri ve genel kolluk amirinin emrine girer.” Bütün bu hüküm ve uygulamalar birlikte değerlendirildiğinde, mülki idare amirlerinin kamu güvenliğinin sağlanması amacıyla gerektiğinde, vermeye yetkili oldukları emirler doğrultusunda, özel güvenlik görevlilerinden doğrudan ve sürekli olmamakla birlikte yararlanabilecekleri anlaşılmaktadır (Çolak, 2005, 61).

j. Özel Güvenlik Faaliyetlerinin Denetimi

Özel güvenlik faaliyetlerinin genel kolluk tarafından denetimi 5188 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik ve genelgelerde yer alan hükümlerle düzenlenmiştir. Genel kolluk makamları, özel güvenlik faaliyetlerinin hukuka uygun bir biçimde yürütülmesi ve saptanan aksaklık ya da eksikliklerin giderilebilmesi için, özel güvenlik yönetici ve yetkililerinin gerekli önlemleri almalarını sağlamak amacıyla, özel güvenlik birim, şirket ve eğitim kurumlarını denetleme yetkisine sahiptirler (Çolak, 2005, 59-60). 5188 sayılı Kanun’un 6. maddesinin ilk fıkrası “Mülki idare amirleri havalimanı, liman, gümrük, gar ve istasyon gibi yerler ile spor müsabakalarının, sahne gösterilerinin ve benzeri etkinliklerin yapıldığı yerlerdeki özel güvenlik tedbirlerini denetlemeye ve kamu güvenliğinin gerektirdiği hallerde ek önlemler aldırmaya yetkilidir” şeklindedir. 5188 sayılı Kanun’un denetimi özel olarak düzenleyen 22. maddesine göre, “İçişleri Bakanlığı ve valilikler özel güvenlik hizmetleri kapsamında, özel güvenlik birimlerini, özel

güvenlik şirketlerini ve özel güvenlik eğitimi veren kurumları denetlemeye yetkilidir. Denetimin mahiyeti, kapsamı, usul ve esasları yönetmelikle belirlenir. Denetim sonucu tespit edilen eksikliklerin ilgili kişi, kurum, kuruluş ve şirketlerce verilen süre içinde giderilmesi zorunludur. Amacı dışında faaliyet gösterdiği veya suç kaynağına dönüştüğü tespit edilen şirketlerin ve özel eğitim kurumlarının faaliyet izni iptal edilir. Bu şekilde faaliyet izni iptal edilen şirketlerin veya kurumların, kurucu ve yöneticileri, özel güvenlik şirketlerinde ve özel güvenlik eğitimi veren kurumlarda kurucu ve yönetici olamazlar.”

Yine 5188 sayılı Kanun’un “idari suçlar ve cezalar” başlıklı 20. maddesinin (d) bendine göre “22 nci madde gereğince tespit edilip giderilmesi istenen eksiklikleri gidermeyen kişi; kurum, kuruluş veya şirketlerin yöneticilerine iki milyar lira idari para cezası verilir.”

5188 sayılı Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin denetim başlıklı 6. bölümünde, özel güvenlik faaliyetlerinin denetimi 5188 sayılı Kanun’dan daha geniş bir biçimde ele alınmıştır. 43. maddeye göre, “Bakanlık ve valilikler, Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini, yasak uygulama ve davranışların bulunup bulunmadığını ve amaç dışında faaliyet gösterilip gösterilmediğini tespit etmek amacıyla, özel güvenlik şirketlerini, özel güvenlik birimlerini ve özel eğitim kurumlarını her zaman denetleyebilir.” Bu denetimlerin kapsamını düzenleyen 44. madde uyarınca “Denetim sırasında, faaliyet izninin ve personelin çalışma izinlerinin geçerli olup olmadığı; özel güvenlik görevlileri için mali sorumluluk sigortasının yaptırılıp yaptırılmadığı; üçüncü kişilere verilen koruma ve güvenlik hizmetlerine ilişkin sözleşmelerin usulüne uygun düzenlenip düzenlenmediği ve bu sözleşmelerin zamanında valiliğe bildirilip bildirilmediği; görev alanına uyulup uyulmadığı; silah ve teçhizatın ruhsatlı olup olmadığı ve bunların usulüne uygun korunup korunmadığı; kayıt ve defterlerin usulüne uygun tutulup tutulmadığı; eğitim hizmetlerinin bu Yönetmelik hükümlerine uygun yürütülüp yürütülmediği, Kanun ve bu Yönetmeliğin diğer

hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığı ve amaç dışında faaliyet gösterilip gösterilmediği incelenir.” 45. maddeye göre “Denetim sonucunda tespit edilen eksiklikler ilgili kişi, kurum, kuruluş ve şirkete yazılı şekilde bildirilerek bu eksiklikleri gidermesi için eksikliğin niteliğine göre asgari yedi gün süre verilir. Bu süre sonunda eksiklikler giderilmediği takdirde veya denetim sonucu konusu suç teşkil eden uygulamalar tespit edildiğinde Kanunun 19 uncu ve 20 nci maddesinde belirtilen cezalar uygulanır.” “İdari para cezalarının uygulanması” başlıklı 46. maddeye göre ise “Kanunun 20 inci maddesinde belirtilen hallerde, suça ilişkin tutanaklar eklenmek suretiyle, ilgili kişi ve kuruluşa en az yedi gün süre verilerek savunması istenir. Savunması yeterli görülmeyenlere ilçelerde kaymakamın, illerde valinin onayı ile idari para cezası verilir.”

İçişleri Bakanlığı'nın özel güvenlik uygulamalarında tekdüzeliği sağlamak amacıyla yayınladığı genelgede de denetim hususuna detaylı olarak yer verilmiştir. 2005 tarihli ve 42 Sayılı 5188 Sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliğinde Gözetilecek Esaslar Hakkında Genelge'nin 'eksikliklerin giderilmesi için verilecek süre' başlıklı 15. maddesi “özel güvenlik uygulamalarının denetimi sonucu veya doğrudan tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için ilgili kuruluşa tanınacak süre ile ilgili olarak Yönetmeliğin 45 inci maddesinde belirtilen yedi günlük sürenin asgari bir [süre]” olduğunu ve ilgili kuruluşlara verilecek sürenin, söz konusu eksikliğin giderilmesi için yeterli olmasına özen gösterileceğini belirtmektedir.

2006 tarihli ve 47 Sayılı Özel Güvenlik Şirketleri, Eğitim Kurumları ve Birimlerinin Denetlenmesinde Gözetilecek Esaslar Konulu Genelge ise adından da anlaşılacağı üzere özel olarak denetimi düzenlemektedir. Bu genelgenin 'genel esaslar' başlıklı 1. maddesi, “...gerek özel güvenlik şirketleri ve eğitim kurumları, gerekse özel güvenlik birimleri ve özel güvenlik izni alınarak korunan kişi, kurum ve kuruluşlar yılda en az bir defa ve gerek duyuldukça her zaman denetlenecektir. Söz konusu yerleri merkezde Bakanlık, illerde Valilik adına denetleyecek olan personel için onay alınacaktır. Onay alınmaksızın

denetleme yapılmayacaktır. Onaylar bir defaya mahsus olabileceği gibi azami bir yıllık süreyi kapsayabilecektir” hükmüyle, denetimlerin ne zaman ve hangi sıklıkta yapılabileceğine açıklık getirmiştir. Aynı maddeye göre, “Denetlemede görev alacak personelin özel güvenlik ile ilgili birimlerde çalışması tercih edilecektir. Ancak, iş yoğunluğu ve personelin sayıca yetersiz olduğu durumlarda, diğer birimlerden de personel görevlendirilebilecektir.” Bu hüküm denetimden sorumlu olanların konunun uzmanları arasından seçilmesi ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Uygulamada denetimi Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı’na bağlı olarak görev yapan Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü yürütmektedir. Yine Genelge’nin 1. maddesine göre, “İl merkezlerinde olduğu üzere, ilçelerde yapılacak denetlemeler de Valilik oluru ile yapılacaktır. Bu denetlemelerde ilçede görevli personel de görevlendirilebilecektir... Denetleme heyeti en az üç personelden oluşacak ve denetleme mutlaka yüksekokul mezunu amir sınıfı bir rütbeli başkanlığında yapılacaktır... Denetlemelerde gerek duyulması halinde iş müfettişi, maliye müfettişi gibi diğer uzmanlar da Bakanlık veya Valilik oluru ile görevlendirilebilecektir... Denetlemeler sorumluluk bölgesi esasına göre polis ve jandarma tarafından ayrı ayrı yerine getirilecektir.”

Bütün bu düzenlemelere rağmen, mevcut uygulamalara bakıldığında özel güvenlik faaliyetlerinin denetiminin halen etkili bir biçimde yapılamadığı görülmektedir. 5188 sayılı Kanun’un getirdiği cezai yaptırımların uygulanmaya başlamasının, özel güvenlik sektörünün yoğun lobisi sonucunda yeni yasadaki düzenlemelere uyum sağlanması amacıyla 1 Ocak 2006’ya kadar ertelenmesi nedeniyle, denetimler ancak 2006’da başlayabilmiştir. An itibarıyla genel kolluk mensuplarının toplamını geçen ve sürekli artan özel güvenlik görevlisi sayısı göz önünde bulundurulduğunda, genel kolluk makamlarının mevcut olanak ve kadrolarıyla bu denetimleri yerine getirmekte yetersiz kalması şaşırtıcı değildir (Özler, 2007, 374). Emniyet Genel Müdürlüğü, gittikçe genişleyen özel güvenlik faaliyetlerin denetimlerinin hızlı ve etkili bir biçimde yapılabilmesi amacıyla, denetimden sorumlu Özel Güvenlik Şube

Müdürlüğü'nün, daha fazla personeli daha etkin bir biçimde istihdam edebilen bir daire başkanlığına dönüştürülmesi için hazırlıklara başlamıştır.⁵⁰

k. Özel Güvenlik Görevlileri ve Adli Yargılama

5188 sayılı Kanun'un 'ceza uygulaması' başlığını taşıyan 23. maddesine göre:

“Özel güvenlik görevlileri Türk Ceza Kanunu'nun uygulanmasında memur sayılır. Bunlara karşı görevleri sebebiyle suç işleyenler Devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırılır.”

5188 sayılı Kanun'da, özel güvenlik görevlilerinin Türk Ceza Kanunu uygulamasında memur sayılmaları öngörülmüş ancak, tabi olacakları yargılama usulüne ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Halbuki ceza kanunu uygulaması ile yargılama usulüne ilişkin kanunun uygulaması farklı şeylerdir (Derdiman, 2005, 37).

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin usuller, mevzuatta 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun⁵¹ ile düzenlenmiştir. Ancak 5188 sayılı Kanun'un yargılama usulüyle ilgili bir hüküm barındırmadığı dikkate alınır, özel güvenlik görevlilerinin suç işlemesi durumunda 4483 sayılı Kanun'a tabi olup olmayacakları konusu tartışmalıdır (Güzel, 2004, 257). Mevcut durumun bazı özel güvenlik görevlilerinin 4483 sayılı Kanun'a, bazılarının ise genel hükümlere göre yargılanması sonucunu doğurduğu söylenebilir (Derdiman, 2005, 37).

4483 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre:

“Bu kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanır. Görevleri ve sıfatları sebebiyle özel

⁵⁰ “Özel Güvenliğe Artık Daire Bakacak” Bugün. 16 Ekim 2006.

⁵¹ 4 Aralık 1999 tarihli ve 23896 sayılı Resmi Gazete.

soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlara ilişkin kanun hükümleri ile suçun niteliği yönünden kanunlarda gösterilen soruşturma ve kovuşturma usullerine ilişkin hükümler saklıdır.”

Bu madde T.C. Anayasası'nın 128. maddesinde yer alan “Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür” hükmünün, özel yargılama kapsamına girecek memur ve kamu görevlilerini belirleme amaçlı bir uygulaması niteliğindedir. Bu hükümlerde geçen, görevin genel idare esaslarına göre yürütülmesi ifadesiyle kastedilen, kamusal yönetim biçimidir. Asli ve sürekli görev ise kamusal yönetim biçimine göre yürütülen görevlerin, devlet tarafından bizzat üstlenilen ve o görev ile asli bağı bulunan görevlilerce sürekli olarak yürütülmesidir (Derdiman, 2005, 38).

Özel güvenlik mevzuatındaki düzenlemelerle birlikte ele alındığında, özel güvenlik görevlilerinin bu hükümlerde tanımlanan ‘asli ve sürekli görevleri’ yerine getirmekle görevli memur ya da diğer kamu görevlileri arasında değerlendirilemeyeceği sonucu doğmaktadır. Buna göre, özel güvenlik görevlilerinin kural olarak 4483 sayılı Kanun’a göre yargılanamayacaklarını söylemek mümkündür. Nitekim Yargıtay, özel kolluk kapsamına giren Devlet Su İşleri regülatör bekçisi, Beden Terbiyesi İl Müdürlüğü bekçisi gibi bazı bekçilerin genel hükümlere göre yargılanmalarına karar vermiştir (Derdiman, 2005, 38). Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun verdiği bir başka kararda ise memur sayılır hükmünün maddi hukuk açısından ceza uygulanması ile ilgili olduğu, maddi soruşturma usulü ile ilgili bir açıklama bulunmadığına göre 4483 sayılı Kanun’un uygulanamayacağı ifade edilmiştir (Güzel, 2004, 258). Bu kararlarla da kıyaslandığında, özel güvenlik görevlilerinin suç işlemleri halinde, 4483 sayılı Kanun’un uygulanmayacağı, işlenen suçların cezaları bakımından memurlar gibi ceza alacakları ve ceza yargılanması açısından da kural olarak genel hükümlere tabi olacakları anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte istisnai bir örnek olarak, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53. maddesi uyarınca, üniversitede kadrolu tüm görevlilerin ve dolayısıyla güvenlik görevlilerinin 4483 sayılı Kanun'a göre yargılanacakları hüküm altına alınmıştır (Derdiman, 2005, 38). Uygulamadaki bu farklılık yine mevzuattaki belirsizliğe işaret etmektedir. Ayrıca özel yargılama usullerine tabi olmaları genel olarak kabul edilmese de özel güvenlik görevlilerini Türk Ceza Kanunu uygulamasında memur saymanın ve onlara karşı görevleri sebebiyle suç işleyenleri Devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırmanın, bu görevlilerin devlet tarafından kamuya karşı koruma altına alındığının bir göstergesi olduğu açıktır (Haspolat, 2005).

Adli yargılamanın dışında, özel güvenlik görevlisinin işleyebileceği idari nitelikteki üç suç ve cezai yaptırımlar 5188 sayılı Kanun'un 'idari suçlar ve cezalar' başlıklı 20. maddesinin (c) bendinde düzenlenmiştir. Buna göre "...grev yasağına uymayan, ateşli silahını bu Kanuna aykırı veya görev alanı dışında kullanan veya özel güvenlik kimlik kartını başkasına kullandıran özel güvenlik görevlisine bir milyar lira idarî para cezası verilir ve bu kişilerin çalışma izni iptal edilir. Bu kişiler bir daha özel güvenlik görevlisi olamazlar."

Öte yandan 26 Eylül 2004 tarihinde kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak, 5188 sayılı Kanun'un 23. maddesinde geçen 'memur' yerine, 'kamu görevlisi' kavramı benimsenmiştir (Döner, 2005, 393). Buna göre 5188 sayılı Kanun'un 23. maddesindeki 'memur' ibaresini 'kamu görevlisi' olarak anlamak gerekmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesinin (c) bendinde kamu görevlisi, "kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi" olarak tanımlanmıştır.

Kanunun gerekçesinde "Yapılan yeni tanıma göre, kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak yegane ölçüt, gördüğü işin bir kamusal faaliyet olmasıdır. Bilindiği üzere, kamusal faaliyet, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir

siyasal kararlar, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddi karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır” denilmektedir.⁵²

Kamu görevlisini tanımlamada ‘kişilerin çalıştığı yer’ yerine ‘yapılan işin niteliğini’ ölçüt kabul eden bu düzenlemeleri, geç modern dönemde kamusal özel ayrımının giderek bulanıklaşmasına, yasa koyucuların kamu görevlisi sayılabilecek kişilerin ve kamusal faaliyetin kapsamını genişleterek yanıt vermesi olarak yorumlamak mümkündür (Döner, 2005, 395). Bir başka açıdan bakıldığında, kamu görevliliğinin ve kamusal faaliyetin kapsamının yasalarda bu tür esnek düzenlemelerle belirlenmesinin, aynı zamanda devlet erkinin kendini artan bir biçimde daha geniş bir alanda etkin kılması anlamına geldiği de söylenebilir.

4.2 Türkiye’de Uygulamada Özel Güvenlik

Türkiye’de özel güvenlik mevzuatı incelendiğinde, özel güvenlik faaliyetlerinin genel olarak neo-liberal yönetimselliğin dönüştürdüğü, esnek olduğu kadar etkili, yeni bir devlet formunun güdümünde düzenlendiği görülmektedir. Güvenliğin tedarikinin 21. yüzyılın başında artan bir biçimde özelleşmesi, daha önce sık sık yinelenildiği gibi devletin şiddet ve ayrılmaz bir biçimde güvenlik üzerindeki tekeline yitirmesinden ziyade, yeni yönetim taktiklerini devreye sokarak hayatın tüm alanlarını çok daha etkin ve mutlak bir biçimde kontrol altına alması anlamına gelmektedir. Hayatın tüm alanlarının kontrolünün sağlanmasında, yapay bir girişim gücü yüceltilerek, varlıklı bireylerin güvenliklerini öncelikli olarak kendilerinin sağlamaları amacıyla, piyasalaşan özel güvenlik hizmetlerini satın almalarının yasal düzenlemeler yoluyla da teşvik edilmesi, vazgeçilmez bir yönetim taktiği olarak öne çıkmaktadır. Neo-liberal

⁵² “Türk Ceza Kanunu Madde Gerekçeleri”
<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc>

yönetimselliğin yönetim teknolojilerinin bir bileşimi olarak özel güvenlik faaliyetleri ve bir yönetim taktiği olarak bu faaliyetleri düzenleyen özel güvenlik hukuku, geç modern dönemde yönetimin kusursuzlaşması ya da tahakkümün mutlaklaşması sürecinde araçsallaşmaktadır.

Yasal düzenlemelerde kamu güvenliğini tamamlayıcı bir rol biçilen özel güvenlik faaliyetlerini yerine getiren özel güvenlik görevlilerinin, kolluk kuvvetlerine ilaveten yeni bir üniformalı güvenlik gücü olarak hayatın tüm alanlarında boy göstermeleri, devletin gündelik hayatı gözetleme ve denetleme kapasitesinin, yaygın olarak düşünüldüğünün aksine genişlediğini göstermektedir (Bora, 2004, 22). Neredeyse kolluk kuvvetlerine denk, geniş yetkilerle donatılan özel güvenlik görevlileri, görev alanlarında fiili olarak bir kolluk kuvveti gibi hareket edebilmektedirler. Buna ek olarak özel güvenlik görevlileri, görev alanlarının dışında da gerektiğinde, genel kolluğa yardımcı ve kamu güvenliğini tamamlayıcı faaliyetleri yerine getiren güvenlik aktörleri olarak, mülki idare amirlerinin vermeye yetkili oldukları emirler doğrultusunda genel güvenliğin sağlanmasında görevlendirilebilmektedirler. Bugün birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, özel mülkiyetlerin yanı sıra Yargıtay ve Danıştay’ın aralarında bulunduğu birçok resmi devlet kurumunun güvenliği özel güvenlik şirketleri tarafından sağlanmakta, ülke çapında devletten zabıta memuru tedarik etmekte sıkıntı yaşayan belediyeler, güvenliği sağlamada artan bir biçimde özel güvenlik şirketlerinden yararlanmaktadırlar.⁵³ Türkiye genelindeki tüm askerlik daire ve şubelerinin koruma hizmetlerinin de Milli Savunma Bakanlığı tarafından kademeli olarak özel güvenlik şirketlerine bırakılması gündemdedir.⁵⁴ Bütün bu uygulamalar özel güvenliğin faaliyet alanının, belirsiz bir özel alanla sınırlı kalmayarak, kamusalılığı tartışılmaz olan devletin resmi kurumlarını da kapsayacak bir biçimde hızla genişlediğine işaret etmektedir.

⁵³ “Danıştay İçin Özel Güvenlik”, Radikal, 15 Ağustos 2006. “Zabıta Sıkıntısı Çeken Belediyeler Özel Güvenlik Şirketlerine Yönelde”, Zaman, 26 Haziran 2005.

⁵⁴ “Askere Özel Güvenlik”, Private Security, Nisan 2006.

Diğer yandan özel güvenlik görevlilerinin yetkilerinin kaynağı niteliğindeki kolluk yetkilerinin, en son 5681 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile genişletilmesinin, gündelik hayatta tahakkümün kişi hak ve özgürlüklerini ölçsüz olarak kısıtlayacak ve yetki aşımı ve keyfiliği yaygınlaştıracak bir biçimde artmasına zemin hazırladığı açıktır. Mevzuatın öngördüğü denetimlerin etkin bir biçimde yapılamadığı ve eğitimi yetersiz birçok kişinin özel güvenlik görevlisi olarak görev yapabildiği bir ortamda, özel güvenlik görevlileri sık sık yetkilerini aşarak bireysel hak ve özgürlükleri ihlal edebilmektedirler. Şişli Cevahir Alışveriş Merkezi'nde hırsızlık yaptığı iddiasıyla yakalanan bir kız çocuğunun bir odaya kapatılıp sopayla dövülerek sorguya çekilmesi,⁵⁵ kaçak inşaat olduğu gerekçesiyle yıkım kararı alınan Beykoz Acarkent'te denetim yapmak isteyen Orman Bakanlığı yetkililerinin silahla tehdit edilmesi,⁵⁶ Gebze'de arabalı vapurda flama açmak isteyen taraftarların bıçakla yaralanması,⁵⁷ Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde bir yurt binasına zorla girmeye çalışan silahsız gençlere ruhsatsız beylik tabancasıyla ateş edilerek birinin öldürülüp, ikisinin de yaralanması⁵⁸ gibi özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini aştığı ya da ölçsüz şiddet kullandığı olaylara, özel güvenlik sektörü hızla büyüyüp görevlilerin sayısı arttıkça, giderek daha sık rastlanmaktadır. 5188 sayılı Kanun'un çıkmasıyla birlikte artan bir biçimde polisin kontrolünden çıkarak güvenliği özel güvenlik görevlilerince sağlanmaya başlanan üniversitelerde, öğrencilerin afiş asmak, toplantı yapmak gibi en temel sosyal faaliyet olanakları engellenebilmektedir.⁵⁹ Annesi ile tedavi için bir hastaneye giden engelli bir gencin annesinin içeri girmesine engel olan, bu duruma itiraz edince de genci acımasızca döven özel güvenlik görevlilerinden şikayetçi olan gencin annesine yönelik görevlilerden birinin sarf ettiği “Boşuna uğraşma teyze, bize birşey olmaz, bu şirket bu gibi durumlarda bizi kurtarır. Bizim başımızdakiler emekli emniyetçi, bu işi yapmanın raconu bu, yoksa bize iş yaptıramazlar, uğraştığınla kalırsın” sözleri, özel güvenlik görevlilerine yasalarla tanınan yetkilerin ne kadar keyfi bir

⁵⁵ “Cevahir'de Zorbalık”, Radikal, 19 Aralık 2006.

⁵⁶ “Acarkent'e Tapu İptal Davası”, Milliyet, 29 Kasım 2006.

⁵⁷ “Vapurda Özel Güvenlik Terörü”, Hürriyet, 24 Kasım 2006.

⁵⁸ “Yurt Güvenlik Görevlisi, Zorla Girmeye Çalışan 3 Kişiyi Vurdu”, Milliyet, 22 Kasım 2006.

⁵⁹ “Özel Güvenlikçiler Öğrencilerle Bildiri Tartışıyor”, Sol, 20 Aralık 2006.

biçimde uygulanabildiğini gözler önüne sermektedir (Haspolat, 2005). Yine özel güvenlik şirketi yöneticisi Metin Hacımustafaoğlu'nun bir röportajda kendisine 5188 sayılı Kanun çıkmadan önce şüpheli kişilere fiziki müdahalede bulunup bulunmadıklarının sorulması üzerine verdiği “Mümkün mü allah aşkına! Çok hırsız dövdük. Ayrıca bayanlara, çocuklara tacizde bulunanları, çocuklara hap-uyuşturucu satanları, güvenliğini yaptığımız sitelerde fuhuş veya ahlaki çökertici faaliyette bulunanları...” şeklindeki yanıt, 5188 sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesine göre özel güvenlik görevlilerine emir ve komuta etmekle yetkili olan özel güvenlik şirket ya da birimlerinin yöneticilerinin bireysel hak ve özgürlük anlayışları ile ilgili derin endişeler uyandırmaktadır.⁶⁰

Uygulamadaki bu sorunların önüne geçilebilmesinde, özel güvenlik görevlilerinin yetkilerinin anayasal hak ve özgürlükleri gözetecek şekilde, kanun yoluyla, açık, net ve ayrıntılı bir biçimde yeniden düzenlenmesi ve emir ve komuta belirsizliğinin yine kanun yoluyla açıklığa kavuşturulması, kişi hak ve özgürlüklerinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan bir tahakküm aracına dönüşmeye müsait, esnek yapıları, baskıcı özel güvenlik uygulamalarına karşı bireysel hak ve özgürlükleri korumanın bir yolu olarak yasal düzenlemelere temkinle yaklaşmayı gerektirmektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de özel güvenlik şirket ve eğitim kurumu yöneticilerinin yaygın olarak devletin resmi kolluk kuvvetlerinden emekli kişilerden oluşması ve bu kişilerin özel güvenlik sektöründe faaliyet gösterebilmelerinin yasal düzenlemelerle kolaylaştırılması, devletin, bünyesinde yetişen kişileri emir ve komuta zincirine katarak özel güvenlik sektörünü daha da etkin bir biçimde kontrol etmeye çalıştığını göstermektedir. Özel güvenlik faaliyetlerinin yasal zemine oturtulmasıyla birlikte devletin resmi kurumlarından emekli olmuş birçok kişi, şirket sahibi ya da yöneticisi olarak sektördeki yerlerini alırken, bazıları da karlı bir iş beklentisiyle emekliliklerini talep ederek özel sektöre geçmişlerdir. Devlet kadrolarından emekli bu

⁶⁰ “Neden Özel Güvenlik”, Private Security, Şubat 2007, s.32.

özel güvenlik şirketi sahipleri ve yöneticileri arasında, kamuoyunun yakından tanıdığı, Susurluk skandalının kilit ismi emekli Tuğgeneral Veli Küçük, ülkücü mafya lideri Alaattin Çakıcı'ya kırmızı pasaport verdiği iddialarıyla gündeme gelen MİT Dış Operasyonlardan Sorumlu eski Daire Başkan Yardımcısı Yavuz Ataç, İstanbul eski Valisi Erol Çakır, MİT İstanbul eski Bölge Başkanı, emekli Yarbay Nuri Gündeş, MİT Eski Müsteşarı Sönmez Köksal gibi isimler de yer almaktadır. Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı bulunan OYAK (Ordu Yardımlaşma Kurumu) Holding çatısı altında kurulan OYAK Savunma ve Güvenlik Sistemleri Anonim Şirketi (OYAK Güvenlik) de, Türkiye'de faaliyet gösteren en büyük 10 güvenlik şirketi arasında gösterilmektedir.⁶¹ OYAK Holding'e bağlı şirketlerin yanı sıra, birçok resmi devlet kurumu ve kitlesel özel mülkiyetin de güvenliğini sağlayan OYAK Güvenlik'te çalışan güvenlik görevlilerinin ağırlıklı olarak askerliğini komando olarak yapmış kişilerden oluşması ve bu görevlilerin görev esnasında yöneticilere asker selamı verebilmeleri, özel güvenlik sektöründeki devlet nüfuzunun çeşitli tezahürlerini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.⁶²

Daha önce genel kolluk ya da devlet örgütlenmesinin diğer üst mevkilerinde görev yapmış kişilerin, özel güvenlik sektöründe yönlendirici ve düzenleyici görevler üstlenmesi, Türkiye'de tarih boyunca egemen olan geleneksel mütehakkim devlet anlayışının özel güvenlik sektörüne de yansıdığına işaret etmektedir. Bu bağlamda an itibarıyla kendisi de bir özel güvenlik şirketinin yöneticisi olan İstanbul Narkotik Şube eski Müdürü Nihat Kubuş'un, özel güvenlik sektörünün yakın tarihteki gelişimi ile ilgili dile getirdiği "1999 yılında, vali Erol Çakır iken Mavi Çarşı yangını türünde olaylar gelişti. Valilik de, 'ne yapsak da her yerde olabilsek' şeklinde bir arayışa girdi" şeklindeki sözleri, adeta Türkiye'deki özel güvenlik yapılanmasının ardındaki yönetsel mantığı özetlemektedir.⁶³ Gerçekten de Türkiye'de özel güvenlik faaliyetleri, neo-liberal yönetselliğin devlet formunun, hayatın tüm alanlarında ya da 'her yerde' egemen olabileceği stratejilerinin vazgeçilmez bir unsuru olarak öne çıkmaktadır.

⁶¹ "Özel Güvenlikçi Sayısı Polisi Geçti", Hürriyet, 21 Mayıs 2006.

⁶² "Ben Ulusalçılık Değil Masum Bir İş Yaptım" Hürriyet, 21 Ekim 2006.

⁶³ "Türkiye'nin Özel Güvenliği", Tarih Vakfı İstanbul Dergisi, Mayıs 2007.

Türkiye’de özel güvenlik mevzuatı da devletle özel güvenlik sektörü arasındaki hassas ilişkiyi gözetecek şekilde düzenlenmiştir. 5188 sayılı Kanun ve mevzuattaki diğer bazı düzenlemelerin sektörde sivilleşmenin önünü açtığı iddia edilebilse de (Kandemir, 2005), özel güvenlik şirketlerinin ağırlıklı olarak devletle uzunca bir dönem asli ya da organik bağı bulunmuş kişiler tarafından yönetilmesi pratiğinin daha uzun süre devam etmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Son birkaç yıl içinde bazı üniversitelerde özel güvenlik şirketleri ve eğitim kurumlarına sivil yöneticiler yetiştirmek amacıyla meslek yüksek okulları açılmışsa da, devletin, sektör yöneticilerinin çoğunluğunun emekli devlet görevlilerinden oluşması pratiğini koruma eğilimi ve devlet kadrolarından emekli bu kişilerin özel güvenliğin karlı yatırım alanını sivil yöneticilerle paylaşmakta genel olarak isteksiz davranmaları, sektörde dikkate değer bir sivilleşmenin gerçekleşmesinin en azından yakın gelecekte mümkün olamayacağını sinyallerini vermektedir. Kocaeli Üniversitesi, Hereke Ömer İsmet Uzunyol Meslek Yüksek Okulu, Özel Güvenlik ve Koruma Bölümü mezunlarından Süleyman Dağ, “...güvenlik sektörü için şimdiden para ve güç pastasından nasıl daha fazla pay kapabilirim kavgası yapılmaktadır. Emniyet ve asker kökenli yönetici konumundaki insanların izledikleri politika ve sergiledikleri tutumlar sebebiyle bizim mesleki eğitime sahip ve akademik eğitim almış insanlar olarak bu sektörde barınma şansımızın yok denecek kadar az olduğunu belirtmek isterim. Bahsettiğim yönetici ve idareciler (emniyet ve asker kökenli şahıslar) biz akademik eğitim almış insanları kısa vadede değersiz ve küçük görürken uzun vadede rakip olarak görmekte-dirler” diyerek, sektördeki ‘alaylıların’, kendi avantajlarını yitirmemek adına ‘mekteplileri’ sektör dışında tutmaya çalıştıklarına dikkat çekmektedir (2006, 70). Bu çalışma kapsamında yapılan bir röportajda ise, sivil bir özel güvenlik şirketi yöneticisi “Özel güvenlik müşteri odaklı çalışan bir iş. Müşteriyi memnun etmek için çalışılan bir iş. Ama kolluk kuvvetlerinde bu yoktu. Hala daha yok. Polis “Dur lan!” dediğinde durmak zorunda. Ama özel güvenlik “Dur lan!” diyemez kimseye. Kolluk kuvvetlerinden ayrılan insanlar da bu mentaliteyle bu sektöre girdikleri için her zaman bizim altımızdadırlar. Biz

müşteri odaklı çalışıyoruz. İnsanların mutluluğu ve müşterinin mutluluğu için çalışıyoruz. Onlar tabiri caizse paranın mutluluğu için çalışıyorlar. Biraz da ego için çalışıyorlar. Bu bukadar açık” sözleriyle, sektör içindeki sivil ve devlet kökenli yöneticiler arasındaki yaklaşım farklılıklarına işaret etmektedir.⁶⁴ Çeşitli özel güvenlik şirketi yöneticilerinin 1994’te kurduğu Güvenlik Servisleri Organizasyon Birliği Derneği (GÜSOD) başkanı Altan Tutkun da “Türkiye gibi bir ülkede güvenliğin devlet dışında paylaşılması çok zor. Şu anda geldiğimiz nokta bile çok güzel” diyerek, özel güvenlik sektöründeki yoğun devlet nüfuzunun, Türkiye’nin değiştirilmesi zor bir gerçeği olduğunu vurgulamaktadır.⁶⁵

Öte yandan özel güvenlik sektöründeki devlet nüfuzu ve sivilleşme eğilimi tartışılırken, geç modern dönemde sivil ve resmi faaliyet arasındaki ayrımın da kamusal ve özel ayrımı gibi giderek bulanıklaştığı göz önünde bulundurulmalıdır. Özel güvenlik faaliyetlerini, geleneksel Batı siyasal düşüncesine özgü kategorileri aşan bir yönetim stratejisi olarak düşünmek, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de özel güvenliğin karmaşık ve çok yönlü yapısını kavrayabilmek adına faydalı olacaktır.

Özel güvenlik sektöründe devlet kadrolarından emekli yöneticilerin çoğunlukta olmasından genellikle rahatsız olan sivil yöneticilerin büyük bir kısmı, genel kollukla olan ilişkileri ile ilgili olarak daha ılımlı, işbirliği ve dayanışmayı öne çıkaran bir yaklaşımı benimsemektedirler. Bu çalışma kapsamında yapılan bir röportajda, yukarıda da görüşleri aktarılan sivil özel güvenlik şirketi yöneticisi, polisle ilişkileri konusunda şunları söylemektedir:

“Polisle işbirliğimiz gayet güzel, çünkü biz onlara muhtacız. 155’i aradığımda ‘Abi benim sitemde hırsızlık var’ dediğimde bana koşmak, beni yalnız bırakmamak durumundalar. Aynı şekilde onlar da bize muhtaç. Resimlerini verdikleri hırsızların, uyuşturucu kaçakçılarının yakalanmasında onlara biz yardım ediyoruz. Birbirimize muhtacız, iç içe

⁶⁴ Bkz: Ek

⁶⁵ “Özel Güvenlik Sektöründe İstihdam Sıkıntısı.” *Hürriyet*. 11 Temmuz 2006.

olmak zorundayız. Birbirimizden koptuğumuz zaman zaten toplumun huzuru da bozulur. Şu ana kadar zannetmiyorum ki hiçbir güvenlik şirketi polis, asker – özellikle de jandarma – ile bir sıkıntı yaşamış olsun. Öncelik tanıdıkları zamanlar da oluyor. Mesela ben trafikte sıkıştığım zaman, çok acil bir olay oluyor, emniyet şeridinden dalıyorum. Diyelim hırsızlık olmuş ya da bir elemanım yaralanmış. Emniyet şeridinden geçiyorum, kimliğimi gösteriyorum... ‘Abi yaralama olayı olmuş ya da hırsızlık olayı olmuş, acil gitmem lazım’ diye, birşey demiyorlar. Biz de onlara öncelik tanıyoruz, müşterimizin talebine göre. Mesela güvenliğini üstlendiğimiz büyük fabrikalar var. Öğle yemeği saatinde polisi davet ederler ‘Gelin buradan yemek yiyin’ diye. Çünkü fabrika, tonlarca yemek çıkıyor, biz de onlara öncelik tanımış oluyoruz. Dışarıdan kimseyi içeri almazken polisi içeri alıyoruz ‘Gelin yemek yiyin arkadaş, aç dolaşmayın’ diye. Olması gereken de bu. Tamamıyla bir dayanışma içinde olmak zorundayız.”⁶⁶

Daha önceki bölümde incelendiği üzere Türkiye’de hukuki mevzuat, özel güvenlik faaliyetlerinin genel kolluk kuvvetleriyle işbirliği içinde ve genel kolluğun denetiminde yerine getirilmesini çeşitli düzenlemelerle şart koşturmaktadır. Genel kolluğun özel güvenlik faaliyetlerini denetleme yetkisine sahip olduğu göz önünde bulundurulursa, uygulamada özel güvenlik görevli ve yöneticilerinden, genel kollukla olan işbirliklerinde mevzuatta belirlenen sınırların dışına çıkmamalarını beklemek gerekmektedir. Ancak yukarıdaki alıntıda bahsedildiği biçimde, bu işbirliğinin mevzuatta düzenlenen parametrelerini aşan bir dayanışma anlayışının, karşılıklı kollama, kayırma ya da iltimasa dayalı bir çıkar ilişkisine dönüşme potansiyelinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Özel güvenlik şirketleri ve kolluk güçleri arasındaki yasadışı çıkar ilişkilerinin son derece yaygın olduğu ve polis teşkilatının en önemli gelir kaynağını özel güvenlik şirketleri ve dedektiflere suç ve suçlularla ilgili yasadışı bilgi satışının oluşturduğu Polonya’daki suiistimallerin (Los, 2005), Türkiye gibi devlet yapılanması içinde yasadışı oluşumların sıklıkla görüldüğü bir ülkede de yaygınlaşmaması için, kolluk ve sektör mensuplarının sınırları yasal düzenlemelerle belirlenmiş olan görev ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bu tür bir bilincin oluşmasında ise, daha önce de dile getirildiği gibi özel güvenlik görevlilerinin mevcut yetkilerinin kanun yoluyla, ayrıntılı bir biçimde yeniden düzenlenmesi ve mevzuattaki

⁶⁶ Bkz: Ek

emir ve komuta belirsizliğinin yine kanun yoluyla açıklığa kavuşturulması, ideal bir çözüm olmasa da, ön koşul niteliğindedir.

5188 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte özel güvenlik şirket ve eğitim kurumlarının sayılarının hızla artması, uygulamada birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bazı özel güvenlik şirketlerinin, çalışanlarının eğitim düzeyi ve hizmet kalitesini yüksek tutmaktan ziyade, pazardan pay alabilmek için ihale ücretlerini aşağı çekmekteki ısrarları, özel güvenlik hizmeti talebinde bulunan kişi, şirket, kurum ve kuruluşların da tercihlerini genellikle sektörün önemli bir kısmını oluşturan bu tür şirketlerden yana yapmaları, özel güvenlik hizmetlerinin belirli bir kalitede ve kişi hak ve özgürlüklerini gözeten, ilkeli bir biçimde verilmesini zorlaştırmaktadır (Schreier, 2005). GÜSOD Genel Sekreteri Ayhan Sabri Göklergil bu konuyla ilgili olarak, "Bir güvenlik projesinin fiyatlandırılmasında hizmet alan tarafla, onların insan kaynakları yönetimiyle oturulup konuşuluyor. Karşı taraf kişilerin aldığı her bir kalemi çok iyi biliyor; yol parası, ulaşım parası, yemek parası, kıyafet parası vs. Yani alınan kişinin ne kadar hizmet vereceği biraz da aldığı rakamla ve o rakama çalışabilecek nitelikli insan unsuru ile bağlantılı. Belirli nitelikleri ararken belirli bir para seviyesini de ortaya koymanız gerekiyor" diyerek, özel güvenlik hizmeti talebinde bulunanları, seçimlerini yaparken alacakları hizmetin niteliğini de göz önünde bulundurmaya davet etmektedir.⁶⁷

Özel güvenlik şirketi yöneticisi Cevat Turan ise, bir bakıma çuvaldızı özel güvenlik sektörüne batırarak, "Sektörün en büyük handikapı sektör temsilcilerinin bilinçsizliği nedeniyle bindikleri dalı kesmeleridir. İhalelerde verilen teklifleri değerlendirdiğimizde çok komik ve matematiksel ciddiyetten uzak rakamlar görüyoruz. Bu da kar marjlarının düşmesine, haksız rekabetin derinleşmesine, şirketlerin marka değerleri ve kurumsallaşma ile ilgili yatırımları yapmamalarına, bunun sonucunda merdiven altı şirketleri gibi davranmalarına neden olmaktadır" diye konuşmakta, mevcut mevzuat gerektiği gibi uygulandığı takdirde bu şirketlerin sektörden silineceğini ve bu sayede

⁶⁷ "Özel Güvenlik Ordusunun İmajı Nasıl Kurtulur?" *Hürriyet*. 15 Ocak 2007.

“fiyatla değil hizmetle rekabet” edilebileceğini umduğunu dile getirmektedir.⁶⁸ Yine bir özel güvenlik şirketinin genel müdürü Ali Aslan, düşük fiyatlarla ihale alan şirketlerin birçoğunun, çalıştırdıkları görevlilerin ne maaşlarını ödeyebildiklerini, ne de özlük haklarını kullanmalarını sağlayabildiklerini, geride yüksek miktarda vergi ve SSK borcu bırakarak ortadan kaybolduklarını söylemektedir.⁶⁹ GÜSOD başkanı Altan Tutkun da, maliyetinin ya da asgari ücretin bile altında rakamlara ihalelerin alınabildiği bir ortamda, bu şirketlerin birçoğunun kapanmak zorunda kalacağını ya da yasadışı faaliyetlerde bulunacağını savunmaktadır.⁷⁰

Nitelikli hizmetin verilebilmesinde, özel güvenlik görevlilerine verilen eğitimin niteliği de büyük önem taşımaktadır. Özel güvenlik şirket sahipleri ve yöneticilerinin birçoğu, mevcut çalışanlarını ellerinden kaçırmamak ve yerlerine eğitilmiş eleman istihdam ederek daha fazla ekonomik yük altına girmemekte ısrarlı görünmektedir. Önceki bölümde de incelendiği üzere, 5188 sayılı Kanun’un getirdiği özel güvenlik görevlilerinin lise mezunu olmaları şartı, 5335 sayılı Kanun ile silahlı olarak görev yapacak olanlar için 8 yıllık ilköğretim mezunlarını da kapsayacak biçimde değiştirilmiştir. 2495 sayılı yasaya tabi olarak görev yapan ve müktesep hakları 26 Haziran 2009 tarihine kadar korunan ilk ve ortaokul mezunlarında, bu tarihten itibaren her 5 yılda bir yapılacak yenileme eğitimini başarıyla tamamladıkları ve sınavlarda başarılı oldukları takdirde çalışma izinlerinin yenilenmesi için ayrıca lise mezunu olmaları şartı aranmamaktadır. Mevzuattaki bu değişiklikler, yasa koyucuların özel güvenlik sektörünün ticari kaygılarını dikkate alarak yasal düzenlemeleri esnekleştirdiklerini, devletin sektörü kontrol etme eğilimi ve sektörün ekonomik çıkarları arasında bir denge sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Ancak özel güvenlik görevlilerinin, geniş yetkileriyle bireysel hak ve özgürlüklere önemli ölçüde müdahale etme olanağına sahip oldukları göz önünde bulundurulursa, eğitimlerinin daha kapsamlı bir biçimde ve titizlikle düzenlenmesini beklemek yerinde olacaktır. “Savaş, generallere bırakılmayacak kadar

⁶⁸ *Private Security*, Haziran 2006, s.22.

⁶⁹ “Holigan Gibi Özel Güvenlikçi.” *Milliyet*. 25 Kasım 2006.

⁷⁰ “Özel Güvenlik Krizde.” *Aksiyon*. 9 Ocak 2006.

ciddi bir iştir” sözünü biraz değiştirmek gerekirse özel güvenlik, eğitimi yetersiz kişilere bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir.

Gerek bu çalışma kapsamında yapılan, gerekse basına yansıyan röportajların birçoğunda özel güvenlik şirketi yöneticileri, özellikle silahlı olarak hizmet verecek görevliler için mevzuatta öngörülen eğitim saatlerinin yetersiz olduğu ve kurumlarda eğitime genellikle yeterince özen gösterilmediği için, silahlı güvenlik görevlisi istihdam etmek isteyen müşterilerini, ellerinden geldiğince bu taleplerinden vazgeçirmeye çalıştıklarını dile getirmektedirler. Bir özel güvenlik şirketinin yönetim kurulu başkanı Gürbüz Kaya, “90 saatlik bir eğitimle polis kimliğinde, polise yardımcı bir kuvvet oluşturmaya çalışıyorsunuz, bu bir meslek olacak, diyorsunuz, o çocuktan da hırsızı engelle, müşteriyi memnun et diye bir ton şey bekliyorsunuz. Veya eline silah almamış bir genci, sadece 120 saatlik bir eğitimden sonra 20 mermiyle silahşor yapmaya çalışıyorsunuz” diyerek, yasada öngörülen eğitim saatlerinin yetersizliğinin yol açtığı olumsuzluklardan yakınmaktadır.⁷¹ Özel güvenlik şirketi yöneticisi İskender Targaç ise, “Özel güvenlik sektörünün gelişimi toplumun bir ölçüde sosyokültürel düzeyiyle orantılı olacaktır. Kullandığınız hammadde insan. Çoğunluğu da asgari ücretle çalışacak. Eğitimle bu seviyeyi yukarıya çekmeye çalıştığınız zaman maliyet artıyor. Her firma bu yatırımı yapmıyor. Açılan eğitim firmalarının yarısından fazlası kapanmıştır ve daha da kapanacaktır... Bu kapanan firmaların yöneticileri ve kurucularının yeterli vizyon sahibi olmadıklarını düşünüyorum. Kendilerini 5188 sayılı yasanın öngördüğü temel eğitime odaklamışlar. Artı değer üretmedikleri için fiyatta rekabet yaparak kendi sonlarını hazırlıyorlar” sözleriyle, özel güvenlik görevlilerinin eğitiminin önemine ve birçok eğitim kurumunun eğitime yeterince özen göstermediğine dikkat çekmektedir.⁷²

Birçok özel güvenlik şirketi ve eğitim kurumu, özel güvenlik görevlilerinin eğitimine gereken özeni göstermediği ve düşük fiyatla çalışan şirketler çalışanlarına da

⁷¹ “Özel Güvenlik Ordusunun İmajı Nasıl Kurtulur?” *Hürriyet*. 15 Ocak 2007.

⁷² “Özel Güvenlik Krizde.” *Aksiyon*. 9 Ocak 2006.

standartlardan az bir bütçe ayırdıkları için görevlilerin maaşlarının genellikle oldukça düşük olduğu bir ortamda, birçok özel güvenlik görevlisi tercihini cüzi de olsa daha yüksek ücret ödeyen bir şirketten yana yaparak, çalıştığı şirketten kolaylıkla ayrılabilir. Bu durumun yol açtığı sirkülasyon, sektörde personel kalıcılığı ve çekirdek kadro oluşumunu zorlaştırarak belirli bir kalitede hizmet verilebilmesine engel olmakta ve suiistimale açık bir ortam hazırlayarak güvenlik zafiyetine neden olmaktadır.

⁷³ Bir özel güvenlik şirketinin halkla ilişkiler yöneticisi Burcu Asena, özel güvenlik görevlilerine iyi maaş verilmesi gerektiğine dikkat çekerek, “Koruduğunuz yerde elemanların sürekli değişmesi kötü sonuçlar doğurabilir. Çünkü giden eleman bütün gizli bilgileri, o binanın girdisini çıktısını bilerek gidiyor. Elemanınızı maddi yönden memnun etmeniz lazım” demektedir.⁷⁴ Sektörde sirkülasyonun olanak tanıdığı suiistimallere ilginç bir örnek vermek gerekirse, Polonya’da bir hırsızlık çetesinin üyeleri, birkaç ay içerisinde farklı birçok özel güvenlik şirketinde çalışarak, bu şirketlerin çalıştığı müşterilerle ilgili gizli bilgilere ulaşabilmişlerdir (Los, 2005). Bu tür suiistimallerin Türkiye’de de yaygınlaşmasını önlemede, özel güvenlik görevlilerine ödenen maaşların sektör genelinde artırılması şüphesiz etkili olacaktır. Özel güvenlik eğitimi veren bir şirketin genel müdürü Muhsin Saatçi, “Bu ücret sistemiyle hizmet kalitesi düşer. İlegal yöntemler devreye girer. İçişleri Bakanlığı sektörde bir asgari ücret belirlemeli. Aksi takdirde krizler çıkacak” diyerek, devletin özel güvenlik görevlilerine ödenen maaşlara bir standart getirmesini önermektedir.⁷⁵

Birçok kişi, özel güvenlik şirket ve birimleri gibi eğitim kurumlarının da kontrgerilla faaliyetleri yürütmek, milis gücü oluşturmak, mafyalaşma ve diğer yasadışı faaliyetlerde bulunmak amacıyla istismar edilebileceği tehlikesine dikkat çekmektedir. Bir uzman emniyetçi, “Devletin en iyi polisleri bu okullarda silah kullanma, olay yeri inceleme, delil toplama-koruma, uyuşturucu, bomba ve terör konusunda lise mezunu genç insanlara eğitim verip onları sokağa bırakıyor. Sertifikayı alana da 5 yıl süreyle

⁷³ “900 Şirketin 300 Bin Kişilik ‘Özel Güvenlik Ordusu’ Var.” *Hürriyet*. 6 Mayıs 2007.

⁷⁴ “Özel Güvenlik Şirketleri Sertifikalı Eleman Arıyor.” *Yeni Şafak*. 14 Haziran 2005.

⁷⁵ “Özel Güvenlik Krizde.” *Aksiyon*. 9 Ocak 2006.

dokunulmuyor. Korucular gibi ileride başına sorun açacak bir kitle oluşturuluyor” diye konuşurken, bir özel güvenlik şirketinin güvenlik danışmanı emekli emniyet müdürü Adnan Özkan benzer bir biçimde, “Biz kendi elimizle bir canavar yaratıyor olabiliriz diye endişe ettik. Okulda eğitim almak isteyenlerin tahkikatı ciddi yapılmalı, belki de iş bulduktan sonra eğitim almalı. Şirketler sıkı denetlenmeli ve eğer şahıs sertifika aldığı halde herhangi bir yerde çalışmıyorsa lisansı elinden alınmalı” sözleriyle, özel güvenlik şirketlerinin yanı sıra, eğitim kurumlarının da sürekli olarak ve ciddi bir biçimde denetlenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Nitekim Nisan 2007’de Yüksek Öğretim Kurumu başkanı Erdoğan Teziç’e saldırı girişiminde bulunacağı gerekçesiyle tutuklanan kişinin 5 yıldan beri özel güvenlik görevlisi olarak çalışması, öte yandan kamuoyunda ‘Sauna Çetesi’ olarak bilinen ve Şubat 2006’dan beri yürütülen operasyonlarda aralarında üst düzey devlet görevlilerinin de bulunduğu çok sayıda kişinin ‘çıkar amaçlı suç örgütü kurma ve örgüt adına faaliyette bulunma’ iddiasıyla gözaltına alındığı ve yargılanmalarına devam edildiği yasadışı ilişkiler ağında bir özel güvenlik şirketi sahibinin de adının geçmesi gibi örnekler, özel güvenlik faaliyetlerinin suiistimalinin yalnızca bir tehlike olmaktan çıktığını ve adı bu tür yasadışı faaliyetlerle birlikte anılmaya başlanan sektörün sıkı bir biçimde denetlenmesinin gerektiğini ortaya koymaktadır.⁷⁶

Özel güvenlik faaliyetlerinin yasadışı amaçlar için istismarının önlenbilmesinde denetim kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. Ancak önceki bölümde incelendiği gibi, mevzuatta ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş olmakla birlikte, mevcut uygulamalara bakıldığında Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin denetiminin halen etkili bir biçimde yapılamadığı görülmektedir. 5188 sayılı Kanun’un getirdiği cezai yaptırımların uygulanmaya başlamasının, sektörün yoğun lobisi sonucunda yeni yasadaki düzenlemelere uyum sağlanması amacıyla ertelenmesi nedeniyle, denetimler ancak 2006’da başlayabilmiştir. Genel kolluk makamları mevcut olanak ve

⁷⁶ “Suikastçı Özel Güvenlikçi Çıktı.” *Hürriyet*. 26 Nisan 2007. “Sauna Çetesi’ne Asker El Koydu.” *Sabah*. 22 Şubat 2006.

kadrolarıyla bu denetimleri yerine getirmekte yetersiz kaldığından Emniyet Genel Müdürlüğü, denetimden sorumlu Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün daha fazla personeli daha etkin bir biçimde istihdam edebilen bir daire başkanlığına dönüştürülmesi için harekete geçmiştir.⁷⁷ Sektörde denetim hususuyla ilgili genel yaklaşımı dile getiren GÜSOD Başkanı Altan Tutkun ise, “Şu anda emniyetin kadroları sektörü denetlemekte yetersiz. Biz, barolar, mühendisler odası gibi bağımsız bir kurul oluşturalım ve şirketleri bunlar denetlesin istiyoruz. Bu yükü emniyetin üzerinden almış, aynı zamanda da sektörün otokontrolünü sağlamış oluruz” diyerek, sektörün devletin resmi güvenlik aygıtlarının dışında kalan yapılanmalar tarafından denetlenmesini önermektedir.⁷⁸ Ancak dünya genelinde özel güvenlik faaliyetlerinin artan bir biçimde denetim ve diğer yasal düzenlemelere tabi tutulmasına yönelik bir eğilimin olduğu göz önünde bulundurulursa, Türkiye gibi sektörde devlet nüfuzunun bir hayli yoğun olduğu bir ülkede yasa koyucuların denetimin sivilleştirilmesine sıcak bakması oldukça uzak bir ihtimal olarak görünmektedir.

Öte yandan daha önce de vurgulandığı gibi, mevzuatta özel güvenlik sektörü ile sektörü denetleme yetkisini elinde bulunduran genel kolluk arasında öngörülen işbirliğinin, yine mevzuatta belirlenen sınırların dışına çıkılarak suiistimale açık bir hale dönüşme potansiyelinin oldukça yüksek olduğu dikkate alınır, denetleyenlerle denetlenenler arasındaki ilişkilerin, öngörülen hiyerarşiyi denetimin sağlıklı bir biçimde yapılmasını engelleyecek bir biçimde etkisiz kılabileceğini tahmin etmek zor değildir. Geç modern dönemde neo-liberal yönetimselliğin dönüştürdüğü devlet formu ya da yönetim ilişkilerinin, kamusal-özel ya da resmi-sivil gibi geleneksel Batı siyasal düşüncesine özgü ayrımlarla ifade edilebilmesi gittikçe zorlaşırken, devlet erkinin yoğun bir biçimde nüfuz ettiği özel güvenlik faaliyetlerinin, devletin resmi güvenlik aygıtları tarafından denetimine de, her türlü yasal düzenleme gibi temkinle yaklaşmak gerekmektedir. Zira Türkiye’de devletin resmi aygıtlarının karıştığı ve yargı makamlarının devlet çıkarlarının

⁷⁷ “Özel Güvenliğe Artık Daire Bakacak.” *Bugün*. 16 Ekim 2006.

⁷⁸ “Özel Güvenlik Krizde.” *Aksiyon*. 9 Ocak 2006.

korunması gerektiğine kanaat getirdiği suiistimal örneklerinde sıklıkla görüldüğü üzere, denetim ve yargı mekanizmaları kolaylıkla işlevsizleşebilmektedir.

Türkiye’de güvenliğin özel tedarikini düzenleyen yasalar yalnızca işlevsizleşerek değil, aynı zamanda bu çalışmada sık sık vurgulandığı üzere, esnek ya da belirsiz bir biçimde düzenlenerek de yönetimin kusursuzlaşması ya da kontrolün mutlaklaşmasında önemli bir rol oynayabilmektedirler. Bu bağlamda 5188 Sayılı Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te yer alan “Kanun ve bu Yönetmelik kapsamı dışında, her ne ad altında olursa olsun can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla denetim, gözetim ve kontrol hizmeti verilemez” hükmünün, 5188 Sayılı Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik uyarınca yürürlükten kaldırılması, yasa koyucuların, devletin özel güvenlik faaliyetlerini kontrol etme arzusu ile özel güvenlik sektörü ve özel güvenlik hizmeti talebinde bulunanların ekonomik çıkarları arasında bulmaya çalıştıkları dengeyi yansıtmaları bakımından ilginç bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Daha önce de dile getirildiği üzere yönetmelikte yapılan bu değişiklik, birçoklarının koruma ve güvenlik hizmeti talep eden kişi ve kuruluşların özel güvenlik mevzuatındaki düzenlemelere uymak zorunda olmadıkları, yalnızca kendi istekleri ile mevzuat kapsamına giren kişi, kuruluş ve bu kişi ve kuruluşların koruma ve güvenlik hizmeti tedarik ettikleri özel güvenlik birim ve şirketlerinin denetlenebileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Özel güvenlik faaliyetlerinin denetim sorununu iyice çetrefilleştireceği açık olan bu olasılığın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini, yakın gelecekteki denetim uygulamaları gösterecektir. An itibarıyla Türkiye’de özel güvenlik mevzuatındaki belirsizlikler, özel güvenlik faaliyetlerinin, müşteri niteliğiyle öne çıkan kişi ve kuruluşların satın alabileceği, piyasa değeri olan bir meta olarak, mümkün olduğunca serbest ve yasal düzenlemelere başvurulmaksızın tedarik edilebilmesi ile devletin resmi aygıtlarının bu faaliyetleri daha etkili bir biçimde kontrol edebilme amacıyla yasalara tabi kılma eğilimi arasındaki denge arayışını yansıtmaktadır.

Son olarak dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de güvenliğin özel tedariki, toplumun bütününden ziyade, yeterli alım gücüne sahip, varlıklı bir müşteri kesiminin yararlanabildiği bir hizmet olarak, sosyal eşitsizlik ve sınıfsal kutuplaşmayı daha da derinleştirmektedir. Ayrıcalığın ve sosyal statünün bir simgesi haline gelen özel güvenlik ürün ve hizmetleri, ekonomik olarak avantajlı bir kesim için topluca bir risk ya da tehdit kaynağı olarak tahayyül edilen, ‘müşteri’ olamamış, yoksul bir kitlenin, güvenliğin müşterilerinden yalıtılması ve güvenli hayatın dışına itilmesinde araçsallaşmaktadır (Rose, 1999, 251). 1980’lerden sonra İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde ortaya çıkan ve şehir kültüründen ziyade yüksek gelir düzeyleriyle tanımlanan yeni bir seçkinler grubunu oluşturan ‘yeni zenginler’, karmaşık, yoksul, emniyetsiz ve ‘geçit vermez bir cangıl’ olarak algıladıkları metropolden, kendilerini video kamera sistemleri, özel güvenlik hizmetleri ve dikenli tellerle ayırma yoluna gitmişlerdir (Rieniets, 2007, 102). Varlıklı kesimlerin yoksul kitlelere karşı bu şekilde mesafelenmesinde, özelleşmiş, yüksek duvarlarla çevrili ‘kapalı siteler’ (gated communities), önemli bir araç haline gelmiştir (Agy). Esen, kapalı site mimarisi, güvenlik ve sosyal statü arasındaki ilişkiyle ilgili şu saptamaları yapmaktadır:

“Güvenlik mimarisi teknolojisi ve hizmetleri kullanımının bir statü ve prestij göstergesine dönüştüğü gerçek. Vakti zamanında hasbelkader yapılmış, etrafı duvarsız, girişi nizamiyesiz siteler bile alelacele çitleniyor, girişe hiç değilse ucuzundan bir plastik oto bariyeri artı bir güvenlik prefabrikatı yerleştiriliveriyor, şirketten eleman tutulamayacaksa, kapıcı mülayim efendiye apoletli, armalı bir üniforma uyduruluyor. ‘Güvenliğe yatırım yapmış’ görüntüsü, bunun içeriği gerçekte laçka ve kof da olsa belli ki prim yapıyor; güvenliksiz eve kız verilmeyeceği konuşuluyor artık” (2007, 107).

Reel güvenlikten ziyade, görünürdeki güvenlikle özdeşleştirilen, uygulamada daha çok satın alanın alım gücünü yansıtan bir gösteriş unsuru ya da statü sembolü olarak algılanan özel güvenlik teknolojileri, aynı zamanda Rieniets’in kapalı sitelerin Türkiye’de ilk ortaya çıktığı İstanbul’un Göktürk kasabası ile ilgili olarak dile getirdiği gibi, basitçe konfor düzeyini arttırmanın ötesinde, “artık tümüyle yetersiz bulunan kamu

sektörünü ret tavrını dışavurmanın bir aracına dönüşmüştür” (2007, 103). Bugün Göktürk kasabasının büyük bir bölümünü kaplayan kapalı siteler, “var olan kamusal altyapılara uyum sağlamak yerine, mümkün olan her yere kendi altyapılarını kurmaktadır. Sitelerin içlerine bazen mevcut belediye yolundan yalnızca bir duvar kalınlığına ayrılmış, bunlara paralel özel yollar yapılmaktadır. Siyah üniformalı özel güvenlik görevlileri, polis sürekli oradaymış gibi hissettirmeye yarar... konutlar ve kamu alanlarıyla ilgilenen kahya ve bahçıvanlar, yetersiz belediye hizmetleri ikame ederler... Hizmetleri ve dışa karşı temsili özelleştirilmiş bu yeni kent mekanları, kamu sektörünün tutamadığı bir vaadi yerine getirmiş gibi yaparlar: Güzelliğe, itimada ve emniyete dayalı bir hayat” (Agy, 103).

İhtiyaç olmanın ötesinde, bir sosyal statü sembolü olarak öne çıkan özel güvenlik ürün ve hizmetlerine yönelik rağbetin artmasında, kuşkusuz bireylerin “tehdit algılamalarını canlı tutarak güvenlik endişelerini besleyen” (Bora, 2004, 23) pazarlama stratejilerinin de payı büyüktür. Bu konuyla ilgili olarak, ciddi bir kentler arası global karşılaştırmada İstanbul’un güvenlik açısından gerçekten de riskli olduğunu kolaylıkla söylemenin mümkün olmadığını kaydeden Esen, şöyle devam etmektedir:

“Olsa olsa reel bir güvenlik eksikliğinden çok, 90’lardan bu yana göreceli yükselmiş bir suç oranından kaynaklanan subjektif, ya da ‘hissedilen’ güvensizlik duygusunun arttığından söz edilebilir. Düzenli bir şehir efsaneleri üretimi bunu ciddi şekilde körüklüyor. Ve kuşkusuz güvenlik sektörünün pazarlama stratejisi tam da bu ‘hissedilen güvensizliğin’ artması üzerine inşa ediliyor. Kendini satabildiği ölçüde ürettiği sonuç ise toplumun parçalar halinde kapanma eğilimini körüklemek oluyor; salt yeni zenginlerin geri kalan herkese karşı değil, tüm grupların birbirlerine karşı kapanma eğilimi başarı ile kışkırtılıyor” (2007, 107).

Gerçekten de özel güvenlik ürün ve hizmetlerinden yararlanma güdüsü yalnızca en üsttekilere değil, toplumun birçok kesimine dayatılmakta, “üst sınıf daha iyi korundukça orta-üst sınıf, orta-üst sınıf daha iyi korundukça orta sınıf suç hedefi olarak öne [itilmekte] [v]e toplumsal hayatın kuralı, her sınıf bir üstteki sınıfı taklit etmeye,

koalamaya [çalışmaktadır]” (Kozanoğlu, 2001, 156-7). Öte yandan özel güvenlik teknolojilerinin profesyonel suçlulara engel olmadaki etkinliği konusunda uzmanlar arasında bir fikir birliği bulunmazken, kullanıldıkları alanlardan masum yabancıları uzak tutmadaki başarıları tartışılmazdır (Davis, 1990, 250). Neo-liberal yönetimselliğin varlıklı kesimler için ‘tehdit’ teşkil ettiği varsayılan yoksul kitleleri hedef alan, potansiyel mağdurlara odaklı, ‘önleyici’ suçla mücadele taktiklerinin bir parçası olarak özel güvenlik teknolojileri, toplumun bütününe güvenli kılmada yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni önlenmesi arzulan suçların asıl mağdurlarının güvenliklerini sağlamak için özel güvenlik teknolojilerini satın almayı başaran varlıklı kesimler değil, dışlanan, yoksul kitleler olmasıdır. Özel güvenlik teknolojilerinden yararlanmaya maddi olanakları yetmeyen bu kitleler, İstanbul Alibeyköy Karadolap mahallesi örneğinin gösterdiği gibi, devletin resmi güvenlik güçlerinin suçla mücadelede yetersiz kaldığı, hatta bazı durumlarda profesyonel suç örgütleriyle işbirliği bile yapabildiği yaşam çevrelerinde, asayiş bozan ya da suç işleyen kişi ya da çetelere yönelik, şiddete başvuran yasadışı örgütler kurarak, suçu suçla önleyecek kadar ileri gidebilmektedirler (Soykan, 2007, 95-7). Daha önce de vurgulandığı üzere, özel güvenlik ürün ve hizmetlerinin geniş bir suiistimal potansiyelini barındırdığı ve bazı durumlarda yasadışı faaliyetler için seferber edilebildiği Türkiye’de, maddi olanaksızlıkların beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele hayatlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş olan Karadolaplıları, kendilerine mafyayı ve özel güvenlik sektörüne bütünüyle yabancı olmayan diğer gayrinizami oluşumları örnek aldıkları için suçlamak pek de makul bir yaklaşım olmayacaktır. Geç modern dönemde güvenliğin özel tedariki, tahakkümün, hayatın tüm alanlarının kontrolü sağlanacak şekilde mutlaklaşmasında araçsallaşırken, bu hayatın idame ettirilmesinde söz sahibi olamayan yoksul kitleler, adeta hayatın dışına itilmektedirler. İşte Karadolaplıların suça karşı suçla mücadelesini bu bağlamda hayata dahil olabilmek ya da hayatta kalabilmek için şiddete başvurmanın zarurileştiği bir ‘vahşi yaşam’ refleksi olarak görmek mümkündür. Kozanoğlu’nun sorduğu gibi “suç potansiyeli oluşturanlar... yoksullardan ibaret değildir. Suç her an her yerde herkes tarafından herkese karşı işlenebilir. Ve çok uzak olmayan bir gelecekte, yeni özel

güvenlik sınıfının sekmelerinden yepyeni bir suç sınıfı oluşmayacağını kim söyleyebilir?” (2001, 163).

5. SONUÇ

Bu çalışmada dünyada ve Türkiye’de güvenliğin özel tedariki, tarihsel, siyasal ve hukuki boyutlarıyla ele alınmış, geç modern dönemde giderek yaygınlaşan bir siyaset pratiği haline gelen özel güvenliği konu eden geleneksel indirgemeci yaklaşımlara alternatif bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle çeşitli örneklerden yola çıkılarak, güvenliğin geleneksel Batı siyasal düşüncesi çerçevesinde özel ya da devlet-dışı olarak tasarlanan oluşumlar aracılığıyla tedarikinin, tarih boyunca siyasal ilişkilerin vazgeçilmez bir boyutu olduğu vurgulanmıştır. Geleneksel Batı siyasal düşüncesinin, yalnızca ve yalnızca toplumsal hayata dışsal bir yapı olarak soyutlanan ve Weberci anlamda şiddet tekeli elinde bulundurduğu varsayılan devletin, egemenliği altındaki bireylere tedarik etmekle yükümlü olduğu bir hizmet olarak tahayyül ettiği güvenliğin, 21. yüzyılın başında olduğu gibi, gerek erken modern, gerekse modern öncesi dönemde, geleneksel devlet tanımlarının dışında kalan yapılanmalarca tedarik edildiği örnekler ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde, tarihin çeşitli evrelerinde devletin şiddet tekelinin aslında bir ‘kural’ değil ‘istisna’, hatta ‘tarihsel bir anormallik’ olarak öne çıktığı görülmektedir (Singer, 2003, 39). 1648 Westphalia Barışı sonrasında gelişerek, zamanla ortaya çıkan ulus-devletlerin, güvenliğin asıl sağlayıcıları olarak, savaşlarda yararlanmak ya da iç güvenliği sağlamak amacıyla düzenli ordular oluşturmak için, şiddeti artan bir biçimde tekelleri altına almalarını öngören modernist paradigma ve bu paradigmanın bir uzantısı niteliğinde gelişen geleneksel Batı siyasal düşüncesi, tarih boyunca çeşitli formlar altında iktidar ilişkilerinin biçimlenmesinde önemli bir rol oynayan güvenliğin özel tedarikini kavramakta ve açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Modern dönem boyunca devlet kavramını açıklamakta belirleyici olan bu sistemin yerini savaşın, çatışmanın ya da genel olarak güvenliğin artan bir biçimde özelleştiği ya da devlet-dışı yapılanmalar tarafından üstlenildiği, çok daha karmaşık bir düzenin aldığı 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, bu yetersizlik daha da şiddetli bir biçimde hissedilmeye başlanmıştır. 16. yüzyıldan başlayarak Batı’da ve zamanla dünya genelinde hakim olan modernist paradigmanın uygulamadaki tipik siyasi örgütlenmesi olarak

ortaya çıkan ‘ulus-devlet’ merkezli sistemlerin, 20. yüzyılın son çeyreğinde girdiği dönüşüm sürecinin bir parçası olarak artan bir biçimde özelleşen ya da piyasalaşan güvenlik tedarikinin, hükümlanlık, meşruiyet ya da yasallık zeminine dayanan, bir merkezden yayılan ve sahip olunabilecek bir meta olarak tasarlanan geleneksel indirgemeci iktidar analizleriyle anlaşılabilmesi oldukça zorlaşmıştır. Buna karşılık “sınırlayıcı, baskıcı değil üretken, merkezi bir noktaya atfedilemeyecek, ama sayısız kanaldan akarak tüm toplumsal uzamı kateden ve bu arada belirli öznellikler üreten yayılımcı ve kendi kendini kuran bir iktidar kuramı” (Yıldırım, 2004, 28-9) geliştiren Foucault ve benzer bir yaklaşımı benimseyen diğer bazı siyaset düşünürlerinin iktidar analizleri, güvenlik tedarikinin tarih boyunca gelişimini ve 21. yüzyılın başında içinde bulunduğu dönüşüm sürecini anlamaya çok daha elverişli olmaları bakımından, bu çalışmada yapılmaya çalışılan eleştirel analizin ana eksenini oluşturmuşlardır.

Foucault’nun iktidar analizine göre 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren egemen olmaya başlayan modern devlete özgü bir iktidar formu olarak ‘yönetim’, insanların o zamana kadar egemen olan hükümlan devlet modelinde görüldüğü gibi yönetenlerin istekleri doğrultusunda belirli davranışlarda bulunmaya zorlanmaları değildir; en geniş anlamıyla yönetim, tahakkümün kaynağını oluşturan teknikler ve bireylerin kendi kendilerini yönlendirmelerini ya da ıslah etmelerini sağlayan ilişkiler arasındaki, zıt ve tamamlayıcı birçok yönü olan bir dentedir (1993, 203-4). Foucault’nun “hedefi nüfus, temel bilgi biçimi ekonomi politik ve esas teknik araçları güvenlik aygıtları olan bu çok spesifik ama karmaşık iktidar biçiminin uygulanmasını sağlayan kurumlar, prosedürler, analizler ve düşünceler, hesaplar ve taktiklerden oluşan bütün” olarak tanımladığı yönetimsellik, iktidar ilişkilerinin daha önce yukarıda açıklanan ‘yönetim’ kipinde düzenlenmesini, ya da bir başka deyişle hayatın tüm unsurlarının dıştan gelen herhangi bir müdahaleyi gerektirmeksizin kendiliklerinden devam edebilmelerini olanaklı kılacak biçimde kontrol edildiği, bireylerin bütün faaliyetlerini düzenleyen bir sistem yaratılmasını hedeflemektedir (2000, 285; 1984, 241). Bu sistem karşılığını 20. yüzyılın son çeyreğinde, Hardt’ın ‘sivil toplumun çözülüşü’, Deleuze’ün (1992) ise ‘disiplin

toplumundan kontrol ya da denetim toplumuna geçiş’ olarak nitelediği, neo-liberal yönetimselliğin yeni bir iktidar ya da devlet formu olarak ortaya çıkışında bulmaktadır (Hardt, 2005, 85).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya genelinde hakim olan ve yaygın bir biçimde refah devleti olarak bilinen Keynesci siyaset pratiğine bir tepki olarak şekillenen neo-liberalizm, oluşturulmasında insan doğasının belirleyici olmadığı yapay bir ‘girişim’ biçimini hayatın tüm alanlarında teşvik ederek ve yönetim teknolojileri aracılığıyla üretim yaygınlaştırarak, bireysel davranışları yönetimin kusursuzlaştırılmasında daha da etkin kılmayı amaçlamaktadır (Yıldırım, 2004, 52-3). Özel girişimin bu şekilde yönetimi, aynı zamanda neo-liberal yönetimselliğin güvenlik anlayışının özünü oluşturmaktadır. Neo-liberal yönetimselliğin yeni bir iktidar ya da devlet formu olarak güvenliğin tedarikini yeniden düzenlemesi sürecinde girişken özne, nüfusa ve ekonomiye içkin süreçlerin, dolayısıyla vazgeçilmez bir biçimde kendisinin güvenliğini sağlayan temel unsur olarak belirlemektedir (Agy, 52-3). Sağlık ve eğitimin yanı sıra refah toplumunda kendisi için devlet tarafından üstlenilen can ve mal güvenliğini sağlama sorumluluğu da artan bir biçimde ‘kendi kendisinin polisi’ olan bireye yüklenmektedir (Agy, 56). Yurttalıktan çok ‘müşteri’ niteliğiyle öne çıkan girişken, ‘ihtiyatlı’ ve ‘sorumlu’ bireyler, neo-liberalizmin devlet formunu düzenleyen piyasa ilişkilerine dahil edilen ve kapsamını insan gücünden gözetim kameralarına ve hatta sigortacılığa kadar genişletmenin mümkün olduğu ‘özel güvenlik’ teknolojilerinden giderek daha çok yararlanmaktadırlar (O’Malley, 1996, 201-2).

Ancak neo-liberal yönetimselliğin, yönetimi kusursuz bir biçimde sağlayabilmek için kendilik teknolojilerini artan bir biçimde devreye sokması olarak da nitelenebilecek bu eğilim, Foucault’nun iktidar kuramına göre hayatın düzenlenmesinde önemli rolü olan tahakküm teknolojilerinin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aksine bu durumu Deleuze’ün (1992) ifadesiyle “yeni bir tahakküm sisteminin ilerleyici ve yaygın kuruluş süreci” olarak görmek mümkündür. Neo-liberal yönetimselliğin ilk bakışta kişi

özgürlüklerinin sınırlarını genişlettiği izlenimini uyandıran bireylerin kendi kendilerini yönetme taktiğinin ardında, tahakküm hayatın tüm alanlarına yayılmaktadır (Hardt ve Negri, 2001, 48). Bu saptamaların ışığında bu çalışmada, modern dönem boyunca toplumsal hayata dışsal bir oluşum olarak soyutlanan devlet tarafından üstlenilen bir hizmet olarak düşünülen güvenliğin, 1970’li yılların sonundan itibaren dünya genelinde yoğun ve artan bir biçimde özel yapılanmalar tarafından tedarik edilmesi ve bireyler tarafından satın alınabilen bir meta haline gelmesini, devletin, neo-liberal yönetimselliğin yönetimi kusursuzlaştırmak adına devreye soktuğu çeşitli yönetim taktikleri aracılığıyla dönüştürülmesi bağlamında değerlendirmek gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu anlamda güvenliğin özelleşmesini de, yaygın olarak iddia edildiği üzere sözde ‘devletin geri çekilmesi’ ya da ‘ekonominin siyaseti yutması’ süreçlerinin vazgeçilmez bir aracı değil, hayatın bütün alanlarını kontrol etmeyi amaçlayan neo-liberal yönetimselliğin devlet formunun harekete geçirdiği yönetim teknolojilerinin çok yönlü bir bileşimi olarak görmenin mümkün olduğu savunulmuştur.

Diğer yandan, geç modern dönemde güvenliğin özel tedarikinin, güvenliği alınıp satılabilen bir metaya dönüştürerek yalnızca yeterli alım gücüne sahip, varlıklı bir müşteri kesiminin hizmetine sunmak suretiyle, sosyal eşitsizlik ve sınıfsal kutuplaşmayı daha da derinleştiren bir iktidar pratiği olarak ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Özkazanç, 2007, 41). Bugün dünyanın birçok yerinde ekseriyetle orta ve üst sınıfların satın alabildiği özel güvenlik teknolojileri, mülkiyetin, ayrıcalığın ve sosyal statünün bir simgesi haline gelmekte, (Los, 2005) bireylerin “tehdit algılamalarını canlı tutarak güvenlik endişelerini besleyen” (Bora, 2004, 23) pazarlama stratejilerinin de yardımıyla, ekonomik olarak avantajlı bir kesim için topluca bir risk ya da tehdit kaynağı olarak resmedilen, ‘müşteri’ olamamış, yoksul bir kitleyi, güvenliğin müşterilerinden yalıtılmak ve güvenli hayatın dışına itmek için araçsallaştırılmaktadırlar. Özel güvenlik teknolojileri seferber edilerek önlenmesi arzulanan şiddet içeren suçların asıl mağduru olan ve bu teknolojilerden yararlanmaya maddi olanakları yetmeyen yoksul kitleler ise İstanbul Alibeyköy Karadolap mahallesi örneğinde görüldüğü gibi, devletin resmi

güvenlik güçlerinin suçla mücadelede yetersiz kaldığı yaşam çevrelerinde, asayiş bozan ya da suç işleyen kişi ya da çetelere yönelik, şiddete başvuran yasadışı örgütler kurarak, suçu suçla önleyecek kadar ileri gidebilmektedirler (Soykan, 2007, 95-7). Yoksul kitlelerin suçla yasadışı yollarla mücadelesi bu bağlamda hayata dahil olabilmek ya da hayatta kalabilmek için şiddete başvurma zarurileştiği bir ‘vahşi yaşam’ refleksi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yoksul bölgelerde adeta ‘vahşi hayat’ hüküm sürerken, güvenli ya da ‘medeni hayat’ın yaşandığı ya da en azından idealize edildiği yerler ise, artan bir biçimde başıboş bırakılan ya da harap edilen refah toplumuna özgü kamusal alanlar değil, giderek bunların yerini alan büyük alışveriş ve eğlence merkezleri, duvarlarla çevrilmiş konut alanları, kampüsler, havaalanları, sanat merkezleri ve restoran zincirleri gibi, özel güvenlik görevlileri ve kameralarla donatılan ve “özel mülkiyetin korunması ile kamu düzeninin korunması meselesinin iç içe geçtiği”, kamuya açık ya da kapalı olabilen ‘kitlesele özel mülkiyetlerdir’ (Özkazanç, 2007, 42). Dahası, bu çalışma kapsamında karşılaştırılan çeşitli dünya ülkelerindeki özel güvenlik uygulamalarının gösterdiği gibi, bugün Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede, kamusal tartışma götürmeyen birçok resmi devlet kurumunun güvenliği de özel güvenlik şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Bu tespitlerin ışığında, özel güvenlik faaliyetlerinin uygulama alanlarının geç modern dönemde iyice bulanıklaşan kamusal ve özel alan ayrımıyla belirlenmesinin gittikçe zorlaştığı ve sınırları tarih boyunca tartışmalı olan bu alanların zamanla daha da geçirgenleştirdiği görülmektedir. Bu durumda özel güvenliği yalnızca tanımı ve kapsamı belirsiz bir özel alanın güvenliği olarak düşünmenin, neo-liberal yönetimselliğin dönüştürdüğü yönetim dinamiklerini kavramaya uygun olmayan geleneksel Batı siyasal düşüncesine özgü bir indirgemecilik olacağı açıktır.

Daha önce de işaret edildiği üzere, geç modern dönemde güvenliğin artan bir biçimde özel yapılanmalar tarafından tedarik edilmesi, kontrol ya da denetimin kapsamında ve müdahale gücünde herhangi bir azalmaya tekabül etmemektedir (Los, 2005). Bireylerin

kendi can ve mal güvenliklerini sağlamak için özel güvenlik araç ya da cihazları satın almalarının yanı sıra, birey, kurum ya da kuruluşların talebi üzerine istihdam edilen özel güvenlik görevlilerinin, birçok ülkede toplam polis sayısını geçen yeni bir üniformalı güvenlik gücü olarak hayatın tüm alanlarında ‘hazır ve nazır’ hale gelmeleri, devletin gündelik hayatı gözetleme ve denetleme kapasitesinin, yaygın olarak düşünüldüğünün aksine genişlediğini göstermektedir (Bora, 2004, 22). Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yasaların zor kullanmak da dahil olmak üzere neredeyse kolluk yetkilerine denk yetkilerle donattığı özel güvenlik görevlileri, görev alanlarında fiili olarak bir kolluk kuvveti gibi hareket edebilmekte, ayrıca görev alanlarının dışında da gerektiğinde, genel kolluğa yardımcı ve kamu güvenliğini tamamlayıcı faaliyetleri yerine getiren güvenlik aktörleri olarak, mülki idare amirlerinin vermeye yetkili oldukları emirler doğrultusunda genel güvenliğin sağlanmasında görevlendirilebilmektedirler. Bunun yanı sıra Türk Ceza Kanunu’nun uygulamasında devlet memuru sayılmaları ve uygulamada kamu görevlisi olarak kabul edildikleri görev alanlarında kendileri için daha avantajlı olan yasal düzenlemelerden yararlanabilmeleri, Türkiye’de özel güvenlik görevlilerinin bazı durumlarda yasaların uygulanmasında resmi devlet görevlisi olarak değerlendirilebildiklerini ortaya koymaktadır. Bütün bu uygulamalar özel güvenliğin faaliyet alanının, belirsiz bir özel alanla sınırlı kalmayarak, kamusalılığı tartışılmaz olan devletin resmi kurumlarını da kapsayacak bir biçimde hızla genişlediğine işaret etmektedir.

Öte yandan Türkiye’de özel güvenlik görevlilerinin yetkilerinin kaynağı niteliğindeki kolluk yetkilerinin, en son 5681 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile genişletilmesinin, gündelik hayatta tahakkümün kişi hak ve özgürlüklerini ölçsüz olarak kısıtlayacak ve yetki aşımı ve keyfiliği yaygınlaştıracak bir biçimde artmasına zemin hazırladığı açıktır. Mevzuatta öngörülen denetimlerin etkin bir biçimde yapılamadığı ve eğitimi yetersiz birçok kişinin özel güvenlik görevlisi olarak görev yapabildiği bir ortamda, özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini aştıkları ve bireysel hak ve özgürlükleri ihlal ettikleri durumlara sıklıkla rastlanmaktadır. Özel

güvenlik görevlilerinin yetkilerinin anayasal hak ve özgürlükleri gözetecek şekilde, kanun yoluyla, açık, net ve ayrıntılı bir biçimde yeniden düzenlenmesi ve emir ve komuta belirsizliğinin yine kanun yoluyla açıklığa kavuşturulması, kişi hak ve özgürlüklerinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan bir tahakküm aracına dönüşmeye müsait, esnek yapıları, baskıcı özel güvenlik uygulamalarına karşı bireysel hak ve özgürlükleri korumanın bir yolu olarak yasal düzenlemelere temkinle yaklaşmayı gerektirmektedir.

Yine birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de özel güvenlik şirket ve eğitim kurumu yöneticilerinin ağırlıklı olarak devletin resmi kolluk kuvvetlerinden emekli kişilerden oluşması ve bu kişilerin sektörde çalışabilmelerinin yasal düzenlemelerle kolaylaştırılması, devletin bünyesinde yetiştirdiği görevlileri emir ve komuta zincirine katarak özel güvenlik sektörünü daha da etkin bir biçimde kontrol etmeye çalıştığının bir göstergesidir. Daha önce genel kolluk ya da devlet örgütlenmesinin diğer üst mevkilerinde görev yapmış kişilerin, özel güvenlik sektöründe yönlendirici ve düzenleyici görevler üstlenmesi, Türkiye’de tarih boyunca egemen olan geleneksel mütehakkim devlet anlayışının özel güvenlik sektörüne de yansıdığına işaret etmektedir. Devletin, sektör yöneticilerinin çoğunluğunun emekli devlet görevlilerinden oluşması pratiğini koruma eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, özel güvenlik sektörünün uygulamada devletin ‘kısmen resmi’ bir güvenlik aygıtı olarak işlediğini söylemek, pek de yersiz bir iddia olmayacaktır. Bütün bu saptamalar, Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin, daha önce de dile getirildiği gibi neo-liberal yönetimselliğin devlet formunun, hayatın tüm alanlarında ya da ‘her yerde’ egemen olabilme stratejilerinin vazgeçilmez bir unsuru olarak öne çıktığını göstermektedir.

Türkiye’de özel güvenlik mevzuatı da devletle özel güvenlik sektörü arasındaki hassas ilişkiyi gözetecek şekilde düzenlenmiştir. 5188 sayılı Kanun ve mevzuattaki diğer bazı düzenlemelerin sektörde sivilleşmenin önünü açtığı iddia edilebilse de, devletin sektör yöneticilerinin çoğunluğunun emekli devlet görevlilerinden oluşması pratiğini koruma

eğilimi ve devlet kadrolarından emekli bu kişilerin özel güvenliğin karlı yatırım alanını sivil yöneticilerle paylaşmakta genel olarak isteksiz davranmaları, sektörde dikkate değer bir sivilleşmenin gerçekleşmesinin daha uzun süre mümkün olamayacağı sınıyallerini vermektedir. Bununla birlikte özel güvenlik sektöründeki devlet nüfuzu ve sivilleşme eğilimi tartışılırken, geç modern dönemde sivil ve resmi faaliyet arasındaki ayrımın da kamusal ve özel ayrımı gibi giderek bulanıklaştığı göz önünde bulundurulmalıdır. Özel güvenlik faaliyetlerini, geleneksel Batı siyasal düşüncesine özgü kategorileri aşan bir yönetim stratejisi olarak düşünmek, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de özel güvenliğin karmaşık ve çok yönlü yapısını kavrayabilmek adına faydalı olacaktır.

Özel güvenlik şirketleri ve özel güvenlik hizmeti talebinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşların birçoğunun, hizmetin niteliğinden ziyade ekonomik çıkarlarını ön planda tutmalarının hizmette belirli standartların yakalanmasını engellemesi sonucunda bugün Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin yasadışı amaçlar için istismarı yalnızca bir tehlike olmaktan çıkmış ve sektörün adı sıklıkla yasadışı faaliyetlerle birlikte anılmaya başlamıştır. Özel güvenlik faaliyetlerinin suiistimalinin önlenbilmesinde denetim kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. Ancak mevzuatta ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş olmakla birlikte, mevcut uygulamalara bakıldığında Türkiye’de özel güvenlik faaliyetlerinin denetiminin halen etkili bir biçimde yapılamadığı görülmektedir. 5188 sayılı Kanun’un getirdiği cezai yaptırımların uygulanmaya başlamasının, sektörün yoğun lobisi sonucunda yeni yasadaki düzenlemelere uyum sağlanması amacıyla ertelenmesi nedeniyle, denetimler ancak 2006’da başlayabilmiştir. Bu durum aynı zamanda yasa koyucuların özel güvenlik sektörünün ticari kaygılarını dikkate alarak yasal düzenlemeleri esneklettiklerini, devletin sektörü kontrol etme eğilimi ve sektörün ekonomik çıkarları arasında bir denge sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca mevzuatta özel güvenlik sektörü ile sektörü denetleme yetkisini elinde bulduran genel kolluk arasında öngörülen işbirliğinin, yine mevzuatta belirlenen sınırların dışına çıkılarak suiistimale açık bir hale dönüşme potansiyelinin oldukça

yüksek olduğu dikkate alınır, denetleyenlerle denetlenenler arasındaki ilişkilerin, öngörülen hiyerarşiyi denetimin sağlıklı bir biçimde yapılmasını engelleyecek bir biçimde etkisiz kılabileceğini tahmin etmek zor değildir. Geç modern dönemde neo-liberal yönetimselliğin dönüştürdüğü devlet formu ya da yönetim ilişkilerinin, kamusal-özel ya da resmi-sivil gibi geleneksel Batı siyasal düşüncesine özgü ayrımlarla ifade edilebilmesi gittikçe zorlaşırken, devlet erkinin yoğun bir biçimde nüfuz ettiği özel güvenlik faaliyetlerinin, devletin resmi güvenlik aygıtları tarafından denetimine de, her türlü yasal düzenleme gibi temkinle yaklaşmak gerekmektedir. Zira Türkiye’de devletin resmi aygıtlarının karıştığı ve yargı makamlarının devlet çıkarlarının korunması gerektiğine kanaat getirdiği suiistimal örneklerinde sıklıkla görüldüğü üzere, denetim ve yargı mekanizmaları kolaylıkla işlevsizleşebilmektedir.

Türkiye’de güvenliğin özel tedarikini düzenleyen yasalar yalnızca işlevsizleşerek değil, aynı zamanda bu çalışmada sık sık vurgulandığı üzere, esnek ya da belirsiz bir biçimde düzenlenerek de yönetimin kusursuzlaşması ya da kontrolün mutlaklaşmasında önemli bir rol oynayabilmektedirler. Bu bağlamda 5188 Sayılı Kanun’un uygulanmasına ilişkin yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle mevzuat kapsamı dışında özel güvenlik hizmeti tedarik edilebilmesinin önünün açılması, ilginç bir örnek olarak öne çıkmaktadır. An itibarıyla Türkiye’de özel güvenlik mevzuatındaki bu tür belirsizlikler, özel güvenlik faaliyetlerinin, müşteri niteliğiyle öne çıkan kişi ve kuruluşların satın alabileceği, piyasa değeri olan bir meta olarak, mümkün olduğunca serbest ve yasal düzenlemelere başvurulmaksızın tedarik edilebilmesi ile devletin resmi aygıtlarının bu faaliyetleri daha etkili bir biçimde kontrol edebilme amacıyla yasalara tabi kılma eğilimi arasındaki denge arayışını yansıtmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi bu çalışma kapsamında incelenen birçok ülkede de özel güvenlik faaliyetlerinin giderek daha kapsamlı bir biçimde yasalarla düzenlenmesi ve denetlenmesi yönünde bir eğilim göze çarpmaktadır. Ancak bu yasalar çoğunlukla, Foucault’nun yönetim tanımı hatırlanacak olursa tahakküm ve kendilik teknolojileri arasındaki çok yönlü dengeyi gözetircesine “tahakküm ilişkilerinin, çok biçimli tabi kılma tekniklerinin sürekli aracı” (2000, 105)

olarak, genellikle esnek ve netlikten oldukça uzak bir biçimde düzenlenmektedir. “Devletlerin giderek daha fazla katılaşıyor değil; tersine esneklikleriyle, ilerleme ve geri çekilme imkanlarıyla, elastikiyetleriyle gelişmeye yöneldikleri” (Agy, 170) bir dönemde, bir yönetim taktiği olarak yasaların ya da daha geniş anlamda hukukun, “tahakküm olgusunu iktidarın içinde eritme” (Agy, 104) ve yönetimi kusursuzlaştırma işlevi gördüğü açıktır. Bu çalışmada geç modern dönemde dünyada ve Türkiye’de, özel güvenlik uygulamaları gibi, güvenliğin özel tedarikine ilişkin yasal düzenlemelerin de neo-liberal yönetimselliğin devreye soktuğu yönetim taktikleri kapsamında düşünülmesi gerektiği savunulmuş, bu bağlamda bir anlamda hükümlerlik, meşruiyet ya da yasallık zeminine dayanan sosyal sözleşme düşüncesinin temsil ettiği hukuk anlayışı sorunsallaştırılmaya çalışılmıştır. Foucault’nun aşağıdaki saptamaları güvenliğin özel tedarikini bireysel hak ve özgürlükleri koruyarak düzenleme ve denetlemenin bir aracı olarak hukuka neden temkinle yaklaşılması gerektiğini net bir biçimde ortaya koymaktadır:

“Disiplin mekanizmasının tecavüzlerine karşı, bilimsel bilgiyle ilintili bir iktidarın yükselişine karşı kendimizi öyle bir noktada buluyoruz ki var olan, görünüşte sağlam tek çare, tam olarak hükümlerlik çerçevesinde düzenlenmiş, bu eski ilke üzerinde dile getirilen bir hukuka başvurma ya da geri dönüş... Burada bir tür darboğazda olduğumuza ve bu biçimde sonsuza kadar gidemeyeceğimize inanıyorum. Disiplinci iktidarın etkileri, disipline karşı hükümlerliğe başvurarak sınırlandırılmaz... Gerçeği söylemek gerekirse, disipline karşı, daha doğrusu disiplinci iktidara karşı mücadele etmek için, disiplinci olmayan bir iktidar arayışında, gidilmesi gereken yer kadim hükümlerlik hukuku değil; disiplin karşıtı olan, ama aynı zamanda hükümlerlik ilkesini de aşmış yeni bir hukuk yönündedir” (2000, 116-7).

Bitirirken yinelemek gerekirse, dünyada ve Türkiye’de bir siyaset pratiği olarak ve bütün düzenlemeleriyle güvenliğin özel tedariki, neo-liberal yönetimselliğin hayatın tamamını kontrol altına alma eğiliminin vazgeçilmez bir parçası olarak, geç modern dönemde tahakkümün mutlaklaşmasında araçsallaşmaktadır. Güvenliği, bireylerin kendi rızaları ya da bir ‘sosyal sözleşme’ aracılığıyla hak ve özgürlüklerini devrettikleri ve

topluma dışsal bir yapı olarak soyutlanan devletin sağlamak ve korumakla yükümlü olduğu bir ‘ortak iyi’ olarak tasarlayan ve bu çalışmada eleştirel bir analizi yapılmaya çalışılan ayrımcı ve indirgemeci geleneksel Batı siyasal düşüncesinin, tarih boyunca çeşitli formlar altında iktidar ilişkilerinin biçimlenmesinde önemli bir rol oynayan güvenliğin özel tedarikini kavramakta ve açıklamakta yetersiz kaldığı ortadadır. Tarih boyunca siyaset pratiği, güvenliğin özel tedarikinin, şiddet tekeline elinde bulundurarak egemenliği altındaki bireylerin güvenliğini sağlayan aşkın devlet anlayışı ile açıklanamayacak ve kapsadığı alan ve ilişkiler her zaman tartışmalı olan kamusal ve özel ayırımına indirgenemeyecek bir biçimde, karmaşık ve çok yönlü tarihsel iktidar ilişkilerinin vazgeçilmez bir boyutu olduğunu göstermektedir.

EKLER

1. Özel Güvenlik Eğitim Kurumu ve Şirket Yöneticisi 1 ile 2 Haziran 2006 Tarihinde Yapılan Röportaj:

Biraz kendinizden bahseder misiniz? Kaç yıldır özel güvenlik sektöründesiniz?

Ben 1995 yılında bu işe başladım. O zamanlar güvenlik daha yeniydi; her tarafta yoktu. Büyük alışveriş merkezlerinde vardı. Biz de gazete ilanıyla güvenlik görevlisi olarak başladık. O zamanlar yönetici yoktu. Herkes kendi arkadaş grubuyla çalışıyordu. Amir yoktu, memur yoktu falan. Çok farklı bir dönemdeydi. Başladık; dedik “bunu biz meslek edinelim bari, bir şekilde ilerleriz, devamı gelir” dedik. Gerçekten de öyle oldu. İşte 8 – 10 ayrı seminer ve kurstan sonra, bu işin gerçekten uzmanlık istediğini, fedakarlık istediğini ve dikkat istediğini öğrendik. Bu yola baş koyduk. Şimdi bu şirkette projeler müdürü olarak çalışıyorum. Burayla pek bir bağlantımız yok. Benim daha çok dışarıdaki işlerle ilgili aldığımız güvenlik projeleri.

“Burayla ilgim yok” derken...

Burada sadece ofisim var. Karşıdaki masayla ya da aşağıdakilerle hiç işim yok.

Eğitim ve hizmetler olarak galiba ikiye ayrılıyor burası.

Evet, eğitim iki hafta sürüyor. Eğitimle hiçbir alakam yok. Ben sadece hizmet verdiğimiz projelerle ilgili veya satın alma, yeni proje alma... Mesela sizinle görüştüğümde sonra 12:30’da bir yerle randevum var. Yeni iş almak için gideceğiz. Asıl bundan önceki firmamda yine – on iki sene çalıştım orada – yine projeler müdürü olarak çalıştım. Buraya daha yeni geldim iki buçuk aydır. Burada da aynı görevi yapıyorum: Güvenlik projeleri müdürü. Güvenlik işi – burada özellikle bunu öğrendim, çünkü benim daha önceki firmam büyük bir firmaydı; şimdi yavaş yavaş yeni kurulmuş olan bir firmadayım – eğitime ayırdık, projelere ayırdık. Eğitimle projeler iç içe olduğu zaman

insanlar yanlış anlayabiliyorlar. Sadece ticaret için kurulmuş bir şirket olarak düşünebiliyorlar. Biz de şimdi Allah'a şükürler olsun, sadece benim baktığım projeler bölümüne dışarıdaki vukuatlara – personel alımı, eğitimi, sertifika takibi...

İstiyorsanız ben, şimdi “on iki yıldır daha önce yine aynı sektörde çalışıyordum” dediniz. O dönemler bu yeni yasadan önceydi sonuçta. O dönem nasıl daha farklıydı?

O dönemler güvenlik değildi aslında iş. Hiçbir yerde... Türkiye’de herkes özel güvenlik diye bakıyordu ama gerçekten özel güvenlik değildi. Sadece gözetimdi. Hiçbir yetki yoktu. Bazı firmalar okuryazar olmayanları da çalıştırıyorlardı; ilkokula gitmemişleri de çalıştırıyorlardı; ilkokul mezunlarını da çalıştırıyorlardı. Hiç eğitimsiz çalıştırıyorlardı. Öyle şeyler gördük ki... Adama iki pantolon, iki gömlek, bir ayakkabı veriyor, çalışacağı yerin adresini yazıyor, “git” diyor “çalış.” Ne yapacağını, nasıl gideceğini, orada ne iş yapacağını, kimlere nasıl davranacağını, görevini, hiçbir şeyi bilmiyor. Oraya gidiyor, “beni yeni firmadan gönderdiler, ben yeni güvenlik görevlisiyim.” “İyi hoşgeldin kardeşim, kapıda dur.” O anki ambiyans buydu ve daha çok çok şeyler; sigortasını çalışıyorlardı, maaşını net ödemiyorlardı, asgari ücret üzerinden yapıyorlardı falan, bir sürü şey. Vallahi şimdi 5188 sayılı güvenlik yasası çıkınca her şey devletin kontrolü altında oldu. Bir: Eğitimsiz çalıştıramıyoruz. İki: Sertifikasız çalıştıramıyoruz; Vali Bey’in imzalaması lazım sertifikasını. Üç: Yasal her şeyi. Yani maaşı da yasal ödüyorsun, yıllık izni de yasal, kıdem miktar tazminatları da yasal, sosyal hakları da yasal, sigortası da otuz yılın üzerinden ödenir, yasal. Artık firmaların bir kaçar tarafı kalmadı; ki çoğu firma yavaş yavaş kapanmaya meyilli; kapanacaklar. Niye kapanacaklar? Çünkü artık çalamıyorlar. Bu kadar açık. 5188’den önce güvenlik görevlilerinin hiçbir yetkisi yoktu. Yani “hop dur, nereye gidiyorsun?” diyemiyordu; kimlik soramıyordu; kimliğini alıp resmi evraka geçiremiyor; silahını alıp el koyamıyordu. Ama şimdi her şey – 5188 ile beraber – daha doğrusu bir nevi polisin yardımcı kuvveti gibi oldu. Öyle bir hale geldi ki suçüstü yakalayabiliyorsun. Yani bir

adam hırsızlık yapıyorsa takıyorsun kelepçeyi; “alo 155” diyorsun; polisi çağırıyorsun.
Bu kadar bir yetkiye sahip.

Polise sevk etme gibi bir şey bu.

Evet.

Yani bütünüyle sizin özel güvenlik sektöründe...

Polise yardımcı kuvvet.

O noktada. Tutuklama noktasında mı sevk ediliyor?

Evet, kelepçeyi takıyorsun; tutukluyorsun; polise teslim ediyorsun.

“Yakalama” – “tutuklama” farklı ama, değil mi?

Farklı.

Yani kelepçeyi takma “yakalama” mı oluyor?

Kelepçeyi takmak “yakalamak”. “Tutuklamak”, devletin üst düzeyinin – hakiminin, savcısının vereceği karara göre.

Özel güvenliği aşıyor ve polise devroluyor.

Tabii, polis gözaltı süresini doldurur; mahkemeye sevk eder; mahkeme tutuklar veya tutuklamaz. Serbest bırakır veya tutuklar ama polis gözaltına alacağı zaman polisten önce biz gözaltına alıyoruz artık. Çünkü polis kendi görevini yapmaya başladı şimdi.

Asayışı sağlamaya başladı özel güvenlikten biraz elini çekince. Görüyoruz işte statlarda beş bin tane polis. Beş bin tane polisin ne işi var? Şimdi özel güvenliğe verdiler statları. Belli bir miktarda sadece polis.

Bütün Türkiye’de mi verildi, yoksa sadece büyük Şehirlerde mi?

Bütün Türkiye’deki statların hepsi özel güvenliğe verildi. Dolayısıyla 5188’den önceki ve 5188’den sonraki diye ikiye ayırmak lazım güvenlik sektörünü. Şimdi biz ... Güvenlik olarak 5188’den öncesini göremiyoruz. Neden göremiyoruz? Çünkü yoktu o zaman bu firmalar. 5188 ıktı; Şimdi herkes firma kurdu. Sivil olan da firma kurdu; asker olan da firma kurdu; polis emeklisi olan da firma kurdu. Herkes... Mantar gibi türedi. nemli olan müşterilerin seğici olabilmesi. Seğici olmak Şartıyla ayıklayabiliyorlar. Ben öbür firmamdan gelirken müşterilerim beni arıyorlar, “yahu ...sen neredesin?” “Ben ... Gvenlikteyim.” “Gel bize teklif ver, sen burada başla” diyorlar. Ayıklamayı biliyorlar çünkü artık kaliteyi müşteri de görmeye başladı. Öyle anlar yaşıyoruz ki... İhale geliyor; bizim bir milyar verdiğimiz rakamı adam, bir bakıyorsun, yedi yüz veriyor ama müşteri artık bunu ayıklayabiliyor. Gerçekten kimin kaliteli, kimin daha iyi hizmet verebileceğini anlayabiliyor. Ama 5188’den önce bu yoktu. Kim daha ucuzsa herkes ona veriyordu. Artık ucuzluk da kalmadı.

Peki bu bahsettiğiniz eski devlet görevlileri, yani polis ya da asker teşkilatından gelen bu kesim mi büyük ölçüde Şirket sahibi? Onun dışında serbest girişim...

Tabii, yüzde doksan. Yüzde doksanı kolluk kuvvetlerinden gelen insanlar.

Anladım.

Sadece yüzde on kısmı bizim gibi sivil vatandaşlar. Asıl kaliteyi de yüzde on kısım yakalıyor aslında.

Öyle mi diyorsunuz?

Kesinlikle.

Neden öyle sizce?

Çünkü özel güvenlik çok farklı bir iş. Özel güvenlik müşteri odaklı çalışan bir iş. Müşteriyi memnun etmek için çalışılan bir iş. Ama kolluk kuvvetlerinde bu yoktu. Hala daha yok. Polis “dur lan” dediğinde durmak zorunda. Ama özel güvenlik “dur lan” diyemez kimseye. Kolluk kuvvetlerinden ayrılan insanlar da bu mantaliteyle bu sektöre girdikleri için her zaman bizim altımızdadırlar. Biz müşteri odaklı çalışıyoruz. İnsanların mutluluğu ve müşterinin mutluluğu için çalışıyoruz. Onlar tabiri caizse paranın mutluluğu için çalışıyorlar. Biraz da ego için çalışıyorlar. Bu bukadar açık.

Sizin eğitiminiz nedir?

Üniversite terk.

Bölüm yakın mı peki?

Değil. Makine kimya. Alakasız bölüm ama...

Zaten öyle bir şey yok. Yani şirket başındakilerin herhangi bir konuda eğitim almış olmasına dair zorunluluk yok.

Şimdi, eskiden yoktu. İlkokul mezunu olan insan bile güvenlik şirketi kurabiliyordu. 5188’den önce o da çok büyük bir boşluktu. Şimdi öyle değil. Özel güvenlik şirketi kurmak isteyen, ya kolluk kuvvetlerinden emekli olmak veya ayrılmak durumunda ya da dört yıllık üniversite mezunu olmak zorunda.

Herhangi bir bölüm ama yani.

Herhangi bir bölüm. Ama dört yıllık üniversite mezunu olmak zorunda. Eskiden yoktu; herkes bu şirketi kurup burada hizmet verebilirdi.

Sizin verdiğiniz hizmetler neleri kapsıyor? Biraz ayrıntılı bahsetsek faydalı olur.

Güvenlik hizmeti veriyoruz. Proje olarak site var, mesela bir site var Ümraniye’de. Sitenin güvenliğini yapıyoruz. Girenleri çıkanları güvenlikler durduruyorlar, “kime geldiniz?” Atıyorum, “26 numaralı daireye geldim, B blok 26’ya geldim” diyor. Telefonla arıyorlar B blok 26’yı, “efendim ... ziyaretinize geldi, göndereyim mi?” diyor. Daire sahibi gönder derse kimliğini alıyor. Ziyaretçi kayıt defterimiz var. Kaydını yapıyor; gönderiyor. Çıkışta da ziyaretçi geliyor; kimliğini alıyor; imzasını atıyor; saatini atıyor; çıkıyor. Sitelerdeki uygulamamız böyle. Yabancı birileri geldiyse yeni daire almaya, kiralamaya, hepsinin kimlikleri alınıyor; kayıt yapılıyor; ondan sonra çıkış girişler yapılıyor. Okul var güvenliğini verdiğimiz. Okulda da tamamıyla öğrencilerin okul dışına çıkmamasıyla ilgili genellikle hizmet.

Lise mi?

Lise. Atatürk Endüstri Meslek Lisesi var şimdi. Sadece öğrenciler dışarıya çıkmasını, okula yabancı birisi girmesin veya öğrenciler çantasında bıçak, silah, delici ve kesici alet getirmesin; ona yönelik bir hizmetimiz var.

Yeni bir şey mi bu? Son bu lise cinayetleri...

Biz bir yıldır. Onlar olduğu sırada almıştı güvenlik liseyi.

Ona rağmen oluyor yani.

Mutlaka, kesinlikle. Çünkü niye oluyor? Bu olan olayların çoğu meslek liselerinde oluyor dikkat ederseniz. Orada atölyeler var. Atölye var çalışmak için. Matkabı var, keskisi var, bıçağı var, maket bıçağı var, her şey var. Biz içeriye güvenlik olarak almasak bile zaten mevcut. Oradan bir maket bıçağını cebine koyup arkadaşını bıçaklayabiliyor. Güvenlik ne kadar içeriye almasa da içeride zaten tornavidası, kontrol kalemi, her şey dolu bu liselerde çalışmak için. Oradan alıp herhangi bir arkadaşına zarar verebiliyor. Ama bunun önüne geçemeyiz çünkü atölye çalışmak zorunda.

Giriş çıkışı engellemek daha çok genel okul politikasıyla ilgili, “öğrencilerin üzerindeki haklarında yapılacak çok da fazla bir şey yok” diyorsunuz.

Öğrencilerin kendi aralarındaki konuşmaları, tartışmaları konusunda yapılacak çok da bir şey yok. Orada ders veren öğretmenlerin dikkat edip öğrencilerini yalnız bırakmamaları... Teneffüste bile mutlaka bahçede bir tane öğretmenin olması lazım ki onlara sahip çıksın. On tane güvenlik görevlisi dur diyeceğine bir tane öğretmen dur dese duruyor. Çünkü bilirsiniz öğrencinin – ben de bunu yaşadım öğrencilik dönemimde – polise, jandarmaya, özel bir üniformalıya karşı bir antipatisi vardır. Çünkü onu engellemek istiyor; o da engellenmek istemiyor. Çünkü gençlik çağı, özgürlük çağı. Engellenmekten hoşlanmadığı için üniformalı herkese antipati duyar. On tane güvenlik görevlisi “çıkma” diyecek “kapıdan,” çıkar. Ama öğretmeni “çıkmayacaksın bu kapıdan” dediği zaman çıkmıyor. Böyle bir mantık var.

Sadece liseler için mi, yoksa genel olarak bütün insanlar için de böyle mi?

Kesinlikle bütün insanlar için böyle.

Peki halkın özel güvenliğe bakışıyla polise bakışı arasında ne gibi farklar gözlemliyorsunuz? Var mı böyle bir fark?

Fark var. Çünkü polisin affetmeyeceğini biliyor herhangi bir hata karşısında. Herkes bunun bilincinde. Ama özel güvenlik böyle değil. Özel güvenliğin yüzde doksanı silahlı olmadığı için, can güvenliği olmadığı için bazı şeylere müsamaha gösterebiliyor; inisiyatifini kullanabiliyor. Mesela bir araba hırsızını araba çalarken özel güvenlik gece gördüğü zaman sadece şunu diyebiliyor: Hop! Ne yapıyorsun sen? O da kaçır en iyi ihtimal. Polis böyle demez; polis yakalar, koşar, gerekirse ateş eder.

Peki silah taşıma ruhsatı konusuna gelirsek... Elemanlarınızın kaçta kaç silah taşıma yetkisine sahip? Taşıma ruhsatı almak için yüksek okul mezunu olması gerekiyor mu?

Yok, sadece lise. Özel güvenlikte lise mezunu olanlara müşteri isterse silah alıp beline takabiliyor.

Müşteri isterse?

Müşteri isterse... Bunun da bir özel silahlı eğitimi var. Normal temel eğitimleri silahsız güvenliklerin doksan saat. Silahlı olursa yüz yirmi saate çıkıyor bu eğitim. Sertifikası da “silahlı” olarak düzenleniyor. Sınava silahlı olarak giriyor. Kazandığı takdirde valiliğin imzaladığı silahlı sertifikayla silahı alıyor; beline takabiliyor silahlı sertifikası olduğu zaman. Tabii bu çok büyük bir yetki. Otuz saat silah kullanma eğitimi verdiğiniz bir kişiye silah emanet edemezsiniz; bu çok büyük bir yanlış. Devletin polisleri bile iki yıl eğitim aldıktan sonra o silahı beline takabiliyor. Hem de bu psikolojik eğitimi de kapsıyor. Özel güvenliğin otuz saatlik eğitiminin ise ilk yardım veya psikolojik boyutu yok. Raporları devlet hastanelerinden alıyoruz. Oradaki sağlık raporlarının nasıl verildiğini herkes biliyor. Yaşadık biz. Bankada güvenlik görevlisi hırsızları öldürdü. Öldürmesi gerekli miydi? Tartışılır. Bu bir. İkincisi, öldürmeyecek mermi atamaz mıydı bacaklarına? Tartışılır. Otuz saatlik eğitim alan adamın eline silah verdiğinizde kendini

kovboy gibi hissediyor. Her şeyi yapabilirim zannediyor. Adının 'özel' güvenlik olması da cabası; özel hissediyor kendini.

Peki sizce şu anda faaliyet gösteren güvenlik görevlilerinin yüzde kaç silah taşıyor?

Yüzde onu taşıyor.

Bu yüzde on daha çok ne tür müşterilere hizmet veriyor?

Bankalarda taşıyorlar; alışveriş merkezlerinde taşıyorlar. Zaten şu anda yasa sadece alışveriş merkezlerine, bir de konser gibi para nakli olan yerlere izin veriyor. Bir de bankalara silahlı olarak izin veriyorlar. Ama ilerleyen dönemlerde bir site müdürü "sitemin silahla korunmasını istiyorum" diyecek; onlara da verecekler. Bu kadar basit.

Yani "artacak" diyorsunuz.

Çok yakında, 2007'nin sonuna kadar yüzde ellisi silahlı olur. Çünkü yasa buna izin veriyor. Diyelim ki bir site güvenlik hizmeti almak istiyor. Valiliğe müracaat ediyor. Kaç kişi olacağını, silahlı mı silahsız mı olacağını valilik belirliyor. Ama site özel bir izinle "ben güvenliğimin silahlı olmasını istiyorum" derse izin veriyorlar. Bizde silahlı güvenlik hiç yok. Ben bu şirkette olduğum sürece de olmayacak. Ben otuz saatlik eğitim alan bir personelin beline silah takamam. Bu riski alamam. Benim için hırsız dahi olsa insanların canı daha önemli. Türkiye'de bir şey olmadan soruşturma yapılmaz. Biri birini öldürecek ki otuz saatlik eğitimle bir güvenlik görevlisine silah vermenin yanlış olduğu anlaşılabilir.

Faaliyet gösterdiğiniz süre içerisinde, şirketinizi ya da elemanlarımızı ilgilendiren herhangi tatsız bir olay yaşandı mı?

Çok dava edecek olan oldu. Mesela sitenin güvenliğini yapıyoruz; evde hırsızlık oldu. “Biz size bu yüzden mi para veriyoruz?” deyip para talep ettiler. Biz de bu olaya kapıda iki tane güvenlik görevlisi olması gerekirken bir tane güvenlik görevlisi satın almış olmalarının yol açtığını söyledik. Bu birçok sefer başımıza geldi. Ama haksız olduklarını bildikleri için dava eden olmadı.

Polis teşkilatı ile ilişkileriniz nasıl? Devletin özel güvenlik sektörü üzerindeki nüfuzu sizce yeni yasayla azaldı mı?

Azaldı. Şöyle söyleyeyim. Örneğin Bostancı semtinde bir tane karakol var. Ama aynı semtte özel güvenlik görevlilerince korunan tahminen dört yüz kadar mekan var. Bu da demektir ki Bostancı’da dört yüz tane özel güvenlik karakolu var. Ancak o dört yüz karakolun başındaki kişilerin hepsi de devletin kolluk kuvvetlerinden emeklidirler. Emekli olan albay, yarbay, binbaşı, polis, başkomiser gibi rütbelere sahip kişiler bu işi yapmak istiyorlar. Polisle işbirliğimiz gayet güzel, çünkü biz onlara muhtacız. Niye? 155’i aradığımda “Abi benim sitemde hırsızlık var dediğimde bana koşmak, beni yalnız bırakmamak durumundalar.” Aynı şekilde onlar da bize muhtaç. Resimlerini verdikleri hırsızların, uyuşturucu kaçakçılarının yakalanmasında onlara biz yardım ediyoruz. Birbirimize muhtacız, iç içe olmak zorundayız. Birbirimizden koptuğumuz zaman zaten toplumun huzuru da bozulur. Şu ana kadar zannetmiyorum ki hiçbir güvenlik şirketi polis, asker – özellikle de jandarma – ile bir sıkıntı yaşamış olsun. Öncelik tanıdıkları zamanlar da oluyor. Mesela ben trafikte sıkıştığım zaman, çok acil bir olay oluyor, emniyet şeridinden dalıyorum. Diyelim hırsızlık olmuş ya da bir elemanım yaralanmış. Emniyet şeridinden geçiyorum, kimliğimi gösteriyorum... “Abi yaralama olayı olmuş ya da hırsızlık olayı olmuş, acil gitmem lazım” diye, birşey demiyorlar. Biz de onlara öncelik tanıyoruz. Müşterimizin talebine göre. Mesela güvenliğini üstelendiğimiz büyük fabrikalar var. Öğle yemeği saatinde polisi davet ederler gelin buradan yemek yiye diye. Çünkü fabrika, tonlarca yemek çıkıyor, biz de onlar öncelik tanımış oluyoruz. Dışarıdan kimseyi içeri almazken polisi içeri alıyoruz “Gelin yemek yiye arkadaş, aç

dolaşmayın” diye. Olması gereken de bu. Tamamıyla bir dayanışma içinde olmak zorundayız. Tabii bu polisin iyi niyetini kötüye kullanan firmalar da çok. Hırsızlık olmamıştır ama polisi çağırır, olmuş süsü verir, çünkü sigortadan para alır. Bu tip firmalar da çok.

Yani yasa kötüye kullanmaya müsait, hatta belki de suiistimali özendiriyor diyebilir miyiz?

Evet, özendiriyor.

Size özel güvenlik şirketlerinin denetimi nasıl yapılmalı? Yetkili merciler nasıl belirlenmeli?

Denetim bütünüyle devletin, polisin elinde. Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü adında sadece özel güvenliklere has bir şube müdürlüğü açıldı. Yani nasıl Kaçakçılık ya da Organize Suçlar şube müdürlükleri varsa... Denetimleri yapıyorlar, hoşumuza da gidiyor. Yasadışı çalıştırılan personel varsa cezasını kesiyor, gerekirse şirketini kapatıyor. Ama tamamıyla denetleme grubu zannedersen faaliyeteye geçmedi şu an için. Hala eğitimsiz, sertifikasız personel çalıştıran, valiliğe izin için müracaat etmemiş bir çok firma var. Ama 2007 sonunda yasa tamamen yürürlüğe girdiğinde birçok firma kapanacak çünkü polis...

Tamamen yürürlüğe girmekle tam olarak neyi kast ediyorsunuz?

Yasa şu anda tamamen yürürlükte aslında, cezai müeyyidelerin hepsinin uygulanması, her şeyin yapılması lazım ama zannedersen polis yetersiz. Mesela bizim firmamızı denetlemeye daha kimse gelmedi. Herşeyimiz hazır allaha şükür ama... Denetleyici birimler de kendi aralarında ayrılmışlar. Bir tanesi sertifika denetimi yapıyor, diğeri eğitimi denetliyor, bir diğeri şirketin kendi yaptığı denetimi denetliyor. Bizim de

elemanlarımızı ve projelerimizi denetlememizi şart koşuyorlar. Şimdi, hırsızlık yapan, görevini kötüye kullanan özel güvenlik görevlisi de var sektör içinde. Mesela benim bir görevlim elli tane cep telefonu çalmış. Sonuçta insan yani ne yapabilirim ki? Verdik mahkemeye, tutuklandı, cezaevinde yattı. Altı ay yattı çıktı. Münferit hırsızlık tarzı olayların dışında gerçekten suiistimal, örgütlenme, uyuşturucuya ya da rüşvete müsamaha, bunları hiç yaşamadık. Böyle bir potansiyeli şirketler bile kendi içlerinde barındırmaz. Biz bütün firmalarla rakibiz ama aynı zamanda hepsiyle de kardeşiz çünkü onların mesela 20 tanesinin eğitimini biz veriyoruz. Eğitim noktasında kardeşiz ama ihaleye girdiğimizde birbirimize rakibiz. Ancak rekabete rağmen bütün firmalar arasında dostane bir ilişki var. Herhangi bir şirketin bir diğerini tehdidi gibi şeyler söz konusu değil.

Peki bütünüyle eski devlet görevlilerinden oluşan şirketlerle özel girişimcilerin ağırlıklı olduğu şirketler arasında herhangi bir çatışma var mı?

Hiç yok. Zaten sivrilecek, kendini ön plana atacak firmalara biz sırtımızı çeviririz.

Bu bir tekelleşmeye gider mi sizce?

Zaten tekelleşmeye gidiyor. Bütün güvenlik şirketleri GÜSOD (Güvenlik Servisleri Organizasyon Birliği Derneği) çatısı altında toplanmak zorunda, yasa bunu istiyor. Toplanın, denetiminizi kendiniz yapın, fiyatlarınızı kendiniz belirleyin, bırakın müşteri karar versin kiminle çalışacağına gibi. Bunlar olacak. Daha yasa yeni, filizlenme aşamasında, tamamıyla olgunlaşmadı. Olgunlaştığı zaman zaten herkes eşit olmak zorunda. Çünkü şartlar eşit olacak.

Peki herhangi bir şirketin diğerlerine karşı üstünlük sağlama, onları yutma gibi bir eğilimi var mı?

Sektörün liderleri Euroserve, Met Grup. Ama bizden bir farkları yok. Rakibiz sonuçta, ihaleye girdiğimizde ihale komisyonu senin dört bin tane, senin kırk tane personelin var diye bir ayırım yapmadığı için ne biz onların bünyesine gideriz, ne de onlar bize böyle bir teklif getirirler. Çünkü onlar 5188 No'lu yasa öncesi büyümüş bir şirkettir, biz ise yasa sonrası. Aramızda herhangi bir fark yok. Ancak kalite farkı var, biz daha kaliteliyiz çünkü biz eğitim kurumuyuz. Eğitim kurumları her zaman için daha kalitelidir. Çünkü biz eğittiğimiz elemanların en iyilerini kendimize alıyoruz. büyük firmalar ise bizim elediğimiz elemanlarla çalışıyorlar. Ama 5188'den önce büyümüşler. Ancak artık öyle bir zaman gelecek ki müşteri 5188'e en uygun firmaları seçmeye başlayacak. O büyük firmaların bazılarının eğitimsiz, kalitesiz eleman çalıştırdığını müşteri de fark edecek. Çünkü herhangi bir hırsızlık ya da benzeri suç olayında polis özel güvenlik görevlisinin 5188'e göre kimliği olup olmadığını soruyor. Görevli "Yok" diyor. "Niye yok?" dediğinde "E alacaktım" diyor. O zaman müşteri diyecek ki misal ... Güvenlik 5188'e göre eğitim veriyor, onlarla çalışalım.

Elemanlarımızın hepsi lise mezunu mu?

Değil. Ortaokul ve lise mezunu. Ağırlık lise mezunu. Eğitim kurumu olduğumuz için seçme şansımız var. Türkiye'de yirmi güvenlik şirketinin eğitim izni var; yirmi şirketten biriyiz. Türkiye'de altı yüz üç güvenlik şirketi var.

2. Özel Güvenlik Eğitim Kurumu ve Şirket Yöneticisi 2 ile 2 Haziran 2006 Tarihinde Yapılan Röportaj:

Eğitim kurumları olsun, güvenlik şirketleri olsun, aşağı yukarı 1986-7'den itibaren temizlik şirketleri içerisinde, yasal olmayarak, illegal olarak 2004 Haziran'ına kadar geldi. Bu tarihte AB uyum sürecinin de etkisiyle 5188 sayılı yasanın kabul edilmesiyle gerekli düzenlemeler yapıldı. 5188 devrim niteliğinde bir kanun. 1980'lerde ortaya çıkan mafyalaşma hareketlerini de önlemek için. Valinin izni olmadan güvenlik hizmeti vermek artık kesinlikle mümkün değil. Bu kanun çıktığında biz de çalışan bir emniyet mensubuyduk. Genel kolluktan yani jandarma, polis ya da sahil güvenlik çalışanlarının emeklilerinin yapması gereken bir iş bu. Ancak bu belirli bir zaman için geçerli. Sivil bir vatandaş da gerekli eğitimden geçtiğinde sertifika alıp bu tür bir kurumda yönetici olma vasfı kazanabilir. Ama kazanması ile işi yapması aynı şey değil. Burada asker ve polisin, özellikle de kolluk kuvvetlerinden geliyor olmak şartı var, eğitim kurumlarında olsun, güvenlik şirketlerinde olsun. Ben de bu şekilde emekli olup bu şirketi kurduk. Başına geçtik. Öncelikli olarak eğitim amacımız.

Şirketlerin kuruluş aşamasında, eğitim kurumları yeni açıldığı için sertifika eğitimi alabilmek en az 6 ay sürüyor. Yasa sertifikası olmayan yönetici olamaz diyor. Yoksa şirket kurabilir, kurucu olabilir. Yöneticilik içinse işi bilen ya da eğitimini almış birini istiyor. Şimdi ben mesela burada emniyet mensuplarıyla çalışmıyorum. Çünkü yaş olarak zaten belirli bir yaşa gelmiş. Benim için kanunun da gerektirdiği 18 yaşını doldurmuş, herhangi bir suç işlenmemiş herkes özel güvenlik görevlisi olarak çalışabilir. Bu benim için de, ülkenin geleceği için de daha iyi. 178 bini buldu sınavlardan önce toplam eleman sayısı. Müthiş bir istihdam. Burada şu soru akla gelebilir: Devlet kendi eliyle özel güvenliği nüfuzunu arttırmak için mi kullanıyor? Polislere, askerlere yeni bir iş olanağı mı sağlıyor? Sivilleşmeye giderken tekrar devletleşmenin önü mü açılıyor? Sektör sivilleşecek ancak 5188 No'lu yasa bu konuda bir tür geçiş süreci öngörüyor. Yönetici aşamasında hangi şirkete giderseniz gidin karşınıza ya bir emekli albay ya da

emekli bir emniyet müdürü çıkar. Bunun sebebi de kanundur. Yöneticiler için sertifika şartı var. Ama düşünün, bu işin hiç eğitimini almamış bir insan İçişleri Bakanlığı'na bağlı, kendine özgü bürokrasisi olan bir meslekte ne kadar yetkin olabilir? İlk başta özel güvenlik şirketlerinin %100'ü kolluk kuvvetlerinden emekli şahıslar tarafından açılmıştır. Ancak bu oran şimdilerde %60'a kadar düşmüştür. Mesela benim eğitim verdiğim 3 kişi şu anda güvenlik şirketlerinde yönetici olarak çalışıyorlar. Kendilerinin şirket kurmalarına da hiç bir engel yok. 4 yıllık yüksekokul mezunu olmak, eğitim sertifikasına sahip olmak ve adli sicile sahip olmamak yeterli. Kolluk kuvvetlerinden emekli olmak şart değil. Zaten bu şirkette devlet kökenli bir tek ben varım; olanları da çalıştırmıyorum.

Silahlı özel güvenlik elemanları konusunda yanlış anlaşılan şu: Devlet hiç kimseye silah kullanma eğitimi verdikten sonra silah vermiyor. Diyor ki kardeşim sen silahlı yerde çalıştığın zaman sana kurumun... Diyelim ki ben Yapı Kredi Bankası falanca şubesiyim, iki tane güvenlik görevlisi çalıştırmak istiyorum ve bunlar silahlı olmak zorunda. Kanunda silahlı eleman çalıştırılacak yerler belli: Alışveriş merkezleri ve bankalar. Bunun da şartları var. "Özel güvenlik şirketleri ateşli silah alamaz ve bulunduramazlar." Öyle olsa ortaya silahlı bir kuvvet çıkardı. Özel güvenlik şirketlerinin silah kullanımını suiistimal potansiyeli yok çünkü ortada silah yok. "Koruma ve güvenlik hizmetinde kullanılacak silah ve teçhizat, ilgili kişi veya kuruluş tarafından temin edilir." İyi bir denetim var. Zaten bir güvenlik görevlisi vazifesi olmadığı yerde silah taşıyamaz. Vazife süresi dışında özel güvenlik görevlilerinin silahla buluşması çok zordur. 5188 sayılı yasa mafyayı engellemeyi amaçlıyor. Mafya zaten vardı. Terör örgütleri için kullanılıyordu. Ben terörle mücadeleden gelme bir insanım. Devlet her yerde olduğu gibi kendi tekeline çekmeye, sektörü kontrol etmeye çalışıyor. Devlet budur zaten. Devletin dışında bir yöne döndüğü zaman zaten mafya oluyor. Kanunun bir takım yaptırımları, cezai müeyyideleri var. bu kanun gayet güzel hazırlanmış, yürürlükte olduğu sürece suiistimal olmaz."

3. Özel Güvenlik Şirket Yöneticisi 1 ile 17 Temmuz 2006 Tarihli Röportaj:

Önce biraz kendinizden başlasak... Mesela eğitiminiz, kariyeriniz... Çünkü özel güvenlik yeni bir sektör olduğu için Türkiye’de, belki sizin de bu işin içinde bir yönetici olarak özgeçmişinizi dinlemek ilginç olabilir diye düşündüm.

Özgeçmişim güvenlik kökenli değil; askeriye de değil, polis de değil. İstanbul Teknik Üniversitesi Denizcilik Fakültesi mezunuyum. On dört senelik deniz hayatım var. Kaptanlık yaptıktan sonra sektör değiştirerek buraya geldim. İki buçuk senedir buradayım. Yeni yasanın çıkmasından sonra kurulan güvenlik şirketinin güvenlik yöneticisiyim aynı zamanda. Şirket sahibimiz asker kökenli; çoğu piyasadaki güvenlik şirketinin olduğu gibi sanırım. Ama bizdeki, bendeki yapılanmanın öyle bir kökeni yok. Şirket sahibinin teklifi üzerine geldim; sektör değiştirerek geldim. Ama yabancılık da çekmedim. Çünkü insan idaresiyle ilgili işin ağırlığı. Denizcilikle benzer çok yanları da var; o yüzden yabancılık çekmedim.

Şirketinizin verdiği hizmetleri nasıl tanımlarsınız? Yani ne gibi hizmetler veriyorsunuz?

Şimdi... Yeni çıkan yasa nedeniyle ... bizim kurmuş olduğumuz ... özel güvenlik şirketiyle herhangi bir yasal bağı kalmadı. Bu nedenle biz artık ... olarak değil ... olarak işliyoruz. Yasanın da işaret ettiği gibi, ... özel güvenliğin içinde sadece güvenlik hizmetlerini destekliyoruz. Zaten şirketin ayrılmasının, farklı bir şirket kurulmasının nedeni de buydu. Bizim yönetimimiz altındaki ... Yönetim Hizmetleri Şirketinde güvenlik dışında diğer hizmetleri yürütmeye devam ediyoruz. Orda... bağlantısını kullanmaya da devam ediyoruz. Orda da temizlik, teknik destek, bahçe bakım, lojistik, şoför gibi eleman temin ediyoruz.

O biraz daha genel hizmet sektörü niteliğinde galiba.

Doğru. Yasa çıkmadan önce güvenlik de bunun içine dahildi. Yasanın zorunlu koşması nedeniyle güvenliği farklı bir şirket kurarak farklı bir şirket altında yönetmeye başladık hizmet olarak.

Peki kimlere hizmet veriyorsunuz? Yani müşterileriniz arasında ağlıklı olarak hangi meslek grupları ya da kurumlar var?

Bizim daha çok yoğunluk gösterdiğimiz, üzerine eğildiğimiz bölge üretim, fabrika ağlıklı. Genelde hep fabrika. Tersaneler var. Birçok çeşit fabrika var. Yani inşaat malzemesi üreten, yapı kimyasalları üreten fabrikalardan boya fabrikalarına kadar, elektronik malzemeleri üretenlere kadar. Üretim fabrikalarının dışında sitelerde hizmetlerimiz var. Plaza tarzı yerlerde hizmetlerimiz var. Genelde biz İstanbul Anadolu Yakası ve İzmit Adapazarı'na kadar olan coğrafik bölgede yoğunlaşıyoruz. Bölgenin yoğunluğu da bu saydıklarım. Onun dışında başka bir iş olanağı yok. Yani turistik tesisler, oteller bizim burada yoğunlukta olmadığı için öyle bir hizmetimiz yok.

Hmm... Daha çok ticari işletmelerle alışyorsunuz. Peki bir eğitim bölümü var mı şirketinizin, yoksa sadece hizmet olarak mı alışyorsunuz. Yani bir okul...

Eğitim kurumumuz yok.

Yok. O zaman elemanlarınızın eğitim düzeyleri nedir? Yani farklı görevler için farklı eğitim düzeyleri aranıyor zaten yasa altında. Bunu öngörüyor yasa anladığım kadarıyla.

Doğrudur. Yani o minimumları sağlayarak çalışıyoruz şu anda. Silahsız güvenlik görevlisi için ortaokul, silahlısı için lise. Ama dört yıllık yüksek okul mezunu arkadaşlarımız da var güvenlik görevlisi.

Anladım. Peki sizce bu yeterli mi? Şimdi silah konusuna gelecek olursak... Öncelikle şunu sorayım daha doğrusu: Silah taşıma ruhsatı nasıl temin ediliyor şirketlerce?

Şimdi biz zaten yasanın çıkışıyla verilen yetkiyi hem çalıştığımız firmalara hem de kendimiz prensip olarak silahlı güvenliği fazla uygulama taraftarı olmadık hiç. Risklerinin farkındayız. Ancak çok güvenilir müşterilerimizle böyle bir iş ilişkisine girerek silahlı güvenlik uygulaması yapıyoruz. Burada sözü geçen silah taşıma ruhsatı değil, silahlı güvenlik görevlisi olabilme ehliyeti. Mevcut silahlar, çalışılan yerin demirbaşında olan silahlar ve görev yapan arkadaşlar, sadece görev bölgeleri içinde ve görev saatleri dahilinde o silahı taşıyarak görev yapabiliyorlar. Normalde silah taşıma yetkileri yok. Yani biz silahlı güvenlik görevlisi temin ederken sonuçta biz firmalara, belinde silahla hiç kimseyi yollayamıyoruz. Silahın, firmanın demirbaşında olması lazım. Biz sadece eleman temin ediyoruz.

Ama o eleman eğitimi oluyor. Silah kullanmasını biliyor ve gerektiği zaman firmanın sağladığı silahı kullanma yetkisine sahip oluyor.

Evet.

Peki yani tabi şimdi gazetelere falan da konu oldu, bu dört yıl önceki banka soygunu sırasında, esnasında silah kullanan bir güvenlik görevlisi manşetlere çıktı falan. Ve daha bunun gibi bir takım kötüye kullanımların olduğunu zaman zaman duyuyoruz. Bu ne kadar doğrudur artık, yalandır bilmiyorum ama... Sizce böyle bir potansiyel yine de var mı bu işin içinde? Bir de çünkü polisin bile uzun süre bir eğitimi söz konusuysen, özel güvenlik şirketlerinde – siz eğitim vermiyorsunuz da – çok kısa bir süre içinde bu eğitim alınıyor anladığım kadarıyla.

Zaten biz de bu kısa özgeçmişte kazanılan silah kullanma yetkisinin yetersiz olduğuna inandığımız için, elimizden geldiğince silahlı güvenlik yapmaktan kaçıyoruz. Çünkü hem bize, hem çalışan kişiye, hem de hizmet verdiğimiz kuruluşa çok büyük sorumluluklar getiren bir görev silahlı güvenlik yapmak. Verdiğiniz örnekteki gibi istenmeyen olaylara çok açık. Bu sadece özel güvenlikte değil, özel güvenliğin dışında, diğer kolluk hizmetlerini yerine getiren jandarmada, poliste, askeriyede dahi gazete haberlerinde duyduğumuz “cinnat geçirdi”, “yoldan gelene ateş açtı” tarzı olaylar olabiliyor tabii. Sonuçta burada ham madde insan. İnsanın yaşadığı herşeyi her sektörde olduğu gibi burada biz de yaşıyoruz. ...olduğumuz için ve dediğiniz gibi sadece otuz saat ilave bir silah eğitimiyle, gerçek anlamda silahlı güvenlik görevlisi olunabileceğine de fazla inanmadığımız için, elimizden geldiğince müşterileri ikna etmek yoluyla, silahlı güvenlik yapmama taraftarıyız.

Peki kaçta kaçını oluşturuyor mesela silahlı güvenlik görevlileri toplam eleman sayısının?

Yani, silahlı güvenlik eğitimini almış personelimiz şu anda yüzde otuz civarındadır. Ama silahlı güvenlik hizmetini sunduğumuz yer de yüzde bir – iki civarındadır.

Talep var mı peki? Yani size gelenler genelde...

Talep var, talep var; ama genelde bilinçlendirebildiğiniz zaman müşteriyi, açık konuşabildiğiniz zaman, sorumlulukları, çıkabilecek aksaklıkları, bunların yansımasının neler olabileceğini anlattığınızda vazgeçme yoluna gidiyor. Çünkü beni inandığım özel güvenliğin, müdahale değil, birinci önceliğinin caydırıcılık olduğu. Caydırıcılık noktasında da kişinin mevcudiyeti kişinin silahlı olup olmamasına bağlı değil. Orda bir güvenliğin mevcut olması, uyanık olması, ayakta olması, ve bu görüntünün dışarıdan farkedilir olması yeterli.

Anlıyorum. Peki bir takım sorunlar yaşadınız mı? Yani mesela müşterilerin ben ya da üçüncü kişilerden hizmetle ilgili bir takım şikayetler ya da, ne bileyim, bir dava edilebilir durum söz konusu oldu mu hiç şeyden kaynaklanan?

Dava edilme durumu söz konusu olmadı. Yani yaptığımız hizmetin karşılığı olarak diyorsunuz, veya çalışan arkadaşların koşullarıyla ilgili.

Evet onun gibi, yani ihmal olabilir, birşey olabilir.

Yani herhangi bir davalık olayımız olmadı. Ama sonuçta serbest piyasa. Müşteri sizden memnun değilse başka bir hizmet veren kurumla çalışabiliyor.

Yani şey açısından soruyorum, tabi hukuk bir anlamda işte sosyal ilişkilerin düzenleyicisi bir kurum olduğu için, özel güvenliğin bunun içindeki yeri de – çünkü benim insan hakları boyutu da var yaptığım çalışmanın – orda tabi şeyi önemsiyoruz, yani bir kurumdan bahsederken ona halkın, vatandaşların bakışı, devletin bakışı, onun konumlandırılması; o açıdan soruyorum. Yoksa size özel birşey değil.

Yok hayır, yani dediğim gibi herhangi bir davalık birşeyimiz olmadı şu ana kadar hiçbir müşterimizle. Zaten oluşan olaylar genelde maddi ...karşılıklı çözülebilen olaylar. Yani güvenlikle ilgisini, en basit örnekle, görev yaptığı yerdeki telefonla konuşup, bütün gece konuşup, iki yüz – üç yüz milyon telefon getirmesi ve onların itiraz etmesi. Genelde en basit örnek bu. Maddiyata dayanan olaylar. Ama tabi ki kanun ve kapsam genişledi. Bundan sonra belki daha ciddi boyutta şeyler yaşanabilir. Zaten onun önlemlerini almaya çalışıyoruz.

Peki demin bahsettik, devlet boyutu... Polis teşkilatıyla ilişkileriniz nasıl? Çünkü bu polise tamamlayıcı ya da alternatif bir sistem olarak sunuldu; yasa da büyük ölçüde bu şekilde düzenliyor anladığım kadarıyla.

Tam olarak alternatif değil ama polis gerektiğinde kullanabileceği bir yardımcı güç.

Tamamlayıcı...

Evet.

İlişkileriniz nasıl peki teşkilatla, genel emniyet müdürlüğüyle?

Yani sadece yasanın emrettiği kadarıyla ilişkilerimiz var. Onun dışında başka bir ilişkimiz yok. Yani herhangi bir, daha samimi bir ilişkiye de gerek de duymadık açıkçası. Çünkü bizim yapmakla yükümlü olduğumuz şeyler var. Biz onları yerine getirip, gerekli yerlere başvuruları yapıp, evrakları vererek yürütüyoruz işimizi. Onun dışında başka bir ilişkimiz olmasına gerek duymadık yani.

Bir çalışma durumu falan söz konusu oluyor mu? Mesela diyelim ki bir kişi özel güvenlik hakkında şikayette bulunmak polise gidebilir mesela – benim aklıma gelen örnek. Mesela bu tür bir “fazla müdahale etmişsiniz” ya da “müdahale etmiyorsunuz” falan gibi size bir şey oluyor mu elemanlarınız hakkında bu tür şeyler, gündelik hayatta yani?

Yani şu ana kadar olmadı. Ama belki bizim görev yaptığımız yerlerin dışında benzer olaylar duyuyoruz, alışveriş merkezlerinde – girerken çıkarken – yani yetkiyi aşan olaylar olabiliyor. Onlar da sanırım yine polise veya jandarmaya yansımada orda çözülüyor.

Yani tabi bunlara genel cevaplar da verebilirsiniz. Benim size sorduğum sorular bu şirketi hedef alan sorular değil. Özü / özne o değil yani. Ben genel olarak şirketi hedef alan sorular soruyorum.

Benim duyduğum da var; Carrefour'da yaşanan olaylar var. Kalp pili olan bir kişinin x-ray cihazından geçmesi geçmemesi... Orada görev yapan arkadaş bunun geçmeyeceğini bilmiyorsa tartışma çıkıyor illa ki. Orda görev yapan kişinin ileriye düşünmesi, orda amirinin onları sürekli kontrol ediyor olması gibi olaylar. Genelde çok büyümeyen olaylar, orada yerinde çözülen olaylar. Polise yansıyan birşey duymadım ben şu ana kadar.

Peki denetim boyutuna gelince – yine buna kendi şirketinizden bağımsız cevap verebilirsiniz – sizce özel güvenlik şirketinin denetimi nasıl yapılmalı? Şu aşamada bunun büyük ölçüde merci zaten emniyet müdürlüğü benim anladığım kadarıyla. Birtakım komisyonlar oluşturulmuş durumda. Bu ne kadar yeterli bir sistem ya da iyi bir sistem mi? Ne düşünüyorsunuz o anlamda?

Yani denetim mekanizmasını tam olarak yapılmadığını düşünüyorum ben şu anda. Çünkü yapılmış olsa işlemler biraz daha hızlı ilerleyecektir. Sadece denetim mekanizması da değil; yasanın tüm ayaklarının birlikte ilerlemesi gerekiyordu. Özel sektör de gecikti, devlette de gecikmeler oldu. Bence birçok nedeni vardır bunun. İşte mali boyutundan tutun işte, sınav açılacak yerlerin nerde olacağı, sınav gözetmenlerinin, ...hangi bütçe tarafından karşılanacağına dair birçok belirsizlik var burada ...yönetmeliğin çıkmasına rağmen. Bunun dışında başka bir sıkıntı... Yani denetim mekanizması da bununla birlikte oturacak. Denetim mekanizmasının oturması için denetimi yapacak komisyon bence yetersiz olur; tek bir komisyonun olması. İstanbul ili polis ...için düşünürsek, binlerce firma var denetlenecek, binlerce güvenlik görevlisi var denetlenecek. Yani ben güvenlik şirketinin denetlenmesinden değil, hizmet verilen yerin denetlenmesinden bahsediyorum. Tek bir merkezden bunun yapılması zor. Mahalli

karakollara veya ilçe emniyet müdürlüklerine belki yetkiler verilecek. Belki de verildi ama oradaki kadroların oluştuğuna inanmıyorum ben. Çünkü o denetlemeyi yapacak kişinin 5188 hakkında temel eğitimi alıp denetlemenin nasıl yapılacağını, yaptırımların neler olabileceğini bilmesi gerekiyor ve böyle bir kadrolaşma oluşması gerekiyor. Şimdi genelge yayınlandı; orda işaret ediyor nelerden oluşacağını, denetim ekibinin nasıl olacağını, denetlemenin nasıl yapılacağını; geçtiğimiz ay içinde yayınlandı denetleme prosedürü. Bunun yapılması da bir süre alacaktır.

Ne kadar bir süre sizce?

Yani bence büyük bir ihtimalle bu sene sonu. Ama bu sene sonundan önce denetimler belki başlayacaktır. Bu başlama da yapılanmayı tamamlayan, emniyet müdürlüğünün bir tip denetlemesi gibi olacaktır. Daha çok düzeltici bir faaliyet gibi düşünüyorum ben.

Yani bir sivilleşme durumu denetim konusunda...

Yok, sivilleşmenin olacağını zannetmiyorum, zannetmiyorum. Çünkü özel güvenliği tamamlayıcı bir unsur olarak düşündüğümüzde, gerektiğinde devletin bunu kendi kontrolü altında tutması gerektiğini düşünüyorum.

Çünkü onu savunanlar da var da. Ben yaptığım araştırmada denk geldim. Yani daha kurumlar, sermayeyle farklı ilişkiler...

Yani olabilir tabi, diğer, en azından kalite belgelendirmesinde olduğu gibi sadece TSE'nin kontrolünde değil de, birçok yabancı firmanın da belgelendirmeler, denetimler yapabiliyor olması seçenek. Ama ben pek uygun bulmuyorum esasında.

Yasanın düzenlemesine bakılırsa zaten dediğiniz gibi. Devlet ...niteliğinde, o zaman da biraz anlamsızlaşıyor. Peki bunla yine buradan bağımsız olarak sorayım. Genel

bir kaygı var; yani bakıp da işte gazetede genel olarak özel güvenlik üzerine internette falan arama yaptığınız zaman, mafyalaşma ve her türlü suiistimale falan açık olduğu iddia ediliyor bir takım şirket yapılanmalarının, ya da ön görülen sistemin belki buna açık olduğu görüşünü dile getirenler var. Siz bu konuda ne diyebilirsiniz?

Bizim de gazetelerden takip ettiğimiz kadarıyla bilgimiz var. Bizim öyle bir yapılaşma içinde yerimiz yok zaten de, ancak dedikodu olarak dönen şeyler bunlar ve esasında çekinceleri dile getiriyor daha çok. Bu çekincelerin bazen gerçekleşebildiğini de bazı haberlerde okuyoruz, “hamamda basılanlar, saunada basılanlar bir özel güvenlik sahibi çıktı” falan diye. Ama sadece haber olarak; yani gerçek midir, değil midir veya nedir, olayın aslı nedir; onu bilmek zor. Şöyle söyleyeyim: Yedi yüze yaklaşan özel güvenlik firması şu anda onay almış durumda içişleri bakanlığından. Yedi yüz rakamı bence çok gibi gözüküyor. Daha az olması gerekiyor gibi düşünüyorum ben. Bu yedi yüzün içinde zaman içinde bu veya benzeri kaygılarla veya ekonomik nedenlerle elenenler olacaktır illa ki.

Tekelleşme belki olabilir mi?

Devletin denetlemesinin bence esas amacı da bunun üzerine odaklanacaktır. Bu tip bir yapılanmayı, yani ...bir yapılanmayı engellemek olacaktır. Zaten kanunun işaret ettiği azami personel sayısı veya mühimmat silah sayısını belirlemenin amacı da bence o. Yani “burada ben yirmi beş tane silahlı güvenlik görevlisiyle görev yaparım” demek orda biraz kontrolsüz bir güç oluşturmaya izin vermek oluyor. Devlet oradaki azami sayıyı belirliyor. Sonuçta asgari hizmeti korumaya çalışmak firmanın, kuruluşun, kişinin kendi riski. Ama azami olduğu zaman, orda oluşacak güç biraz demek ki devletin kontrolünde olmak zorunda.

Peki bu bahsettiğiniz şekilde, yani fazla sayıda şirket var diyorsunuz; o zaman bunun sonu bir tekelleşmeye gider mi? Büyük şirketler ufakları içine alır mı mesela? Ya da sizin mesela şirketiniz o anlamda bunun neresine oturuyor, bunu da belki sorabilirim. Bir hiyerarşi var mı?

Yani hizmet sektörü olduğu için bence tekelleşme olamayacaktır. Çünkü hizmet sektöründe benim tecrübe ettiğim esas prensip müşteri ilişkileri ve hizmeti yerinde görüp, denetleyip, aksaklıkları sizin önceden tespit edip, hizmet verdiğiniz kuruluşa bu tip destekler sunabilmeniz. Burada büyümek ve tek bir merkezden bilmem kaç tane bizdeki gibi hizmeti sağlamaya çalışmak yetkili ve sorumluların görev verilen yerlerden uzaklaşmasını gerektiriyor. Bu noktada hizmet kalitesi düşüyor, müşterinin taleplerine zamanında cevap verilemiyor, veya oluşan riskler zamanında fark edilemiyor ve sorun çıkıyor. Bu nedenle tekelleşmeye gitmeyecektir. Çünkü lokal hizmet almaktan memnun olan bir kesim var şu anda. Yani sadece büyük bir kuruluşun ismini aramıyor insanlar arkasında. Aldığı hizmetin kalitesini daha az tutup kendi sisteminde ölçmeye çalışıyor.

Yani bir takım yerel şirketlerden yardım alarak oluşan – ben tam anlayamadım – ana bir şirket var ve bunlar mesela diğer taşeron ufak şirketler mi var? Yoksa şey gibi mi, insanlar daha ufak şirketleri mi tercih ediyor yakınındaki?

Doğrudur, tercih edebiliyorlar. Yani ben şu anda kalkıp – atıyorum – Kayseri’de bir güvenlik işi almam. Tüm Türkiye çapında bunu, güvenlik hizmetini sunma yetkim olsa da. Çünkü oradaki işi denetleyemem, kontrol edemem. Personelimin ürettiği hizmetin standardını yakalamam zor orda. Onun için böyle bir şeyi tercih etmem. Ama çok daha büyük firmalardan bahsederseniz, yani dört bin – beş bin kişiye ulaşmış firmalar bu tip hizmeti sunduğunu iddia ediyorlar, “her yerde biz aynı standarttayız” diyorlar. Ben onun gerçekliğine de fazla inanmıyorum. Yani hizmet verilen noktada yetkili ve sorumlu bir kişinin olması gerekir. Şube müdürlüğüyle, yani şube sistemiyle çok olumlu işleyebileceğine inanmıyorum ben.

KAYNAKÇA

“Acarkent’e Tapu İptal Davası” *Milliyet*. 29 Kasım 2006. 1 Nisan 2007
<http://www.milliyet.com.tr/2006/11/29/guncel/agun.html>

Akay, Ali. (Yay. Haz.) *Gilles Deleuze’de Toplum Ve Denetim*. İstanbul: Bağlam. 2005.

“Askere Özel Güvenlik” *Private Security*. Nisan 2006. s. 5.

Aydın, A. Hamdi. “Özel Güvenlik Neden Gereklidir?” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 70-5.

Bal, Mehmet Ali. “Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar.” 2004. 21 Nisan 2007 <http://www.ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/doc/6-1.doc>

Barry, Andrew, Thomas Osborne ve Nikolas Rose. (Yay. Haz.) *Foucault and Political Reason: Liberalism, Neo-Liberalism, and Rationalities of Government*. Londra: University College London Press. 1996.

Bauman, Zygmunt. *Society Under Siege*. Cambridge: Polity Press. 2002.

“Ben Ulusalçılık Değil Masum Bir İş Yaptım.” *Hürriyet*. 21 Ekim 2006. 11 Mayıs 2007
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5296334&p=2>

Bora, Tanıl. “Özel Güvenlik Ve Polis Toplumu.” *Birikim*. 178, Şubat 2004. ss. 20-3.

Bozkurt, Murat, “Güvenlik Ve Özel Sektörün Güvenliğe Bakış Açısı.” *Private Security*. Nisan 2006. s. 31.

Bunyan, Tony. *The History and Practice of the Political Police in Britain*. Londra: Quartet. 1983.

“Cevahir’de Zorbalık” *Radikal*. 19 Aralık 2006. 3 Mayıs 2007
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=207772>

“Cevat Turan’la Röportaj” *Private Security*. Haziran 2006. s.22.

Cizre, Ümit. (Yay. Haz.) *Almanak Türkiye 2005: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim*. İstanbul: DCAF-TESEV. 2006.

Crawford, Adam ve Stuart Lister. “The Patchwork Shape of Reassurance Policing in England and Wales.” *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 27: 3. 2004. ss. 413-30.

“Crime Wave Feeds South Africa Security Boom.” *BBC*. 12 Nisan 2002. 5 Mayıs 2007
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1923900.stm>

Çelik, Faik vd. (Yay. Haz.) *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005.

Çolak, İlker. “Genel Kolluk ve Özel Güvenlik İlişkileri.” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik. Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 52-64.

Çora, Nazmi. “5188 Sayılı Yasa ve Yönetmeliğinde Özel Güvenlik Görevlisinin Yetkileri Açık ve Belirli Mi?” *Private Security*. Nisan 2006. ss. 42-55.

Davis, Mike. *City Of Quartz: Excavating The Future In Los Angeles*. New York: Verso. 1990

Dağ, Süleyman. “Güvenlik Sektöründeki Çarpık Düzen” *Private Security*. Ekim 2006. ss. 70-1.

“Danıştay İçin Özel Güvenlik” *Radikal*. 15 Ağustos 2006. 3 Nisan 2007
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=195838>

Deleuze, Gilles. “Denetim Toplulukları.” Çev. Ulus Baker. *Körotonomedy*.
<http://www.korotonomedy.net/kor/index.php?id=6,24,0,0,1,0>

Derdiman, Cengiz. “Özel Güvenlik Anlayışı ve 5188 Sayılı Kanun Uygulamasından Doğan Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler.” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik. Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 27-52.

Döner, İsa. “Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmeme Suçu” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005.

Dönmez, Ö. Nihat. “Toplumsal Değişim Sürecinde Çağdaş Özel Güvenlik Organizasyonu” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik. Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 343-68.

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü. “Türkiye Genelinde Özel Güvenlik İstatistikleri” 20 Haziran 2007. 22 Temmuz 2007

http://www.spntr.net/images/stories/turkiye_genelinde_ozel%20guvenlik_istatistikleri.pdf

Eryılmaz, M. Bedri. “Özel Güvenlik.” *Almanak Türkiye 2005: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim*. Yay. Haz. Ümit Cizre. İstanbul: DCAF-TESEV. 2006. ss. 124-133.

Esen, Orhan. “Göktürk’ün İstikbali: Sonu Belli Bir Hikayeye Yatırım Yapmak.” *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*. Mayıs 2007. ss. 106-7.

Foucault, Michel. “About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth.” *Political Theory*. 21: 2. 1993. ss. 198-227.

Foucault, Michel. *Entelektüelin Siyasi İşlevi, Seçme Yazılar 1*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2000.

Foucault, Michel. “Space, Knowledge and Power.” *The Foucault Reader: An Introduction to Foucault’s Thought*. Yay. Haz. P. Rabinow. Çev. C. Hubert. Harmondsworth: Penguin. 1984. ss. 239-256.

Foucault, Michel. “Technologies of the Self.” Yay. Haz. L. H. Martin, H. Gutman and P. H. Hutton. *Technologies of the Self*. Amherst: University of Massachusetts Press. 1988. ss. 16-49.

George, Bruce ve Mark Button. “Regulating Private Security: Lessons from Abroad for the United Kingdom.” *International Journal of Risk, Security and Crime Prevention*. 2. 1997. ss. 109-121.

Godfrey, Barry. “Private Policing and the Workplace: The Worsted Committee and the Policing of Labor in Northern England, 1840-1880.” *Policing and War in Europe*. Yay. Haz. Louis A. Knafla. Westport, Connecticut: Greenwood Press. 2002. ss. 87-107.

Gordon, Colin. “Governmental Rationality: An Introduction.” *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Yay. Haz. Burchell G., Gordon C. ve Miller P. Chicago: University of Chicago Press. 1991. ss. 1-53.

Güngör, Salih. “Özel Güvenlik Hizmeti Gerektiren Faaliyetler.” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Çelik, Faik. vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 127-133.

“GÜSOD Heyeti Ankara’daydı” 12 Aralık 2005. 10 Mayıs 2007
<http://www.spntr.net/content/view/1618/28/>

Güzel, İdris. “Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri ve İnsan Hakları.” 2004. 20 Mart 2007 <http://www.ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/doc/6-1.doc>

Hardt, Michael. “Sivil Toplumun Çözülüşü.” *Gilles Deleuze’de Toplum Ve Denetim*. Yay. Haz. Ali Akay. Çev. Barış Başaran. İstanbul: Bağlam. 2005. ss. 85-106.

Hardt, Michael ve Antonio Negri. *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2001.

Haspolat, Evren. “5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi.” 2005. 8 Mart 2007 http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=4113

Hobbes, Thomas. *Leviathan or the Matter, Forme, & Power of a Common-wealth Ecclesiasticall and Civill.* Hamilton, Ontario, Canada: McMaster University Archive of the History of Economic Thought, 1999. 13 Mart 2007 <http://site.ebrary.com/lib/bilgi/Doc?id=2001972>

“Holigan Gibi Özel Güvenlikçi”, *Milliyet*. 25 Kasım 2006. 3 Mayıs 2007 <http://www.milliyet.com/2006/11/25/yasam/ayas.html>

İnsan Hakları Derneği. “2007 Yılı Basın Açıklamaları.” 1 Haziran 2007. 15 Haziran 2007 <http://www.ihd.org.tr/>

Jones, Trevor ve Tim Newburn. “How Big is the Private Security Sector?” *Policing and Society*. 5: 2. 1995. ss. 221-32.

Kandemir, Serdar. “Türkiye’de Özel Güvenlik Sektörü” 2005. 1 Nisan 2007 http://www.tesev.org.tr/etkinlik/conf_3feb_skandemir.php

Karacın, Nadir. “Özel Güvenlik Faaliyetlerinin Ruhu.” *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye’de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Çelik, Faik. vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss. 216-20.

Karagöz, Ahmet. “2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun Kapsamında Kurulan Özel Güvenlik Teşkilatı İle Ticaret Kanununa Göre Kurulan Özel Güvenlik Şirketleri.” 2002. 11 Nisan 2007 <http://www.caginpolisi.com.tr/10/29-30.htm>

Karaman, Özcan. “Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artmasının Değerlendirilmesi” 2004. 14 Nisan 2007 <http://www.ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/doc/6-1.doc>

Kardaş, Ümit. "Sessiz ve Derinden." *Radikal* 2. 10 Haziran 2007. 21 Haziran 2007 http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=7125

Kaygısız, Mustafa. *Özel Güvenlik Mevzuatı ve Hizmetleri*. Ankara: Adalet. 2005.
Kırlangıç, Tuncay. "5188 Sayılı Kanun'da Gördüğüm Eksiklik ve Aksaklıklar." *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de ve Dünyada Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü ve Yarını*. Yay. Haz. Faik. Çelik vd. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları. 2005. ss.64-70.

Knafla, Louis A. (Yay. Haz.) *Policing and War in Europe*. Westport, Connecticut: Greenwood Press. 2002.

Kozanoğlu, Can. *Yeni Şehir Notları*. İstanbul: İletişim. 2001.

Kubuş, Nihat. "Özel Güvenlik Görevlileri de Kendi Mesleklerinde Kariyer Yapabilmeli." *Private Security*. Kasım 2006, s. 29.

Kunter, Nurullah. Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Arıkan. 2006.

Lemke, Thomas. "Foucault, Governmentality, and Critique." *Rethinking Marxism*. 14: 3. 2002. ss. 49-64.

Locke, John. *Two Treatises of Government*. Hamilton, Ontario, Canada: McMaster University Archive of the History of Economic Thought. 2000. 18 Mart 2007 <http://site.ebrary.com/lib/bilgi/Doc?id=2001977>

Los, Maria. "Reshaping of Elites and the Privatization of Security: The Case of Poland."

The Journal of Power Institutions In Post-Soviet Societies. 2. 2005. 19 Mart 2007 <http://www.pipss.org/document351.html>

Martin L. H., H. Gutman ve P. H. Hutton. (Yay. Haz.) *Technologies of the Self*. Amherst: University of Massachusetts Press. 1988.

Mawby, R. I. *Policing Across the World: Issues for the Twenty-First Century*. London: Routledge. 1999.

Meriçli, Ahmet. "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler." 2004. 25 Nisan 2007 <http://www.ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/doc/6-1.doc>

Morabito, Andrew ve Sheldon Greenberg “Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement-Private Security Partnerships.” Bureau of Justice Assistance. Eylül 2005. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210678.pdf>

“Neden Özel Güvenlik?” *Private Security*. Şubat 2007, s.32-4.

O’Malley, Pat. “Risk And Responsibility.” *Foucault and Political Reason: Liberalism, Neo-Liberalism, and Rationalities of Government*. Yay. Haz. Andrew Barry, Thomas Osborne, and Nikolas Rose. Londra: University College London Press. 1996. ss. 189-207

O’Malley, Pat. “Risk, Power and Crime Prevention.” *Economy and Society*. 21: 3. 1992. ss. 252-75.

“Özel Güvenliğe Artık Daire Bakacak.” *Bugün*. 16 Ekim 2006. 11 Mart 2007 <http://www.spntr.net/content/view/3573/28/>

“Özel Güvenlikçi Sayısı Polisi Geçti.” *Hürriyet*. 21 Mayıs 2006. 2 Nisan 2007 <http://www.hurriyet.com.tr/pazar/4444642.asp?gid=69>

“Özel Güvenlikçiler Öğrencilerle Bildiri Tartışıyor.” *Sol*. 20 Aralık 2006. 13 Mayıs 2007 <http://www.sol.org.tr/index.php?yazino=6352>

“Özel Güvenlik Krizde.” *Aksiyon*. 9 Ocak 2006. 1 Nisan 2006. <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=23156>

“Özel Güvenlik Ordusunun İmajı Nasıl Kurtulur?” *Hürriyet*. 15 Ocak 2007. 6 Mayıs 2007 <http://www.spntr.net/content/view/4119/28/>

“Özel Güvenlik Şirketleri Sertifikalı Eleman Arıyor.” *Yeni Şafak*. 14 Haziran 2005. 20 Mayıs 2007 <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/haziran/14/e03.html>

Özkazanç, Alev. “Biyo-politik Çağda Suç ve Cezalandırma: Denetim Toplumunda Neo-liberal Yönetimsellik.” *Toplum ve Bilim*. 108. 2007.

Özler, Murat. “Güvenliğin Şirketleşmesi.” *Hukuk Ve Adalet*. 4: 9. Kış 2007. ss. 359-78.

Parfomak, Paul W. “Guarding America: Security Guards and U.S. Critical Infrastructure Protection.” 2004. 13 Mayıs 2007 <http://www.fas.org/sgp/crs/RL32670.pdf>

“Private ‘Police’ Confuse Public.” *BBC*. 28 Nisan 2004 http://news.bbc.co.uk/2/low/uk_news/3664365.stm

Rabinow, Paul. (Yay. Haz.) *The Foucault Reader: An Introduction to Foucault's Thought*. Harmondsworth: Penguin. 1984.

Rieniets, Tim. "Göktürk: İnkâr, Mübadele, Adaptasyon." Çev. Aysun Babacan. *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*. Mayıs 2007. ss. 102-5.

Rose, Nikolas. *Powers Of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. 1999.

Rousseau, Jean-Jacques. *Toplum Anlaşması*. Çev. Vedat Günyol. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 1992.

"Sauna Çetesi'ne Asker El Koydu." *Sabah*. 22 Şubat 2006. 3 Mayıs 2007 <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/02/22/gnd102.html>

Schreier, Fred ve Marina Caparini. *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*. Cenevre: DCAF. 2005.

Sheptyck, James. *Issues in Transnational Policing*. Londra: Routledge. 2000.

Singer, Peter W. *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca, New York: Cornell University Press. 2003.

"Sir Digby Jones Calls for UK Business Leaders to Make Security an Integral Part of their Strategic Planning" (Yıl Yok) 15 Mayıs 2007 http://www.the-sia.org.uk/home/about_sia/news/nr_051130.htm

Soykan, Timur. "Bizim Mahallenin Çocukları Bizim Evleri Soyuyor." *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*. Mayıs 2007. ss. 94-7

"Suikastçı Özel Güvenlikçi Çıktı." *Hürriyet*. 26 Nisan 2007. 23 Mayıs 2007 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/6404921.asp?gid=0&srld=0&oid=0&l=1>

Şafak, Ali. "Özel Güvenlik Teşkilatının Dünya ve Türkiye'deki Boyutu ve Özel Olarak Belediye Zabıtasının Konumu." *Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik*. (Yay. Haz.) Tülin Günşen İçli ve Fatih Karaosmanoğlu. Ankara: Nobel, 2003. ss. 219-59.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. "Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Teklifi ve Gerekçesi" 26 Mayıs 2004. 10 Mayıs 2007 <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/2/2-0295.pdf>

"Türkiye'nin Özel Güvenliği." *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*, Mayıs 2007. ss.90-1.

Uzungüngör, Alper. "Özel Güvenlik Sektöründe Disiplin Suçları ve Cezaları." *Private Security*. Kasım 2006. ss. 26-27.

Van Creveld, Martin. *Rise & Decline of the State*. Cambridge: Cambridge University Press. 1999.

“Vapurda Özel Güvenlik Terörü” *Hürriyet*. 24 Kasım 2006. 1 Mayıs 2007 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5495751.asp?m=1>

Weber, Max. “Meslek Olarak Siyaset.” Çev. Afşar Timuçin ve Mehmet Sert. *Felsefe Dergisi*. 4. 1978. 17 Mart 2007 <http://www.felsefelik.com/felsefedergisi/1978-04/060-095.pdf> ss. 60-95.

Yıldırım, Yasin. “Batı Siyasal Aklının Analitiği: Yeni Bir Egemenlik Formuna Doğru.” *Toplum Ve Bilim* 99. Kış 2003-4. ss. 28-65.

“Yurt Güvenlik Görevlisi, Zorla Girmeye Çalışan 3 Kişiyi Vurdu.” *Milliyet*. 22 Kasım 2006. 9 Mayıs 2007 <http://www.milliyet.com.tr/2006/11/22/son/sontur07.asp>

Zabcı, Filiz Ç. “Yeni Savaşların Gizli Yüzü Özel Askeri Şirketler.” 2006. 7 Mart 2007 <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=6&ArsivAnaID=35742&ArsivSayfaNo=1>

“Zabıta Sıkıntısı Çeken Belediyeler Özel Güvenlik Şirketlerine Yöneldi.” *Zaman*. 26 Haziran 2005. 12 Nisan 2007 <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=186678#>

“2495 İlk ve Ortaokul Mezunlarının Müktesep Hakkı Korunuyor.” (Yıl Yok) 1 Haziran 2007 <http://www.gusod.com.tr/announce/showAnnouncement.asp?id=8305>

“900 Şirketin 300 Bin Kişilik ‘Özel Güvenlik Ordusu’ Var”, *Hürriyet*. 6 Mayıs 2007. 20 Mayıs 2007 <http://www.haberler.com/900-sirketin-300-bin-kisilik-ozel-guvenlik-ordusu-haberi/>